

ELI-Mount Scopus Eiropas tiesu neatkarības standarti

Eiropas Tiesību institūts

Eiropas Tiesību institūts

Eiropas Tiesību institūts (ELI) ir neatkarīga bezpeļņas organizācija, kas izveidota, lai ierosinātu, veiktu un veicinātu pētniecību, sniegtu ieteikumus un praktiskus norādījumus Eiropas tiesību attīstības jomā. Tā misija ir, balstoties uz dažādu juridisko tradīciju bagātību, censties panākt labāku likumdošanu Eiropā un stiprināt Eiropas tiesisko integrāciju. Ar saviem centieniem ELI cenšas veicināt spēcīgākas Eiropas juridiskās kopienas veidošanos, integrējot dažādu juridisko kultūru sasniegumus, atbalstot salīdzinošo zināšanu vērtību un patiesi Eiropas mēroga perspektīvu. Tās darbība aptver visas tiesību nozares: materiālās un procesuālās tiesības, privātās un publiskās tiesības.

ELI ir apņēmusies ievērot visaptverošuma un sadarbības principus, tādējādi cenšoties bieži sastopamo plaisu starp dažādām juridiskajām kultūrām, starp publiskajām un privātajām tiesībām, kā arī starp zinātni un praksi. Lai sekmētu šo apņemšanos, tā cenšas iesaistīt dažādas personības, atspoguļojot juridisko tradīciju, juridisko disciplīnu un profesionālo sistēmu bagātību, kas sastopama visā Eiropā. ELI ir atvērta arī dažādu metodoloģisko pieeju izmantošanai un iespējami plašākas auditorijas ieskatu un perspektīvu apzināšanai no tiem, kas atbalsta tās redzējumu.

Priekšsēdētājs: Pascal Pichonnaz
Priekšsēdētāja pirmais vietnieks: Anne Birgitte
Gammeljord Otrā priekšsēdētāja vietniece: Sers
Džefrijs Voss Kasieris: Pietro Sirena
Senāta spīkere: Reinhard Cimmermans
(Reinhard Zimmermann) Ģenerālsekretārs:
Vanessa Vilkoksa

Zinātniskais direktors: Christiane Wendehorst

Eiropas Tiesību institūts
Schottenring 16/175
1010 Vīne,
Austrija
Tel.:+ 43 1 4277 22101
E-pasts: secretariat@europeanlawinstitute.eu
Tīmekļa vietne: www.europeanlawinstitute.eu

ISBN: 978-3-9505495-2-2

© Eiropas Tiesību institūts 2024

Projekta numurs: P-2021-24

ELI Padome apstiprināja 2024. gada 9. oktobrī, bet ELI locekļi - 2024. gada 27. novembrī. Publicēts 2024. gada 2. decembrī.

Šo publikāciju līdzfinansēja Eiropas Savienības programma "Tiesiskums". Pateicība pienākas arī Vīnes Universitātei, kas kopš 2011. gada saskaņā ar vairākiem sadarbības pamatnolīgumiem ir dāsni uzņēmusi ELI sekretariātu. Izteiktie viedokļi un uzskati ir tikai ELI viedokļi un ne vienmēr atspoguļo Eiropas Savienības, Vīnes Universitātes vai citu valstu viedokļus un uzskatus. Ne Eiropas Savienība, ne citi nevar par tiem uzņemt atbildību.

Šo projektu Eiropas Savienība

Satura rādītājs

Pateicības	6
Pateicības vēstule no reportieriem	8
Saisinājumu saraksts	9
Pamatprincipi	10
Ievads	11
Piemērošanas joma	15
I. Tiesu neatkarības pamati	16
1. standarts: Tiesu neatkarība	16
2. standarts: Kolektīvā un individuālā tiesu neatkarība	17
3. standarts: Tieslietu sistēmas pamatvērtības	18
4. standarts: Varas dališana	19
5. standarts: Tiesu varas loma	20
6. standartstiesneša objektivitāte	21
7. standarts: Tiesneša amata garantijas	22
8. standarts: Īpašumtiesību drošība un nepārvietojamība	22
9. standarts: Atbildības ierobežojumi	24
10. standarts: Atbilstošs un aizsargāts atalgojums	25
11. standarts: Juridiskās profesijas loma tiesu neatkarības aizsardzībā	26
12. standarts: Tiesu neatkarības kultūras veidošana un uzturēšana	27
II. Tiesiskā pārvaldība	28
13. standarts: Tiesu pārvaldības mērķis un darbības joma	28
14. standarts: Tiesu pārvaldības struktūru autonomija un neatkarība	28
Standarts Nr. 15: Atbildība par tiesas pārvaldību	29
16. standarts: Tiesu pašpārvalde	29
17. standarts: Tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvs un līdzsvars	30
18. standarts: Finanšu autonomija	32
19. standarts: Tiesu administrācija	33
20. standarts: lietu piešķiršana	33
21. standarts: Tiesiskuma kvalitāte	34
22. standarts: Tiesiskuma efektivitāte	35
23. standarts: Tehnoloģijas	36
III. Tiesnešu iecelšana amatā un paaugstināšana amatā	40
24. standarts: Atlases, iecelšanas amatā, profesionālās novērtēšanas un paaugstināšanas amatā pamatfunkcijas	40
25. standarts: Nopelni	41
26. standarts: Taisnīga un pārredzama procedūra	42
27. standarts: Novērtēšana un veicināšana	44
28. standarts: Iecelšanas un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs	47
29. standarts: Taisnīgs sabiedrības atspoguļojums	49

IV. Ētikas standarti	51
30. standarts: Ētikas standartu pieņemšana un mērķis	51
31. standarts: Ētikas pamatstandarti	52
32. standarts: Tiesu iestāžu vārda brīvība	53
V. Tiesu disciplīna	55
33. standarts: Disciplinārlietas mērķis	55
34. standarts: Disciplinārie iemesli	55
35. standarts: Disciplinārie pasākumi	56
36. standarts: Disciplinārais process	58
37. standarts: Disciplinārā iestāde	60
VI. Atbilstības novērtēšana ELI-Mount Scopus standartiem	61
38. standarts: atbilstības novērtēšana saskaņā ar ELI-Mount Scopus standartiem	61
Pielikums. Avotu saraksts	63

Pateicības

Projekta komanda

Projektu reportieri

Šimons Šetrīts (profesors, Izraēla)
Sophie Turenne (profesore, Apvienotā Karaliste)
Leah Wortham (profesore, ASV)
Fryderyk Zoll (profesors, Polija un Vācija)

Citi projekta komandas locekļi

Hanss-Jirgens Ērenss (profesors, Vācija)
Wojciech Bańczyk (pēcdoktorantūras pētnieks, Polija)
Guiseppe Ferrari (profesors, Itālija)
Meitars Kurmans (pētnieka asistents, Izraēla)
Katarzyna Południak-Gierz (pēcdoktorantūras pētniece, Polija) Walter
Rechberger (profesors, Austrija)

Padomdevēja komiteja

Novērtētāji

Teresa Bielska-Sobkowicz (tiesnese, Polija)
Paul Gilligan (tiesnesis, Īrija)
Fausto Pocar (profesors, Itālija)
Lords Džons Tomass (bijušais Anglijas un Velsas Augstākās tiesas priekšsēdētājs, Apvienotā Karaliste)

Citi dalībnieki

Daniela Cavallini (profesore, Itālija)
Rosa María Fernández Riveira (profesore, Spānija)
Zoltán Fleck (profesors, Ungārija)
David Kosar (profesors,) Matthias Storme
(profesors, Beļģija) Alexander Trunk
(profesors, Vācija) Boštjan Zalar (tiesnesis,
Slovēnija)

Locekļi Konsultatīvā komiteja

Antonio Del Sole (pasniedzējs, Itālija) Mustafa
Ebaid (tiesību zinātnieks, Turcija) Sjef van
Erp (profesors, Nīderlande) Ece Göztepe
(profesors, Turcija)
Luis Hott (doktora grāda kandidāts, Vācija)
Nicolas Kyriakides (profesors, Kipra) Oliver
Mader (advokāts, Vācija) Maria Rosaria
Maugeri (profesore, Itālija) Jonathan
McGowan (jurists, ASV) Marko Novak
(profesors, Slovēnija)
Olena Mykolayivna Ovcharenko (profesore, Ukraina)
Guillermo Ormazabal Sánchez (profesors, Spānija)
Jose Pau (profesors, Spānija)
Marieta Safta (profesore, Rumānija) Albertas
Šekštelo (jurists, Lietuva) Thomas
Stadelmann (jurists, Šveice) Ingo Klaus
Wamser (jurists, Vācija) Irina Zlatescu
(profesore, Rumānija)

American Constitution Society (pārstāv Jeanne Hruska)
Porto Universitātes Juridisko pētījumu centrs pārstāvis - Tiago Morais Rocha)
Salīdzinošo tiesību institūts (pārstāve - Ana Knežević Bojović)

Novērotāji

Eiropas Administratīvo tiesnešu asociācija (AEAJ) (pārstāvis - Sylvain Mérenne)
EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs (ODIHR) (pārstāvji - Carolyn Hammer un Ghenadie Barba)

ELI projektu vadītājs

Tomasz Dudek (vecākais projektu speciālists, Austrija)

Pateicības vēstule no reportieriem

Ar šo ziņojumu noslēdzas ilgs process, kura laikā ir uzkrāts liels pateicības parāds. Projekta darba grupas, Padomdevējas komitejas un Konsultatīvās komitejas locekļi izlasīja daudzus melnrakstus un visu laiku sniedza atsauksmes, norādījumus un palīdzību. Viņu komentāri ievērojami uzlaboja ziņojuma projektu, un ziņotāji viņiem sirsnīgi pateicas. Ziņotāji vēlas pateikties arī Eiropas Tiesību institūta izpildkomitejas locekļiem Pascal Pichonnaz, Anne Birgitte Gammeljord, Sir Geoffrey Vos un Pietro Sirena, kā arī institūta zinātniskajai direktorei Christiane Wendehorst par vērtīgākajiem komentāriem.

Ziņojuma sagatavošanā nozīmīgu ieguldījumu sniedza daudzas personas un iestādes, kuru ieguldījumu mēs ar pateicību novērtējam: Despina Anagnostopoulo, profesors Henriks Andersens, tiesnesis Aleksandrs Arabadžijevs, profesors Aleksandrs Baltazars, tiesnese Jana Baričova, Tirana Blerina Bulica, profesors Rafaels Bustos Gisbert, profesors Roberto Karanta, tiesnesis Marks Klements, profesore Atīna Kontogianni, profesors Alessandro Corbino, profesors Henri Kulo, tiesnesis Karloss de Melo Marinju, profesore Eloīze Ellis, profesors Alešs Ferčičs, profesore Maria Filatova, Dr. Edo Groenewald, Eric L Hirschhorn, tiesnese Stephanie Kass- Danno, tiesnesis Matthias Keller, tiesnesis Georg Kodek, profesore Dulce Lopes, Dr. Javier López Sánchez, profesors Jason Mazzone, profesore Marjolaine Monot-Fouletier, Dr. Athina Moraiti, tiesnesis Pierre Nihoul, profesore Angelika Nußberger, profesore Jasna Omejec, profesore Sabela Oubiña Barbolla, tiesnese Evgenia Papadopoulou, profesors Paolo Passaglia,

profesore Jeļena Peroviča, profesore Vera Lúcia Raposo, profesors Deivids Renderss, profesors Rikardo Rodrigess de Oliveira, profesors Džonatans Rodžerss, profesors Domeniko Rosani, profesore Klaudija Seizta, profesore Dorija Reilinga, profesore Anna Simonati, Dr. Marta Sjeničiča, profesors Džonatans Soeharno, profesors Kīss Šterks, profesore Stace Stronga, profesore Grega Strbana, profesors Ditlev Tamms, tiesnesis Kristiāns Timmermans, Terēza Turinana un profesors Konstantinos Tsimaras. Iestādes, kas sniedza komentārus par ziņojuma projektu, ir Eiropas Administratīvo tiesnešu asociācija (AEAJ), Austrijas Advokatūra (*Österreichischer Rechtsanwaltskammertag*, ÖRAK), *Centro de Estudos Avançados em Direito Francisco Suarez* (CEAD Francisco Suarez), Beļģijas Konstitucionālā tiesa, Latvijas Konstitucionālā tiesa, *Kasācijas tiesa* Ungārijas *Kūrija*, Eiropas Zemesgrāmatu asociācija (ELRA), *Portugāles Juridisko institūtu (Instituto Jurídico Portucalense* (IJP), Starptautisko tiesnešu (IAJ), Starptautisko Tiesnešu neatkarības un pasaules miera asociāciju (JIWP), Starptautisko Juridisko zinātņu asociāciju (IALS), Starptautisko Tiesu darbinieku savienību (UIHJ), Itālijas Augstāko kasācijas tiesu, Anglijas un Velsas Juridisko biedrību un Lietuvas Augstāko tiesu.

Ziņotāji vēlas pateikties arī advokātam Nikhil Purohit par pētniecisko palīdzību, kā arī Eiropas Tiesību institūta sekretariātam par nepārtrauktu palīdzību, jo īpaši Tomāšam Dudekai (Tomasz Dudek), vecākajam projektu speciālistam, un Vanesai Vilkoksai (Vanessa Wilcox), Eiropas Tiesību institūta ģenerālsekretārei.

Saīsinājumu saraksts

AI	Mākslīgais intelekts
CCJE	Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome
CEPEJ	Eiropas Komisija tiesiskuma efektivitātei
EST	Eiropas Savienības Tiesa
CoE	Eiropas Padome
ECT	Eiropas Cilvēktiesību konvencija
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
ELI	Eiropas Tiesību institūts
ENCJ	Eiropas Tieslietu padomju tīkls
ES	Eiropas Savienība
EUCFR	Eiropas Savienības Pamattiesību harta
GRECO	Pretkorupcijas valstu grupa (GRECO),
JIWP	Starptautiskā Tiesnešu neatkarības asociācija
Mt Scopus standarti	Mount Scopus Starptautiskie tiesnešu neatkarības standarti
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
EDSO	Eiropas Drošības un sadarbības organizācija
EDSO ODIHR	EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs
TEU	Līgums par Eiropas Savienību
LESD	Līgums par Eiropas Savienības darbību
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
Venēcijas komisija	Eiropas Komisija par demokrātiju, izmantojot tiesības

Pamatprincipi

- Neatkarīga tiesu vara ir ļoti svarīga tiesiskuma, demokrātijas un cilvēktiesību nodrošināšanai. ELI- Mount Scopus Eiropas Tiesu neatkarības standarti (turpmāk "standarti") nosaka principus un praksi, kas nodrošina tiesu neatkarību Eiropas liberālās demokrātijas valstīs.
- Eiropas tiesu sistēmas nav pasargātas no valsts sagrābšanas, politiskas iejaukšanās, nepotisma vai nepamatota spiediena no pašu tiesu sistēmas locekļu puses. Standarti ir vērsti uz neatliekamām problēmām, ar kurām saskaras dažas Eiropas tiesu sistēmas.
- Standarti balstās uz Eiropas un starptautiskajiem standartiem attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību un atbildību un pielāgo tos Eiropas tiesu iestāžu vajadzībām.
- Tiesnešu neatkarība nav tiesnešu personiska privilēģija, un tā tiek izmantota kā aizsardzība pret nepiedienīgu ietekmi. ELI-Mount Scopus Eiropas standartu mērķis ir nodrošināt pienācīgu tiesnešu pienākumu izpildi un tiesnešu atbildību.
- Tiesu neatkarība ir universāls princips. ELI-Mount Scopus Eiropas standarti ir izstrādāti tā, lai tos varētu pielāgot dažādām juridiskajām un konstitucionālajām tradīcijām Eiropā un ārpus tās.

levads

Mērķis. ELI-Mount Scopus Eiropas Tiesnešu neatkarības standarti nodrošina standartus, pēc kuriem var novērtēt tiesu neatkarību konkrētā valstī, un ir paredzēti, lai uz tiem varētu paļauties tiesneši, pilsoniskā sabiedrība un valsts iestādes Eiropas valstīs. To pamatā ir labi pārdomāti noteikumi un prakse, kas parasti atrodami liberālo demokrātiju konstitūcijās un tiesu praksē, kā arī starptautiskajās tiesībās, lai aprakstītu tiesu neatkarības pamatelementus, kā tos saprot un sagaida Eiropas liberālās demokrātijas valstīs.

Standarti ir vērsti uz Eiropas tiesu iestāžu aktuālajām un mūsdienīgu vajadzībām. Standartos ir gan aprakstīts, gan noteikts, kā aizsargāt tiesu neatkarību un nodrošināt piekļuvi taisnīgām tiesām. To mērķis ir veicināt atklātu un pārredzamu diskusiju starp ieinteresētajām personām un sekmēt tiesu neatkarības aizsardzības prakses pieņemšanu.

Projekta atbilstība. Tiesības uz taisnīgu un objektīvu tiesu un efektīvu tiesisko aizsardzību ir atkarīgas no tiesu neatkarības.¹ Tiesu neatkarība ir atzīta par būtisku būtisku rezultātu atslēgu, sākot no cilvēktiesību līdz režīma stabilitātei, ekonomikas attīstībai un vienlīdzīgu konkurences apstākļu radīšanai uzņēmējdarbībai. Tomēr tiesnešu un tiesu neatkarību visā pasaulē arvien vairāk apdraud valdības un citas personas, kas vēlas graut varas dališanu un cenšas pakļaut tiesas savai gribai. Eiropas

tiesu sistēmas nav pasargātas no valsts sagrābšanas, politiskas iejaukšanās vai nepotisma⁽²⁾, un kopš 2018. gada EST un ECT lēmumos ir jārisina satraucošas tendences⁽³⁾.

Šo standartu mērķis ir veicināt ne tikai formālu tiesisko regulējumu tiesu neatkarībai, bet arī spēcīgu politisko un juridisko kultūru, kas atbalsta Eiropas tiesu neatkarību. To mērķis ir atbalstīt Eiropas tiesnešus, kuru darbs saglabā liberālo demokrātiju un tiesiskumu.

Standartus paredzēts piemērot ārpus Eiropas Savienības un visā Eiropā: stabilām un labi nostiprinātām demokrātijām, valstīm, kas ir ceļā uz demokrātisku briedumu, un valstīm, kurās demokrātija ir mazinājusies.

Projekta darbības joma. Standartu pamatā ir liberālās demokrātijas modelis, kas nostiprināts ECTK un ES līgumos, proti, tiesiskuma, demokrātijas un cilvēktiesību vērtības. Standarti ir paredzēti, lai pilnībā atbilstu ELI *Eiropas demokrātijas konstitucionālo pamatprincipu hartā noteiktajiem* principiem. Tie balstās arī uz ELI Inovāciju dokumentu par *automatizētas lēmumu pieņemšanas pamatprincipiem* ES⁽⁴⁾.

Standarti pēc savas būtības drīzāk ir atsauces sistēma, nevis nemainīgi noteikumi. Standartu mērķis ir pasargāt tiesu lēmumus no politiskas kontroles, pieprasot, lai sistēmas būtu iepriekš noteiktas ar likumu, nevis pakļautas politiskai rīcības brīvībai.

¹ Sk. LESD 47. pantu, LES 2. un 19. pantu un ECTK 6. pantu; *Komisija/Polija (Vispārējo tiesu neatkarība)*, EU:C:2019:924, 106. punkts.

² Eiropas Parlamenta 2024. gada 28. februāra rezolūcija, ziņojums par Komisijas 2023. gada ziņojumu par tiesiskumu (2023/2113(INI)), 1. punkts. Pieejams <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0108_EN.html> skatīts 2024. gada 13. novembrī.

³ 2023. gada WJP tiesiskuma indekss® - skatīt Civiltiesību un Krimināltiesību ieskatu, ar tādiem faktoriem kā civiltiesiskums bez nepiedienīgas valdības ietekmes, bez korupcijas un bez nepamatotas kavēšanās. Sk. arī to indeksu "Valdības pilnvaru ierobežojumi", ar kuru mēra, vai "tiesu vara efektīvi ierobežo valdības pilnvaras". Sk. arī Eiropas Komisijas "ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā 2023" un "2023. gada ziņojumu par tiesiskumu".

⁴ Sk. ELI *Eiropas demokrātijas konstitucionālo pamatprincipu hartu* (2024. gada 22. jūlijs) un ELI inovāciju dokumentu par *automatizētas lēmumu pieņemšanas ES* (2023. gads), jo īpaši 8. pamatprincipu (Tiesību īstenošanas un tiesas pieejamības neierobežošana), 9. pamatprincipu (Cilvēku uzraudzība/rīcība), 10. pamatprincipu (Cilvēku veikta nozīmīgu lēmumu pārskatīšana) un 12. pamatprincipu (Uz risku balstīta pieeja automatizētai lēmumu pieņemšanai).

<https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Charter_of_Fundamental_Constitutional_Principles_of_a_European_Democracy.pdf> un <https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Guiding_Principles_for_Automated_Decision-Making_in_the_EU.pdf>, attiecīgi, skatīts 2024. gada 13. novembrī.

Tiesnešu neatkarība nav tiesnešu personiska privilēģija. Tā pastāv, lai kalpotu sociāliem mērķiem - tiesībām uz taisnīgu tiesu, cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanai, kā arī efektīvai un taisnīgai tiesību sistēmai. Tādēļ Standartiem jābūt vērstiem arī uz tiesnešu atbildību. Tiesnešu pārskatatbildība uztur tiesu sistēmas atvērtas un nodrošina to integritāti; tā darbojas kopā ar tiesnešu neatkarību, lai kalpotu objektīvas un efektīvas tiesas sasniegšanai.

Šo standartu mērķis ir nodrošināt, lai tiktu pienācīgi īstenota tiesu iestāžu atbildība, pienākumi un pilnvaras, kuru mērķis ir aizsargāt visu personu intereses. Tie attiecas uz tiesu iestāžu darbības kontroli un līdzsvaru. Standartos ir atzīts, ka pasākumi, kuru mērķis ir atbalstīt tādas vērtības kā efektīva un pārredzama tiesu sistēma, var būt pretrunā tiesu neatkarībai. Standartos atzīts, ka līdzsvars starp tiesu iestāžu atbildību un tiesu neatkarību dažādās jurisdikcijās tiek saprasts atšķirīgi. Standarti cenšas noteikt kritiskās robežas, kas ir tik būtiskas tiesu neatkarībai, ka tās nedrīkst pārkāpt.

Pamatojums. Standartu pamatā ir juridiskais plurālisms. Tajos ir atzīta tiesu tradīciju daudzveidība, konstitucionālās koncepcijas attiecībā uz varas dalīšanu un atšķirīga likumdevēja, izpildvaras un tiesu varas savstarpējās kontroles un līdzsvara sistēma. Tie paredz zināmu valstu rīcības brīvību konstitucionālajā un institucionālajā ceļā uz tiesu neatkarību un tiesiskumu. Šī elastība pieļauj leģitīmas atšķirības starp tiesiskajām sistēmām ar atsevišķu valstu identitāti, bet joprojām ir pakļauta pamatrobežām, kuru pārkāpšana apdraud tiesiskumu un liberālo demokrātiju.

Visām valstīm ir pienākums īstenot un panākt tiesu neatkarības garantijas. Standarti nosaka varas dalīšanas pamataizsardzību.

kā arī tiesu neatkarības pamatgarantijas un minimālās garantijas liberālā demokrātijā. Tie sniedz norādījumus par tādiem dzīviem jautājumiem kā tehnoloģiju izmantošana tiesu lēmumu pieņemšanas atbalstam un pievēršas "patoloģiskām" situācijām⁽⁵⁾, norādot, kad tiek pārkāptas sarkanās līnijas, kas aizsargā liberālās demokrātijas vērtības. Tas notiek tad, ja noteikumi un prakse vien nav pietiekami, lai garantētu tiesu neatkarības ievērošanu, vai arī tāpēc, ka tie ir atkāpšanās no tiesu neatkarības garantijām, kas pastāvēja laikā, kad attiecīgā dalībvalsts pievienojās ES un/vai Eiropas Padomei.

Standarti attiecas gan uz saturisko, gan formālo neatkarību. Nedrīkst pieļaut, ka formālā vai procesuālā neatkarība nostiprina iepriekš pastāvošu vai pamatā esošu neatbilstošu ietekmi uz tiesu varu vai atsevišķiem tiesnešiem. Šādos apstākļos nedrīkst pieļaut, ka šķietama atbilstība starptautiskajām vai iekšējām tiesu neatkarības garantijām var slēpt vai aizēnot nelikumīgus procesus un iespējamu nelabvēlīgu attieksmi pret tiesnešiem praksē. Sekojot ECT un EST paraugam, Standarti aicina rūpīgi pārbaudīt iemeslus, kas ir pamatā tiesu organizācijas noteikumu pieņemšanai un to īstenošanai.

Organizācija. Pirmā standartu grupa attiecas uz tiesu neatkarības pamatiem. Otrajā grupā ir standarti par tiesu iestāžu pārvaldību. Trešā grupa attiecas uz tiesnešu atlasīšanu, iecelšanu amatā, profesionālo novērtēšanu un paaugstināšanu amatā. Ceturtā grupa attiecas uz ētikas ētikas standartiem. Piektā grupa attiecas uz tiesnešiem piemērojāmām disciplinārlietām. Sestajā grupā aplūkota tiesu neatkarības uzraudzība.

Avoti. ELI un Mount Scopus standartu pamatā ir Mount Scopus starptautiskie tiesnešu neatkarības standarti ("Mt Scopus standarti"), kas pirmo reizi tika formulēti 1981. gadā, aizgādībā

---

⁵ M Safjan, "Politics and Constitutional Courts (Judge's Personal Perspective)" (2009) 165 (1) Polish Sociological Review 3, 4. Skatīt arī F Zoll un L Wortham, *Judicial Independence and Accountability: Withstanding Political Stress in Poland*, 42 Fordham Int'l L J 875 (2019), un turpat, *Weaponizing judicial discipline: Poland, in Disciplining Judges*: (R Devlin & S Wildeman eds, 2021).

Starptautiskā Tiesu neatkarības asociācija (JIWP)⁶ ELI un JIWP partnerība rada sinerģiju starp divām organizācijām, kas ir apņēmušās veicināt tiesiskumu, demokrātiju un brīvību.

Mt Scopus starptautiskie standarti balstījās uz vispārpieņemtajiem tiesu neatkarības standartiem⁷ un pakāpeniski tika integrēti dažādos Eiropas un starptautiskos avotos, īpaši Bangaloras Tiesnešu rīcības principos, kas tika izstrādāti no 2000. līdz 2002. gadam un pieņemti 2006. gadā ar ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomes rezolūciju, papildinot ANO 1985. gada Tiesu neatkarības pamatprincipus.

Lai gan kopš 2008. gada Mt Scopus starptautiskie standarti tiek regulāri pārskatīti, mūsu uzdevums ELI-Mount Scopus standartu izstrādē bija: 1) pārskatīt, atjaunināt un pielāgot Mt Scopus standartus mūsdienu Eiropas tiesu iestāžu problēmām; un

(2) apsvērt to piemērošanu karjeras tiesu sistēmai, kas raksturīga lielākajai daļai Eiropas tiesību sistēmu. Šajos Standartos ir integrēti gan civiltiesību, gan vispārējo tiesību sistēmu aspekti, un uz tiem tiecas paļauties kā uz starptautiskiem tiesu neatkarības un atbildības standartiem. Atsauces uz ECT un EST judikatūru izgaismo nesenās problemātiskās jomas, taču Standarti neaprobežojas tikai ar Eiropas judikatūru tiesu neatkarības jomā.

ELI-Mount Scopus standartu avoti ir daudz. Standartu galvenie avoti ir ECTK un ES līgumi, kā tos interpretējusi ECT un EST. Standarti balstās uz Eiropas valstu tiesību aktiem un praksi, kā arī uz specializētu starptautisku un Eiropas struktūru darbupiemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas īpašā referenta par tiesību aktiem un praksi.

tiesnešu un juristu neatkarību; Eiropas Komisijas ikgadējie ziņojumi par tiesiskumu un rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā; EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību birojs; un Eiropas Tieslietu padomju tīkls (ENCJ). Īpaša uzmanība tika pievērsta Eiropas Padomes struktūru darbam, tostarp Venēcijas komisijas atzinumiem un ad hoc analizēm par Labas pārvaldības partnerību un horizontālo mehānismu programmām; Eiropas Tiesnešu konsultatīvajai padomei (CCJE); Eiropas Padomes Eiropas Komisija tiesu efektivitātes jautājumos (CEPEJ), tostarp Eiropas Tiesu sistēmu ziņojumi, CEPEJ pētījums ES rezultātu apkopojumam tiesiskuma jomā un ziņojumi par Austrumu partnerības un Rietumbalkānu valstīm, kā arī Eiropas Padomes Pretkorupcijas valstu grupas (GRECO) - Eiropas Padomes pretkorupcijas uzraudzības iestādes - darbs. Standartos ir ņemti vērā un citēti arī salīdzinošie juridiskie materiāli un citi ieteikumi par ieteikuma tiesībām.

Metodoloģija. Šī projekta mērķis nebija "pārformulēt" vai formulēt kopēju praksi, ne arī izstrādāt standartus, pamatojoties uz Eiropas jurisdikcijās dominējošām pieejām. Drīzāk mērķis bija izstrādāt labi pārdomātus standartus tiesu neatkarības un atbildības nodrošināšanai un veicināšanai Eiropā. Ziņotāji un projekta grupa sāka ar aktuāliem jautājumiem, kuriem Eiropā ir jāpievērš steidzama uzmanība. No šiem jautājumiem viņi izvērta vispārīgāku sistēmu, taču Standarti nav izsmeltoši. Ziņotāji ņēma vērā atšķirīgās pieejas tiesu neatkarībai Eiropas tiesību tradīcijās un balstījās uz esošajiem valstu un Eiropas avotiem. Lai atvieglotu standartu praktisku izmantošanu, ir sniegti komentāri un avotu saraksts.

⁶ Mount Scopus standarti pirmo reizi tika pieņemti 1981. gadā Jeruzalemē un kļuva par pamatu Ņūdeli kodeksam par tiesnešu neatkarības minimālajiem standartiem, kas tika pieņemts IBA 1982. gada konferencē Ņūdeli. Pēc tam, kad zinātnieki, juristi un tiesneši tos pārskatīja, tos sāka dēvēt par 2008. gada Mount Scopus starptautiskajiem standartiem. Tie ir izstrādāti Starptautiskās Tiesnešu neatkarības un pasaules miera asociācijas aizgādībā. Sīkāku informāciju par IAJIWP darbību skatīt < <https://www.jiwp.org/> >, kas aplūkota 2024. gada 13. novembrī. Publikācijas: S Shetreet and J Deschenes, *Judicial Independence: The Contemporary Debate* (1985, Martinus Nijhoff); S Shetreet and W McCormack (ed), *The Culture of Judicial Independence in a Globalised World* (Martinus Nijhoff Publishers, 2016); S Shetreet (ed), *The Culture of Judicial Independence: S Shetreet and C Forsyth (eds.), The Culture of Judicial Independence: Conceptual Foundations and Practical Challenges* (Martinus Nijhoff Publishers, 2012); S Shetreet, H Chodosh, E Helland, (eds) *Challenged Justice: In Pursuit of Judicial Independence* (Brill Nijhoff, 2021); S Shetreet and H Chodosh, (eds), *Judicial Independence, Cornerstone of Democracy* (Brill Nijhoff 2024). Kopš 2008. gada Mount Scopus tiesnešu neatkarības standartus ir grozījuši un atjauninājuši zinātnieki, juristi un tiesneši regulārās sanāksmēs visā pasaulē. Tie citēti arī ECT spriedumos.

⁷ Sk., piemēram, S Shetreet un S Turenne, *Judges on Trial. The Independence and Accountability of the English Judiciary* (CUP, 2013).

Ziņotājiem palīdzēja projekta komanda un Padomdevējas komitejas locekļi, Dalībnieku konsultatīvā komiteja un institucionālie novērotāji. Locekļi un novērotāji ir uzskaitīti Pateicībās. No 2021. līdz 2024. gadam Ziņotāji sasauca sanāksmes, kas bija atvērtas visiem ieinteresētajiem ELI locekļiem; atskaitījās par savu darbu ELI Padomes sanāksmēs; un prezentēja savu darbu ELI ikgadējās konferencēs. Projekti tika nosūtīti apspriešanai tiesnešiem un tiesnešu asociāciju locekļiem, juristiem, reģionālo un Eiropas iestāžu locekļiem un akadēmisko aprindu pārstāvjiem no visas Eiropas un ārpus tās.

Pievienotā vērtība. Standarti ir paredzēti kā rīks dažādiem dalībniekiem, kas varētu nolemt novērtēt tiesu sistēmas reformas nepieciešamību un atbilstību tiesu neatkarībai. Katram standartam pievienotajos komentāros tiesu neatkarības labi zināmās sastāvdaļas ir sadalītas konkrētos elementos. Šādas pieejas mērķis ir sniegt konkrētu analīzi par problēmām, ar kurām praksē sastopas Eiropas tiesu iestādes.

Standartos īpaša uzmanība pievērsta jomām, kurās pēdējos gados Eiropā ir izkristalizējušies draudi un saspīlējumi: tiesu pašpārvalde, nepieciešamība pēc pienācīga un aizsargāta atalgojuma, tiesnešu atlase, iecelšana amatā un paaugstināšana amatā, amata pilnvaru drošība un nesavienojamība, tiesu disciplīna un nepieciešamība pieņemt ētiskas rīcības standartus. Tiek aplūkoti arī tehnoloģiju, tostarp mākslīgā intelekta, izmantošana. Standartos mēģināts pievērsties tādiem tiesu sistēmas aspektiem kā tiesnešu iecelšana, novērtēšana un paaugstināšana amatā, kas nav vispusīgi aplūkoti iepriekšējos standartos un kas ir būtiski tiesu neatkarībai un tiesu iestāžu atbildībai. Citi Standartos aplūkoti jautājumi ir sīkāk aplūkoti citur⁽⁸⁾.

Standarti ir vērsti ne tikai uz to, lai precizētu tiesu neatkarības tiesiskās garantijas, bet arī uz to, lai šīs garantijas tiktu pienācīgi īstenotas. Komentāri ir paredzēti, lai būtu iespējams objektīvi, pārredzami un vienlīdzīgi novērtēt situāciju attiecīgajā valstī.

jautājums. Komentāros ir norādītas nepieciešamās saiknes starp standartiem, lai valstu noteikumi un prakse tiktu aplūkoti kopā, novērtējot to atbilstību tiesu neatkarībai. Piemēram, Eiropā dominējošajās karjeras tiesu sistēmās novērtēšanas un paaugstināšanas amatā sistēmas var darboties kā *de facto* disciplinārsodi. Disciplinārlietas piemērošana ir jāapsver arī, ņemot vērā amata pilnvaru drošības un nepārceļamības principu, kā arī saistībā ar ētikas normām, kurām būtu jāvada tiesnešu uzvedība, bet kuras pašas par sevi nedrīkst būt par pamatu tiesnešu disciplinēšanai.

Standartos un komentāros uzsvēta juridiskā situācija Eiropā, kas jo īpaši ECT un EST judikatūrā. Standarti veicina labas prakses pieņemšanu un sekmē kopējas Eiropas tiesu neatkarības kultūras sasniegšanu. Tomēr tiesu neatkarība ir universāls princips. Attiecīgi šis dokuments ir piemērojams arī ārpus Eiropas, un Standartu izplatīšanas mērķis galu galā ir uzlabot izpratni starp dažādām tiesību sistēmām un stiprināt savstarpēju uzticēšanos un tiesu iestāžu sadarbību.

⁸ Eg tiesnešu vārda brīvības standarti ir sīki izklāstīti *CCJE Atzinumā Nr. 25 (2022) par tiesnešu vārda*, CCJE (2022) 4.

Piemērošanas joma

Šie standarti attiecas uz valstu tiesām, tostarp administratīvajām tiesām. Kopumā tie attiecas uz valstu tiesām, kurām ir konstitucionālā jurisdikcija, t. i., jurisdikcija interpretēt un piemērot valsts konstitūciju. Dažās Eiropas valstīs tiesu ar konstitucionālo jurisdikciju institucionālā organizācija būtiski atšķiras no pārējās tiesu sistēmas. Līdz ar to šo standartu specifika vismaz dažos aspektos var nebūt piemērojama tām konstitucionālajām tiesām, kurās ir būtiskas atšķirības konstitucionālajās tiesās.

veidošanu un darbību no vispārējās tiesu sistēmas. Standartu konkrētas piemērošanas robežu noteikšana šādām tiesām pārsniedz šī projekta robežas.

Standarti attiecas uz profesionāliem tiesu iestāžu darbiniekiem. Tie var attiekties arī uz citiem, piemēram, neprofesionāliem tiesnešiem (ar tiem saprot neprofesionālus tiesnešus) un prokuroriem, taču institucionālā kārtība ir ļoti atšķirīga, un to konkrētas piemērošanas robežas pārsniedz šī projekta robežas.

I. Tiesu neatkarības pamati

1. standarts: Tiesu neatkarība

1. Tiesu neatkarība ir būtisks demokrātijas un pīlārs. Tā ir būtiska, lai garantētu taisnīgu tiesu un efektīvu tiesisko aizsardzību ikvienai personai.
2. Tiesnešiem jābūt brīviem no ārējas iejaukšanās savu pienākumu izpildē, jo īpaši no izpildvaras un likumdevējvaras puses.
3. Tiesnešiem arī jābūt brīviem no nepamatotiem norādījumiem vai spiediena no kolēģu, tostarp vecāko tiesnešu, puses, lai ietekmētu viņu lēmumu pieņemšanu.

Komentārs

- a. **Tiesu neatkarība kā demokrātijas stūrakmens.** Neatkarīga tiesu vara ir demokrātiskas sabiedrības pārvaldes stūrakmens. Tā darbojas kā tiesiskas valsts pilsoņu tiesību un brīvību garantis un garantē ES dalībvalstīm kopīgo vērtību ievērošanu, kas noteiktas LES 2. pantā.
- b. **Brīvība no ārējas iejaukšanās.** Tiesneši nedrīkst pieņemt nekādus norādījumus, pieņemot tiesas lēmumus. Ārējā iejaukšanās attiecas uz nepamatotu tiešu vai netiešu ietekmi uz tiesas lēmumu pieņemšanu, ko izdara dalībnieki, kas nav saistīti ar tiesu varu, piemēram, valdība, likumdevējs vai plašsaziņas līdzekļi. Izolācija no nepamatotas ietekmes rada vislabvēlīgākos apstākļus, kādos tiesnesis var pieņemt objektīvu lēmumu. Tad gan tie, kas vēršas tiesā, gan plašāka sabiedrība var būt pārliecināti, ka viņu lietas tiks izskatītas, pamatojoties tikai uz attiecīgajiem pierādījumiem un saskaņā ar likumu.

Tiesības uz neatkarīgu un objektīvu tiesnesi ir nostiprinātas ECTK 6. pantā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 47. pantā.

- c. **Iekšējā neatkarība.** Iekšējā neatkarība attiecas uz tiesnešu spēju izturēt nepamatotu spiedienu no citiem tiesu sistēmas locekļiem saistībā ar viņu lēmumiem atsevišķās lietās.

Iekšējās neatkarības princips attiecas ne tikai uz attiecībām starp pašiem tiesnešiem, piemēram, starp tiesnešu kolēģijas locekli un tās priekšsēdētāju, bet arī uz attiecībām starp tiesnesi un tiem tiesnešiem, kuriem tiesu sistēmā ir administratīvi pienākumi, piemēram, tiesas priekšsēdētāju, tiesas nodaļas priekšsēdētāju vai tiesnešu padomes locekļiem. Tādējādi nekāda tiesu varas hierarhiskā organizācija un pakāpes vai ranga atšķirības nedrīkst traucēt tiesnešu tiesības netraucēti apspriesties, brīvi pasludināt spriedumus vai paust savu viedokli par jautājumiem, kas saistīti ar tiesu darbu un organizāciju.

Jebkāda tiesnešu darba uzraudzība ir saistīta ar risku tiesnešu iekšējai neatkarībai. Pilnvaras, kas piešķirtas personām ar administratīviem pienākumiem, var "nomākt" to tiesnešu iekšējo neatkarību, kurus tās uzrauga. Vājinoša ietekme rodas tad, ja tiesneši ar administratīvām pilnvarām var izdarīt tiešu vai slēptu spiedienu, kā rezultātā tiesneši pakļaujas vecākajiem tiesnešiem vai vismaz liek atsevišķiem tiesnešiem vilcināties iebilst vecāko tiesnešu vēlmēm.

Tiesības sadalīt lietas, paaugstināt tiesnešus amatā un piemērot disciplinārsodus var tikt ļaunprātīgi izmantotas, lai nepamatoti ietekmētu tiesnešu neatkarību (sk. 20. standartu). *Lietu sadale; 24. standarts. Atlases, iecelšanas, novērtēšanas un paaugstināšanas amatā būtiskā loma; 27. standarts. Novērtēšana un paaugstināšana amatā; un V daļa. Tiesnešu disciplīna (33.-37. standarts)*, kur sniegtas pamatnostādnes par šādas ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu un tiesu neatkarības saglabāšanu).

- d. **Neatkarība kā ētikas standarts.** Tiesnešiem ir jānodrošina, lai viņu rīcība, gan pildot tiesneša pienākumus, gan privātajā dzīvē, neapdraudētu viņu kolektīvo vai individuālo neatkarību.

Tiesneši var apspriesties ar tiesnešu kolēģiem par sarežģītiem jautājumiem saistībā ar tiesnešu neatkarību, un viņi var lūgt padomu iestādei, kas izveidota, lai palīdzētu interpretēt ētikas standartus (sk. 30. standartu "Ētikas standartu pieņemšana un mērķis"). Tomēr viņi joprojām ir atbildīgi par saviem lēmumiem.

2. standarts: Kolektīvā un individuālā tiesu neatkarība

1. Tiesu varai kopumā ir jābūt koleģiāli neatkarīgai un autonomai no izpildvaras un likumdevējas varas.
2. Katram tiesnesim ir jābūt gan personiski, gan saturiski neatkarīgam.
3. Personiskā neatkarība nozīmē, ka tiesneša amata noteikumi un nosacījumi ir pienācīgi nodrošināti ar likumu, lai nodrošinātu, ka tiesneši nav pakļauti citu personu kontrolei.
4. Materiālā neatkarība nozīmē to, ka, pildot tiesneša pienākumus, tiesneši ir pakļauti tikai likumam un savas sirdsapziņas pavēlēm.

Komentārs

- a. **Terminoloģija.** Tiesu neatkarība prasa institucionālo neatkarību (dažkārt sauktu arī par funkcionālo neatkarību) gan tiesu sistēmai kopumā, gan atsevišķam tiesnesim. Tas, savukārt, ļauj nodrošināt materiālo neatkarību, kas attiecas uz tiesnešu neatkarību pieņemot tiesas lēmumus, nepakļaujoties nekādai neatbilstošai ietekmei.
- b. **Tiesu varas neatkarība kopumā.** Kolektīvā neatkarība un autonomija nozīmē, ka tiesu varai kopumā ir jābūt institucionāli neatkarīgai un autonomai tiesu administrācijā, jo tā ir saistīta ar tiesu funkciju izpildi (sk. 19. standartu. Tiesa

administrācija). Tiesu iestādēm ir jānodrošina pietiekami finanšu resursi, lai tās varētu pienācīgi īstenot tiesu varu (sk. 18. standartu "Finanšu autonomija").

- c. **Personīgā neatkarība.** Tiesu sistēmas neatkarība kopumā var nebūt pietiekama, ja tiesnešiem trūkst personiskās institucionālās neatkarības. Personiskā neatkarība nozīmē, ka atsevišķi tiesneši nedrīkst būt institucionāli atkarīgi no izpildvaras vai likumdevējas varas tādā veidā, kas varētu ietekmēt viņu lēmumu pieņemšanas procesu. Tādējādi personiskā neatkarība attiecas uz tiesneša amata noteikumiem, nosacījumiem un pilnvaru termiņu, kas ir pienācīgi nodrošināti ar likumu (sk. 7. standartu "Tiesneša amata garantijas"). Tā sakņojas tiesnešu iecelšanā amatā līdz likumā noteiktam pensionēšanās vecumam (sk. 8. standartu "Tiesneša amata pilnvaru termiņa drošība un neieņemamība") un pienācīga tiesnešu atalgojuma nodrošināšanā pret izpildvaras rīcības brīvību (sk. 10. standartu "Tiesnešu neatkarība"). *Atbilstošs un aizsargāts atalgojums*. Sk. arī 30. standartu. *Ētikas standartu pieņemšana un mērķis un 30. standarts*. 31. *Ētikas pamatstandarti*).

Materiālā neatkarība tiesu lēmumu pieņemšanā. Tiesneši, pieņemot lēmumus, ir pakļauti tikai likumam un savas sirdsapziņas pavēlēm. Šāda neatkarība dod tiesnešiem brīvību saglabāt objektivitāti un nodrošina, ka tiesneši izlemj viņiem iesniegtos jautājumus, pamatojoties uz faktiem un saskaņā ar likumu (sk. standartu 1. *Tiesu neatkarība*, 6. *standarts*. *Tiesneša objektivitāte un 5. standarts*. *Tiesu varas loma*).

3. standarts: Tieslietu sistēmas pamatvērtības

1. Tieslietu sistēmas pamatvērtības ir tiesu procesa neatkarība; tiesu varas neatkarība un objektivitāte; augsta tiesvedības procesa kvalitāte; tiesu procesa un administrācijas efektivitāte; tiesu un tiesu pakalpojumu pieejamība; sabiedrības uzticēšanās tiesām; tiesu varas atbildība; tiesu sistēmas pārredzamība.
2. Katrai valstij ir jānodrošina, ka tiesu sistēmā tiek ievērotas un īstenotas pamatvērtības, kas ir tiesu sistēmas darbības un tiesvedības pamatā.
3. Tiesu sistēmas reformā ir jācenšas panākt pienācīgu līdzsvaru starp tieslietu sistēmas pamatvērtībām, jo īpaši pienācīgu līdzsvaru starp tiesu lēmumu pieņemšanas efektivitāti un kvalitāti.

Komentārs

- a. **Neatkarība un objektivitāte.** ELI- Mt Scopus Eiropas Tiesnešu neatkarības standartos ir aplūkota tiesnešu neatkarība, atzīstot tās lomu tiesnešu objektivitātes un citu tieslietu sistēmas vērtību garantēšanā. Standartos ir noteikti šo vērtību līdzsvara parametri.
- b. **Tiesiskuma kvalitāte un efektivitāte.** Efektīvai tiesu sistēmai ir nepieciešama kvalitāte un efektivitāte, lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu un censtos nodrošināt taisnīgumu un taisnīgumu visiem iesaistītajiem. Augstai tiesvedības procesa kvalitātei ir nepieciešami augsti tiesnešu ētikas un godprātības standarti, kā arī atbilstoša tiesnešu un tiesu darbinieku apmācība (sk. 21. Standarta "Tiesiskuma kvalitāte" d) punktu "Tiesnešu apmācība"). Tas prasa arī nodrošināt pārsūdzības tiesības atbilstoši tiesvedības galīguma principam, labot kļūdas atsevišķās lietās un izstrādāt un uzturēt pareizas tiesību normas.

Tiesu procesa un administrācijas efektivitāte

ietver rūpīgu pārraudzību, lai uzturētu saprātīgas tiesvedības izmaksas, lai pārvaldītu lietu noslodzi, nodrošinātu lietas izskatīšanu bez nepamatotiem kavējumiem un samazinātu tiesu kavējumus un neizskatīto lietu skaitu (sk. arī 22. standarta "Tiesvedības efektivitāte").

- c. **Tiesu un tiesu pakalpojumu pieejamība.** Tiesiskuma pieejamība prasa, lai sistēma nodrošinātu pilnīgu tiesu pieejamību. Tas ietver ekonomisko, ģeogrāfisko, procesuālo un materiālo pieejamību:

- Ekonomiska pieejamība nozīmē nodrošināt juridisko palīdzību tiem, kam tā nepieciešama, un samazināt pakalpojumu un tiesas nodevu izmaksas.
- Ģeogrāfiskā pieejamība nozīmē tiesu iestāžu pakalpojumu sniegšanu lauku un attālos rajonos, kā arī pilsētu centros.
- Procesuālā pieejamība cita starpā nozīmē, ka procesuālie noteikumi nodrošina pilnīgu iespēju uzklaut un iesniegt pierādījumus; nodrošina maza apmēra prasību tiesām iespēju izskatīt maza apmēra lietas ar nelielām izmaksām; kā arī atļauj iesniegt kolektīvās prasības un tiesvedību sabiedrības interesēs piemērotos gadījumos.
- Piekļuve pēc būtības nozīmē, ka likumdevējs paredz būtiskus prasības pamatus, lai nodrošinātu, ka likums ir noteicošais un tiesības tiek aizsargātas.

- d. **Sabiedrības uzticība.** Sabiedrības uzticēšanās tiesām ietver tiesas procesu un lēmumu publiskošanas nodrošināšanu un tiesnešu aizsardzības no tiesas prāvām rūpīgu definēšanu.

- e. **Tiesnešu pārskatbildība.** Tiesnešu pārskatbildība uztur sabiedrības uzticību tiesu varai. Tā ļauj sabiedrībai uzraudzīt un kontrolēt tiesu iestāžu darbību, izmantojot dažādus līdzekļus, tostarp sabiedriskos plašsaziņas līdzekļus. Tādējādi par tiesu nolēmumu saturu kopumā ir brīvi jāziņo, lai lēmumi būtu pakļauti sabiedrības kontrolei. Iestādēm, kas īsteno tiesu varu, ir īpašs pienākums ziņot sabiedrībai, izpildvarai un likumdevējam par tiesu varas darbību. Tiesnešiem jābūt atbildīgiem par savu rīcību, jāievēro ētikas normas, un uz tiem

jāattiecina pienācīga un atbilstoša
disciplinārbildība.

pasākumus, ja nepieciešams (sk. arī IV daļu. Ētikas standarti (30.-32. standarts) un V daļa. Tiesnešu disciplīna (33.-37. standarts)).

- f. **Pārredzamība.** Tiesām un tiesnešiem jānodrošina sabiedrībai, akadēmiskajai sabiedrībai un juristiem pilnīga pārredzamība, ņemot vērā privātuma apsvērumus.

4. standarts: Varas dalīšana

1. Tiesu, izpildvaras un likumdevējvaras varas dalījums atspoguļo to savstarpēji papildinošās lomas demokrātijas un tiesiskuma saglabāšanā.
2. Tiesu iestāžu, izpildvaras un likumdevējas varas savstarpēja cieņa ir nepieciešama, lai atbalstītu viena otru to konstitucionālo funkciju izpildē.
3. Likumdevējs nedrīkst pieņemt noteikumus, kas skar tiesu neatkarību vai citas tiesiskuma un demokrātijas pamatvērtības.

Komentārs

- a. **Tiesu neatkarība un varas dalīšana.** Tiesu neatkarības juridiskie pamati ir dziļi sakņoti tiesu varas, izpildvaras un nodalīšanas principā. Varas dalīšana novērš valsts varas ļaunprātīgu izmantošanu, nepamatoti koncentrējot varu.

Tiesu varai ir jāpilda sava konstitucionālā loma, neskarot citu valdības atzaru norādījumus (sk. 1. standartu. *Tiesu neatkarība* un 2. standarts. *Kolektīvā un individuālā tiesu neatkarība*). Valstij ir jāprecizē tiesu varas loma un funkcijas konstitucionālā līmenī vai augstākajā likumdošanas līmenī. Tiesnešu neatkarības garantijas, tostarp amata pilnvaru drošība (sk. 8. standartu *"Amata pilnvaru drošība un nepārceļamība"*), aizsardzība pret tiesvedību (sk. 9. standartu *"Atbildības ierobežojumi"*) un pienācīgs atalgojums.

(sk. 10. standartu *"Atbilstošs un aizsargāts atalgojums"*) ir jānodrošina konstitucionāli vai visaugstākajā likumdošanas līmenī (sk. 7. standartu *"Tiesnešu amata garantijas"*).

- b. **Savstarpēja cieņa.** Varas dalīšanas koncepcija paredz, ka katrs valdības atzars ir sagatavots tam uzticēto funkciju veikšanai un respektē pārējo atzaru funkcijas. Tiesu vara atbalsta likumdevēju varu, īstenojot tiesību aktus saskaņā ar valsts vai Eiropas konstitucionālajiem principiem. Tādējādi tiesu vara uztur un attīsta tiesību aktus atbilstoši tās lomai un robežām. Tai ir jāatturas no iejaukšanās pārējo varas atzaru pienācīgā politisko lēmumu pieņemšanas procesā. Pareizām robežām starp valdības atzariem jābūt precīzi noregulētām, lai katrs atzars pildītu savu atbilstošo lomu un būtiski netraucētu atzaru savstarpējās attiecības.

- c. **Ierobežojumi izpildvarai.** Izpildvara nedrīkst kontrolēt tiesu varu. Tādējādi ar izpildvaras aktiem nedrīkst mainīt tiesas sastāvu, lai ietekmētu tās lēmumu pieņemšanu vai atceltu konkrētus tiesas lēmumus. Izpildvarai jāatturas no jebkādas darbības vai bezdarbības, kas kavē strīda izšķiršanu tiesā (izņemot iesaistīšanos alternatīvā strīda izšķiršanā strīdā, kurā valdība ir puse) vai kas kavē tiesas sprieduma pienācīgu izpildi (sk. arī 5. standartu. *Tiesu varas loma, d) punkts. Tiesas nolēmumu izpilde*).

Izpildvarai nevajadzētu sniegt paziņojumus, kas negatīvi ietekmē atsevišķu tiesnešu vai tiesu sistēmas kopumā neatkarību vai sabiedrības priekšstatu par to.

- d. **Pārējo valdības atzaru pienākumi.** Visiem valdības atzariem ir pienākums atbalstīt tiesas spriedumu izpildi (sk. 5. *Tiesu varas loma, d) punkts. Tiesu nolēmumu*).

- e. **Attiecīgās mijiedarbības.** vai likumdevēja vara var mijiedarboties ar tiesu varu tādās jomās kā tiesnešu iecelšana amatā un paaugstināšana amatā, tiesnešu atalgojums un tiesas.

administrāciju, ja to nolūks vai sekas nav apdraudēt neatkarīgu un objektīvu tiesas lēmumu pieņemšanu, un ievērojot citus Standartos noteiktos ierobežojumus. Šo mijiedarbību darbības joma jo īpaši ir noteikta 10. standartā. *Atbilstošs un aizsargāts atalgojums, 18. standarts. Finanšu autonomija, 19. standarts. Tiesu administrācija un III daļā. Tiesnešu iecelšana amatā un paaugstināšana amatā (24.-29. standarts).*

5. standarts: Tiesu iestāžu loma

1. Tiesu iestādēm ir jāatrisina strīdi, interpretējot un piemērojot likumu objektīvi.
2. Tiesu iestāžu veiktajai tiesību aktu uzturēšanai un pilnveidošanai ar individuāliem lēmumiem ir jānodrošina tiesību aktu atbilstība pašreizējiem sociālajiem apstākļiem un gaidām.
3. Tiesu lēmumiem ir jāveicina tiesiskuma, demokrātijas un cilvēktiesību ievērošana un īstenošana.
4. Tiesu iestādēm būtu jāuzņemas vadošā loma izpildvaras rīcības likumības pārbaudē un tiesību aktu īstenošanā saskaņā ar valsts, konstitucionālajiem, Eiropas un starptautiskajiem principiem.

Komentārs

- a. **Strīdu taisnīga izšķiršana.** Pret strīdā iesaistītajām pusēm jāizturas objektīvi, un tām jābūt iespējai paļauties uz iepriekš pieņemtajiem lēmumiem līdzīgās lietās, lai paredzētu savas darbības vai bezdarbības tiesiskās sekas. Tādējādi tiesām ir jācenšas nodrošināt vienādu un vienveidīgu tiesību interpretāciju un piemērošanu, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību un paredzamību. Tomēr interpretācijas atšķirības var pastāvēt jebkurā tiesu sistēmā, kuras pamatā ir tiesu tīkls. Situācijās, kad pastāv būtiskas un ilgstošas atšķirības valstu judikatūras interpretācijā, ir jābūt mehānismiem, lai pārvarētu šīs pretrunas, ievērojot indivīda tiesības uz taisnīgu tiesu.

tiesvedību, piemēram, dodot iespēju iesniegt apelāciju vai nodot lietu augstākas instances tiesai.

- b. **Tiesību aktu attīstība.** Neizstrādājot un nepielāgojot judikatūru, var rasties risks, ka tiks kavēta tiesību aktu reforma vai pilnveidošana, piemēram, tāpēc, ka pārmaiņas sabiedrībā rada neatliekamu nepieciešamību pēc jaunas tiesību aktu interpretācijas. Šādā situācijā juridiskās noteiktības un paredzamības apsvērumi prasa pārlicinošus iemeslus, atkāptos no vienveidīgi iedibinātās judikatūras, taču centieni pēc vienādas un vienveidīgas tiesību interpretācijas un piemērošanas nedrīkstētu novest pie nevajadzīgas neelasticības. Visos gadījumos, kā norādīts *Standard 4. Varas dalīšana, b) punkts. Savstarpēja cieņa*, tiesu varai ir jāatbalsta un jāattīsta likums atbilstoši tās lomai un robežām.
- c. **Tiesiskums, demokrātija un cilvēktiesības.** Tiesu iestāžu konstitucionālā loma ir uzturēt tiesiskumu un izlemt lietas saskaņā ar valsts konstitūcijas un likumdevēja tiesisko regulējumu. Šāds tiesiskais regulējums sakņojas liberālās demokrātijas modelī un cilvēktiesībās, kas nostiprinātas ECTK un ES līgumos. Standartos ir atzīts, ka tiesas ir valsts konstitucionālo, Eiropas un starptautisko principu galīgie aizbildņi, neskarot Eiropas valstu īpašo nacionālo regulējumu Eiropas un starptautisko tiesību piemērošanai.
- d. **Tiesu nolēmumu izpilde.** Tiesu nolēmumu izpilde ir būtiska, lai saglabātu tiesu varas pienācīgu lomu un efektīvas tiesības uz taisnīgu tiesu. Neatkarīgas tiesas būtība ir pilnvaras pieņemt saistošu lēmumu, kas nav jāapstiprina vai jāratificē, un ko nevar vājināt ārēja iejaukšanās no ārpus tiesas iestādes, tostarp no izpildvaras puses.

Tādēļ īstenošanai jābūt taisnīgai, ātrai, efektīvai un samērīgai, bez citu valsts varu iejaukšanās, lai mainītu sprieduma nosacījumus, izņemot amnestiju (parasti to piešķir likumdevēja vara) un apžēlošanu (parasti to īsteno izpildvara). Amnestijas un apžēlošanas piešķiršana ir jāveic piesardzīgi, lai izvairītos no to izmantošanas kā iejaukšanās tiesas lēmumu pieņemšanā.

Nav lietderīgi, ka parlaments ar primārajiem tiesību aktiem atceļ notiesājošus spriedumus, ja joprojām ir iespējama tiesiska izskatīšana un atbrīvošana no sodāmības.

Valstīm ir nekavējoties jāsteno tiesas nolēmumi, kas pieņemti pret valsts iestādēm, un jāpieprasa, lai prasītājs vērsas izpildes procedūrās. Skaidram tiesiskajam regulējumam būtu jāprecizē izpildei pieejamie resursi, atbildīgās iestādes un piemērojamās procedūras.

Pret tiesnešiem nedrīkst ierosināt disciplinārlietas vai kā citādi sodīt par viņu centieniem panākt pareizu tiesas nolēmuma izpildi.

Tiesu pārvaldes iestādēm regulāri jāpublicē informācija par tiesu nolēmumu izpildes efektivitāti, tostarp attiecībā uz valsts iestādēm.

6. standarts: Tiesneša objektivitāte

1. Tiesnešiem lietas jāizskata objektīvi un jāizvairās no jebkādas rīcības vai darbībām tiesā vai ārpus tās, kas varētu pamatoti radīt aizspriedumainu priekšstatu.
2. Tiesneši nedrīkst piedalīties lietas izskatīšanā, kurā viņi ir personīgi ieinteresēti vai kurā viņu darbības, viedokļu paušanas vai asociāciju dēļ var rasties pamatots aizspriedumains priekšstats.

Komentārs

- a. Definīcija.** Tiesnešu objektivitāte ir gan ētisks rīcības standarts, gan juridisks princips. Tiesnešiem ir jācenšas nodrošināt, lai viņu uzvedība gan tiesā, gan ārpus tās saglabātu un vairotu sabiedrības, juristu profesijas un tiesvedības dalībnieku uzticību viņu objektivitātei. Tas ietver šādus aspektus:

- Tiesnešiem ir jābūt atvērtiem pret prasībām, ko varētu izvirzīt pašreizējie vai nākamie strīdnieki, un nav jāizturas pret tām ar aizspriedumiem; tiesnešiem ir jābūt pieejamiem pārliecināšanai likuma ietvaros.
- Tiesnešiem visos jautājumos jārikojas un jāizskatās, ka viņi rīkojas bez labvēlības, aizspriedumiem vai aizspriedumiem.
- Tiesnešiem ir jālemj lietās bez jebkādas tiesvedībā neiesaistītas puses ietekmes.
- Tiesnešiem ir jāuzklausa puses ar vienādiem noteikumiem un jāizvairās no diskriminācijas, pasludinot spriedumus.

Tiesnešu objektivitāte veicina taisnīgumu un nodrošina, ka strīdu izšķiršana balstās tikai uz lietas būtību. Tiesnešu objektivitāte veicina tiesas lēmumu un tiesas varas atzišanu.

Tiesneša subjektīvā vai personiskā objektivitāte tiek prezumēta, ja vien nav pierādījumu par pretējo.

- b. Diskvalifikācija aiz aizspriedumainības dēļ.** Ja tiek konstatēta neobjektivitāte vai aizspriedumainība, tiesnesim ir jānoalgo no lietas izskatīšanas un izlemšanas. Šāds atzinums būtu jāpieņem, ja, ņemot vērā attiecīgos apstākļus, pastāv pamatotas bažas, ka godprātīgs neprofesionāls novērotājs uzskatītu, ka tiesnesis strīda izšķiršanā nebūs objektīvs.

Jautājums par to, vai aizspriedumainība ir pietiekams iemesls, lai tiesnesi atstādīnātu no lietas izskatīšanas, ir plaši aplūkots gan valstu tiesu, gan ECT un EST .

- d. Atteikums.** Tiesnešiem ir jāatsakās no lietas izskatīšanas, ja tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu, ka tiesiskums un šķiet neatkarīgs un objektīvs, ņemot vērā bažas par apstākļiem tiesneša sabiedriskajā, privātajā vai profesionālajā dzīvē. Tiesnešiem būtu jācenšas līdz minimumam samazināt situācijas, kurās viņiem var nākties atstāt sevi.

- e. **objektivitāte, ko nodrošina taisnīgas procedūras.** Tiesneša objektivitāte ir vērsta uz attiecībām starp tiesnesi un pusi. Tā ir jāatbalsta ar taisnīgām procedūrām, kas garantē, ka katrai pusei tiek sniegta saprātīga iespēja izklāstīt savu lietu, neizraisot neizdevīgākus apstākļus attiecībā pret pretinieku(-iem).

7. standarts: Tiesneša amata garantijas

1. Tiesnešu amata apstākļi, tostarp atbilstoši darba apstākļi, ir svarīgi tiesu varas neatkarībai, efektīvai darbībai un sabiedrības uzticībai tiesu varai.
2. Tiesnešu neatkarība, amata pilnvaru drošība un pienācīgs atalgojums ir jānostiprina konstitucionāli vai citādi jānodrošina ar likumu. Iepriekš pieņemtiem tiesību aktiem jāattiecas uz atalgojumu, pilnvaru termiņu ilgumu, atlases, paaugstināšanas amatā un darba novērtēšanas procedūrām, kā arī uz tiesnešu pārcelšanas, disciplinēšanas, atstādināšanas un atcelšanas no amata procedūru.
3. Tiesību aktus, kuriem ievieš izmaiņas tiesnešu dienesta/ amata nosacījumos, nedrīkst piemērot tiesnešiem, kas jau ieņem amatu, ja vien šīs izmaiņas nav daļa no vispārēja un samērīga pasākuma, kas attiecas uz visām valsts dienesta nozarēm, kuras nav īpaši paredzētas tiesnešiem, vai ja vien izmaiņas neapšaubāmi uzlabo tiesnešu dienesta nosacījumus.

Komentārs

- a. **Tiesneša amata nosacījumi.** Tiesneša amata apstākļiem jānodrošina ne tikai materiālie un personīgie resursi, kas nepieciešami tiesneša pienākumu veikšanai, bet arī droša un taisnīga darba vide (sk. arī 20. standartu par taisnīgu darba vidi. *Lietu sadale; 21. standarts. Tiesiskuma kvalitāte*).
- b. **Ar likumu nodrošinātas garantijas.** Tiesu sistēmas būtībai jābūt nostiprinātai tās būtībā.

konstitucionāli vai ar parlamenta izdotu likumu. Neatkarība, kas nodrošināta ar likumu, arī prasa, lai tiesnešiem būtu tiesības pārskatīt jebkura lēmuma, kas saistīts ar nosacījumiem un amatu, likumību neatkarīgā un objektīvā tiesā. Šā standarta garantijas ir īpaši aplūkotas 8. standartā. *Tiesnešu amata pilnvaru drošība un nepārceļamība; 10. standarts. Atbilstošs un aizsargāts atalgojums; III daļa. Tiesnešu iecelšana amatā un paaugstināšana amatā (24.-29. standarts) un V daļa. Tiesnešu disciplīna (33.-37. standarts).*

8. standarts: Īpašumtiesību drošība un nepārvietojamība

1. Tiesnešu iecelšanai amatā principā ir jābūt līdz pensionēšanās vecumam, kas ir noteikts ar likumu iecelšanas dienā, un to var atcelt tikai pamatota iemesla dēļ.
2. Tiesneša atcelšanai iemesla dēļ jāaprobežojas ar nespēju vai nopietnu pārkāpumu, kas padara tiesnesi par nepiemērotu pildīt tiesneša pienākumus.
3. Izraidīšanas iemesliem un procedūrai jābūt skaidri noteiktai likumā, balstītai uz objektīviem un pārbaudāmiem kritērijiem, un izraidīšanas procedūrai jāatbilst taisnīgas tiesas prasībām.

Komentārs

- a. **Darba tiesisko attiecību drošība līdz obligātajam pensionēšanās vecumam.** Darba tiesisko attiecību drošība ir kā aizsargs pret ārēju spiedienu, un tās mērķis ir nodrošināt, lai tiesneši nesaskartos ar faktiskiem vai šķietamiem interešu konfliktiem, ko rada nenoteiktība saistībā ar atjaunošanu. Pensionēšanās vecums būtu jānodrošina ar likumu, un tas nebūtu jāmaina ar atpakaļejošu spēku, jo pensionēšanās vecuma samazināšana strādājošiem tiesnešiem var kalpot kā līdzeklis tiesnešu atcelšanai no amata. Pensionēšanās vecuma samazināšana nevar attiekties uz tiesnesi, kurš jau ir amatā, bez viņa piekrišanas.
- b. **Izmēģinājuma termiņi.** Ja vien iespējams, jāizvairās no pārbaudes laiku noteikšanas tiesnešiem, jo tos var izmantot, lai grautu tiesnešu

darbu.

neatkarība. Ja ir noteikts pārbaudes laiks, tam jābūt īsam. Arī darbā uz pastāvīgu laiku ir jābūt taisnīgai un pārredzamai procedūrai, kas iepriekš noteikta ar likumu. Atteikumam apstiprināt tiesnesi uz pārbaudes laiku amatā būtu jānotiek saskaņā ar objektīviem kritērijiem un ar tādām pašām procesuālajām garantijām, kādas piemēro, ja tiesnesi ir paredzēts atcelt no amata (sk. turpmāk f. punktu "Neatceļamība un pārceļšana").

Būtu jānošķir pārbaudes laiks tiesnešiem, kuri pilda amata pienākumus, no pārbaudes laika tiesnešu kandidātiem, kuri darbojas kā stažieri, kas palīdz sagatavot spriedumus, bet vēl nav pilnvaroti pieņemt tiesas lēmumus, kas ir paredzēti pastāvīgajiem tiesnešiem. Ir pieļaujams pārbaudes laiks tiesnešu kandidātiem, lai novērtētu viņu piemērotību pastāvīgai iecelšanai amatā.

Skatīt arī V daļu *Tiesnešu disciplīna* (33.-37. standarts), sk. arī 38. standarta c) apakšpunktu.

- c. **Uz noteiktu laiku iecelšana amatā.** Iecelšanas uz noteiktu laiku var būt pieņemamas, ja tās ir uz ilgu laiku, vēlams, lai tās nebūtu atjaunojamas, un ja tās tiek izmantotas mēreni, lai nodrošinātu elastību attiecībā uz darbinieku skaitu. Tie būtu stingri jāierobežo ar gadījumiem, kad ir ārkārtējs un īslaicīgs pieprasījums pēc personāla, ja regulāra personāla plānošana un pārvaldība nevar atrisināt šo jautājumu. To amata pilnvaru termiņa ilgums arī jāprecizē saistībā ar prognozēto ārkārtas pieprasījuma pēc personāla ilgumu.

Tomēr, ja tiesneša iecelšana amatā tiek veikta uz noteiktu termiņu, kuru var pagarināt, lēmumam par iecelšanas pagarināšanu, apstiprināšanu vai atcelšanu no amata ir jābūt balstītam uz nopelniem un jāievēro taisnīga un pārredzama procedūra, kas iepriekš noteikta likumā, lai nodrošinātu, ka tiek pilnībā ievērota tiesu varas neatkarība.

Nopelni un taisnīga un pārredzama procedūra, kas iepriekš noteikta ar likumu, attiecīgi ir ņemti vērā 25. standartā. Nopelni un 26. standartā. *Taisnīga un pārredzama procedūra.*

Tiesnešiem, kas strādā uz noteiktu laiku, ir jāpiemēro tādas pašas garantijas kā pastāvīgajiem tiesnešiem - gan attiecībā uz iecelšanu amatā, gan kritērijiem un atcelšanas procedūru.

- d. **Nepārvietojamība un izņēmumi.** Neatceļamība kā ārējās un iekšējās neatkarības pamatgarantija prasa, lai tiesneši paliktu amatā uz likumā iepriekš noteikto pilnvaru termiņu. Atstādināšana no amata var notikt tikai sabiedrības interešu dēļ, ja to izraisa disciplinārsods vai nespēja, kas padara tiesnešus nepiemērotus pildīt savus pienākumus. Abos piemēros vienādas procesuālās garantijas, skatīt 35. standartu. *Disciplinārie pasākumi, e) punkts. Atstādināšana par smagu pārkāpumu.*

Nesavienojamības princips un tā izņēmumi attiecas uz visiem tiesnešiem, tostarp tiesu priekšsēdētājiem.

- e. **Atceļšana darbnespējas dēļ.** Atstādināšanu no amata darbnespējas dēļ nevajadzētu dēvēt par disciplināru. Tomēr tiesvedība saistībā ar tiesneša šķietamu darbnespēju, piemēram, veselības stāvokļa dēļ, var radīt tādas pašas bažas par tiesiskumu un sabiedrības uzticību kā disciplinārpārkāpumi. Tiesvedību par darbnespēju var arī ļaunprātīgi izmantot, lai ietekmētu tiesu varu. Tādēļ lēmumiem par darbnespēju jāpiemēro tādas pašas procesuālās garantijas kā disciplīnas lēmumiem. Disciplinārprocesam piemērojami standarti ir aplūkoti V daļā "Tiesnešu disciplīna" (33.-37. standarts).

Veicot darbnespējas novērtējumu, var būt nepieciešams apsvērt saprātīgus pielāgojumus zināmas invaliditātes gadījumā.

- f. **Nepārvietojamība un pārvietošana.** Tiesnesi parasti nevar pārcelt citā amatā, uzticēt viņam citus tiesneša pienākumus vai pārcelt uz citu vietu bez viņa piekrišanas. Pārceļšana bez piekrišanas ir iespējama izņēmuma gadījumos. Izņēmuma apstākļi pārceļšanai bez piekrišanas ir tādi, kas rada sistēmiskas un likumīgas tieslietu sistēmas vajadzības, piemēram, lielāka efektivitāte, uzlabotas procedūras vai uzlabota tiesas pieejamība, piemēram, likumīga tiesu sistēmas maiņa vai pagaidu norīkojums, lai atbalstītu kaimiņtiesu. Tiem ir jāizvairās pat no šķietamas sankciju piemērošanas, un tie nedrīkst ne ietekmēt tiesu iestāžu lēmumus, ne arī tiesu neatkarību vai objektivitāti. Par pārceļšanas kā disciplināras sankcijas izņēmuma gadījumu sk. standartu. *35. Disciplinārie pasākumi.*

9. standarts: Atbildības ierobežojumi

Tiesnešiem jābūt aizsargātiem pret civilprasībām un/vai kriminālvajāšanu par bezdarbību vai darbībām, kas veiktas godprātīgi, pildot tiesneša pienākumus.

Komentārs

- a. Mērķis.** Aizsardzība pret prasību ļauj tiesnešiem turpināt darbu, lai viņus nebiedētu vai netraucētu draudu vai baiļu dēļ no turpmākiem tiesas procesiem, kas saistīti ar viņu likumīgo pienākumu pildīšanu. Aizsardzība pret prasību tādējādi dod tiesnešiem iespēju pieņemt neatkarīgus lēmumus, aizsargājot viņus no atriebības vai piespiedu pasākumiem, ko rada apgrūtināšas civilprasības vai patvaļīga kriminālvajāšana.

Tas nozīmē, ka pastāv atbilstīgas tiesības pārsūdzēt, atkārtoti izskatīt un pārskatīt pašu sākotnējo tiesas lēmumu (pretstatā tiesvedībai pret personu, kas pieņēmusi lēmumu). Izlemtu lietu atkārtota izskatīšana parasti būtu jāveic tikai apelācijas kārtībā. Tiesnešu kļūdas, kuras nevar novērst ar pārsūdzību, var būt par pamatu prasībai pret valsti (sk. turpmāk komentāru *f*) punktā "Valsts kompensācija un tiesneša civiltiesiskā atbildība").

Aizsardzības princips var attiekties arī uz to tiesas darbinieku darbībām, kuri tiesas funkcijas vai rīkojas tiesneša vārdā vai pēc tiesneša norādījumiem.

- b. Darbības joma un ierobežojumi.** Aizsardzībai pret tiesvedību ir jāsauglabā individuāla tiesneša neatkarība, neaizsargājot tiesnešus no likumu. Šo aizsardzību nedrīkst sajaukt ar nesodāmību, un aizsardzība pret tiesvedību neattiecas uz tiesnešiem, kas rīkojas, pārkāpjot civiltiesības vai krimināltiesības ārpus sava tiesneša amata.

Tiesneša aizsardzības un atbildības apjoms, pildot tiesneša amata pienākumus, Eiropā ir ļoti atšķirīgs. Dažās valstīs nav atļauta kriminālvajāšana par darbībām vai bezdarbību, veicot tiesneša pienākumus. Citās valstīs kriminālvajāšanas aizliegums attiecas tikai uz noteiktiem veidiem.

par darbībām vai bezdarbību, veicot tiesu funkcijas, vienlaikus aizliedzot atbildību par tiesas nolēmumu saturu. Alternatīvi vai papildus tam dažās valstīs ir paredzēti īpaši procesuālie noteikumi attiecībā uz prasībām pret tiesnešiem, piemēram, prasība saņemt neatkarīgas tiesu iestādes atļauju, lai veiktu kriminālvajāšanu pret tiesnešiem.

Nemot to vērā, šajos Standartos ir pausts viedoklis, ka tiesneši, kuri, pildot savas funkcijas, izdara darbības, kas citos apstākļos būtu uzskatāmas par noziegumiem, nevar pieprasīt aizsardzību no kriminālprocesa. Būtu jāapsver īpaši krimināltiesību mehānismi, lai aizsargātu tiesnešus pret apgrūtināšām kriminālprasībām, ja pastāv reāls risks, ka pret tiesnešiem varētu tikt izvirzītas nepamatotas apsūdzības. Attiecībā uz civiltiesisko atbildību šie standarti atbalsta viedokli, ka tiesneši būtu jāaizsargā pret civilprasībām par naudas zaudējumu atlīdzību par nepienācīgu bezdarbību vai darbībām, kas veiktas, godprātīgi pildot savas funkcijas.

- c. Darbības, kas saistītas ar tiesu varas funkciju veikšanu.** Tiesu aizsardzība attiecas arī uz tiesnešu administratīvajām darbībām, ja šādas ārpusstiesas darbības ir pamatoti saistītas ar neatkarīgu un objektīvu tiesas spriešanu. Kā piemēru var minēt tiesas sēžu grafiku organizēšanu un tiesnešu izvietojumu, kā arī lietu sadali, kas tieši un nepastarpināti attiecas uz tiesas funkciju izpildi. Aizsardzības darbības jomā būtu šo ikdienas funkciju veikšana, jo īpaši to, ko veic personas ar vadošiem pienākumiem.

Ja aizsardzība pret tiesvedību nav absolūta, neaizsargātas tiesnešu darbības būtu jāierobežo līdz tīšas neizpildes gadījumiem, kad tiesneši ļaunprātīgi izmanto savas pilnvaras vai nolaidīgi pilda savus pienākumus, apzināti rīkojas, pārsniedzot savas pilnvaras vai rīkojas pretrunā ar saviem pienākumiem, vai lēmumu pieņemšanā rīkojas koruptīvi.

- d. Skaidras un objektīvas procedūras.** Ja aizsardzība nav absolūta, ir jābūt objektīvi noteikt, kad tiesnešiem trūkst aizsardzības, lai tiesnešiem nevarētu ļaunprātīgi draudēt ar aizsardzības atcelšanu. Pierādījumu standarts pārkāpumu pierādīšanai

arī ir skaidri jānosaka. Ja tiesnesis pieprasa aizsardzību pret tiesvedību saskaņā ar valsts tiesību aktiem, jautājums jāizskata neatkarīgai iestādei, kurā ir būtiska tiesnešu pārstāvība, bet kurā ir arī tāda nespēcīlistu pārstāvība, kādu var uzskatīt par piemērotu, lai nodrošinātu sabiedrības uzticību konstatējumam. Tiesnesim jābūt arī iespējai pārsūdzēt lēmumu par aizsardzības atcelšanu vai lūgt tā pārskatīšanu tiesā.

e. Disciplinārlietas. Aizsardzība pret prasību neizslēdz disciplinārlietas, ja ir aizdomas par nepareizu rīcību. Pat ja tiesneša nepareiza rīcība var būt aizsargāta no civiltiesiskas vai krimināltiesiskas atbildības, tiesnesis joprojām var būt atbildīgs citos forumos. Aizsardzībai pret tiesvedību vajadzētu būt apvienotai ar taisnīgu un pārredzamu mehānismu, lai izskatītu sūdzības par tiesnešu amatpārkāpumiem. Šādam mehānismam būtu jāļauj indivīdam iesniegt sūdzību par tiesas kļūdu, izmantojot pietiekami vienkāršu procedūru, lai to varētu izpildīt arī neprofesionāli. Disciplinārlietas ir aplūkotas *V daļā "Tiesnešu disciplīna" (33.-37. standarts)*.

f. Valsts kompensācija un tiesneša civiltiesiskā atbildība. Pret valsti var vērst tiesiskās aizsardzības līdzekļus par tiesneša rīcības trūkumiem, kas nav pārsūdzamas tiesas kļūdas. Valstij nevajadzētu prasīt kompensāciju no tiesneša, kurš ir radījis valsts atbildību, izņemot gadījumus, kad tiesnesis apzināti nav pildījis tiesas funkcijas, un pēc iepriekšējas vienošanās ar neatkarīgu iestādi, kuras sastāvā ir nozīmīga tiesneša daļa. Šādiem stingriem nosacījumiem būtu jānodrošina, ka regresa tiesvedība netiek ļaunprātīgi izmantota.

10. standarts: Atbilstošs un aizsargāts atalgojums

1. Tiesnešu atalgojumam jābūt atbilstošam, lai nodrošinātu tiesnešu materiālo drošību un kalpotu kā aizsargs pret nepamatotu spiedienu.
2. Tiesnešu atalgojumam jābūt samērīgam ar tiesneša amata pienākumiem, un tam jābalstās uz objektīviem un pārredzamiem kritērijiem.
3. Tiesnešu atalgojums jānosaka pietiekamā līmenī, lai piesaistītu un noturētu spējīgus tiesnešus attiecīgajam tiesneša amatam. Noteikumiem ir jānodrošina tiesnešu atalgojuma pareiza attīstība laika gaitā, garantējot tiesnešu algu un pensiju regulāru indeksāciju atbilstoši dzīves dārdzībai.
4. Tiesnešu atalgojuma primārajiem noteikumiem jābūt noteiktiem un garantētiem ar konstitucionāla vai augstākā līmeņa tiesību aktiem.
5. Tiesnešu atalgojumu, kas ietver arī tiesnešu pensijas tiesības, nevar samazināt tiesneša pilnvaru laikā vai pēc tam, izņemot gadījumus, kad tiesneša valstī ir nopietna ekonomiskā krīze, un tad tikai kā pagaidu pasākumu.

Komentārs

- a. **Tiesnešu atalgojuma sastāvdaļas.** Tiesnešu atalgojumu veido pamatalga un pensija. Pamatalga ir pastāvīga sastāvdaļa, un tai jābūt neatkarīgai no tiesneša darba rezultātiem. Pamatalgai var pievienot algas piemaksu kā atlīdzību par administratīviem vai vadošiem pienākumiem, piemēram, par tiesas priekšsēdētāja amatu. Atalgojuma piemaksu, kas ir saistīta ar tiesnešu darba rezultātiem, t. i., atalgojuma mainīgo daļu, var piešķirt neatkarīga tiesu iestāde, tikai pamatojoties uz taisnīgiem, objektīviem un iepriekš noteiktiem kritērijiem un pārredzamu procedūru. To sadalē jāizvairās no jebkādiem diskrecionāriem elementiem.

b. **Atalgojuma kritēriji.** Ar likumu ir jānosaka objektīvi un pārredzami kritēriji, lai noteiktu tiesneša pienākumu apjomam atbilstošu atalgojuma līmeni. Piemēroti kritēriji ietver atalgojumu, kas aprēķināts atbilstoši dažādiem amatu veidiem tiesu iestādēs, un salīdzinājumam var izmantot dažu augsta līmeņa valsts amatpersonu atalgojumu. Atalgojuma faktori var būt tiesneša amats, tiesas līmenis, darba stāžs vai citi likumā skaidri iemesli, bet nedrīkst pieļaut jebkādu diskrecionāru vērtējumu. Saprātīgs atalgojums jā saglabā slimības un bērna kopšanas vai aprūpes atvaļinājuma gadījumā. Tiesneša izdienas pensijai jābūt pēc iespējas tuvākai viņa kā tiesneša pēdējai algai.

Profesionālais novērtējums nevar noteikt tiesneša pamatalgu vai pensiju (sk. 27. standartu. *Novērtēšana un paaugstināšana amatā, punkts b. Vērtēšanas lietojums: pašpilnveidošanās un veicināšana*). Prēmēšanas kritērijiem, kas balstīti uz tiesnešu darba rezultātiem, nevajadzētu būt atkarīgiem tikai no produktivitātes, bet tā vietā tiem jābalstās uz saprātīgu līdzsvaru starp kvalitatīviem un kvantitatīviem rādītājiem, novērtējot tiesnešu darba rezultātus (skatīt arī standartu 27. *Vērtēšana un paaugstināšana amatā, d punkts. Profesionālās novērtēšanas kritēriji, procedūras un sekas*).

Kritērijos būtu jāiekļauj arī no izpildvaras kontroles neatkarīga atalgojuma periodiska pārskatīšana un jānodrošina regulāra tiesnešu algu un pensiju indeksācija atbilstoši dzīves dārdzībai. Diskusijās un sarunās par tiesnešu atalgojumu jāiesaista tiesu iestādes.

c. **Atbilstošs atalgojums.** Atbilstošs atalgojuma līmenis nodrošina, ka tiesnešiem nav jāmeklē citi ienākumi, tādējādi pasargājot no iespējamās korupcijas tiesu lēmumu pieņemšanas procesā. Valsts finansēta tiesnešu atalgojuma samazinājums var būt pieļaujams, ja tiesneša valstī ir nopietna ekonomiskā krīze, ar nosacījumu, ka šāds samazinājums nav vērsts pret tiesnešiem kolektīvi vai konkrētiem tiesnešiem. Šādos ārkārtas apstākļos tiesnešu atalgojumu var samazināt tikai kā vispārēju un samērīgu samazinājumu.

sabiedriskās politikas pasākums, ko ar vienādiem nosacījumiem piemēro visās valsts dienesta nozarēs. Turklāt atalgojuma samazinājumam jābūt ierobežotam un pagaidu rakstura.

d. **Konstitucionālā ekvivalentā aizsardzība.**

Tiesnešu algas un pensijas ir jāgarantē konstitucionālā līmenī vai augstākajā likumdošanas līmenī. Var ieviest īpašas tiesību normas, lai pasargātu no atalgojuma samazināšanas, kas vērsta tieši uz tiesnešiem.

11. standarts: Juridiskās profesijas loma tiesu neatkarības aizsardzībā

1. Advokātiem ir individuāla profesionāla atbildība aizstāvēt tiesu varas neatkarību.
2. Advokātu profesionālajām asociācijām ir pienākums aizstāvēt tiesu varas neatkarību.

Komentārs

a. **"Jurists" un "profesionālā asociācija".** "Jurists" ir persona, kas ir kvalificēta un pilnvarota praktizēt tiesā vai konsultēt un pārstāvēt klientus juridiskos jautājumos.

"Profesionālā asociācija" ir juristu pārstāvības organizācija, kurā daži vai visi juristi ir piederīgi vai ir uzņemti un kura ir atbildīga par savas profesijas organizēšanu vai reglamentēšanu valsts tiesību aktos vai citādi juristu vārdā uzstājas sabiedriskos jautājumos.

b. **Juristu loma tiesu neatkarības aizsardzībā.** Advokātiem ir būtiska nozīme tiesību uz taisnīgu tiesu un efektīvu tiesu aizsardzību aizsardzībā saskaņā ar ECTK 6. pantu un ESKL 47. pantu. Viņiem ir ētiska atbildība rīkoties tiesvedības un tiesiskuma interesēs, kā arī savu klientu interesēs. Kad tiek uzbrukts tiesu neatkarībai, advokāti arī

ir apdraudēti, jo uzbrūk šim tieslietu sistēmas pamatpīlāram. Lai advokāti varētu pienācīgi pildīt savus pienākumus pret klientiem, viņiem ir nepieciešama neatkarīga un objektīva tiesu vara. Juristu profesionālajām apvienībām būtu jārikojas, lai aizstāvētu savu biedru apņemšanos ievērot tiesiskumu un tiesu neatkarību. Tām būtu jāievieš procedūras, lai rūpīgi pārbaudītu notikumus, kas varētu apdraudēt šo neatkarību, un tām būtu jāpauž savs viedoklis ikreiz, kad tiesu neatkarība tiek apdraudēta vai iedragāta. Profesionālajām apvienībām arī jābūt gatavām atbalstīt tiesnešus, uz kuriem tiek izdarīts nepamatots spiediens. Un otrādi, tām būtu jāidentificē un publiski jākritizē tiesneši, kuru rīcība atspoguļo tiesu neatkarības neievērošanu.

Profesionālo asociāciju pienākums paust savu viedokli attiecas arī uz tiesību aktiem vai ierosinātajiem tiesību aktiem, kas apdraud tiesnešu neatkarību vai ierobežo tiesnešu lomas pienācīgu apjomu tiesvedībā. Būtu jānosoda arī uzbrukumi tiesu neatkarībai citā Eiropas valstī, jo īpaši, ja tie notiek valstī, kurā vārda brīvība ir ierobežota.

Arī profesionālajām apvienībām būtu jāatbalsta tiesu iestādes, saskaroties ar netaisnīgu plašsaziņas līdzekļu kritiku. Tām būtu jāapsver iespēja rīkoties, ja netaisnīga kritika ir nopietna un, iespējams, radīs vairāk nekā tikai pārejošu vai *de minimis* negatīvu ietekmi; ja kritika liecina par izpratnes trūkumu par tiesību sistēmu vai tiesneša lomu un ir vismaz daļēji balstīta uz šādu neizpratni; vai ja kritika ir būtiski neprecīza. To iejaukšanās ir nepieciešama, lai saglabātu sabiedrības uzticību tiesas procesam, izņemot gadījumus, kad uz kritiku pienācīgi reaģēs citi piemēroti avoti, piemēram, pati tiesu vara, vai kad diskusijas turpināšana varētu mazināt sabiedrības uzticību tiesu varai.

Profesionālo apvienību rīcība var izpausties kā publiski paziņojumi, oficiālas sūdzības, vēstules attiecīgajām iestādēm un plašsaziņas līdzekļu, tostarp sociālo plašsaziņas līdzekļu, izmantošana. Tām būtu arī jāpiedāvā publisks atbalsts un resursi atsevišķiem juristiem, kas aizstāv tiesu neatkarību.

12. standarts: Tiesnešu neatkarības kultūras veidošana un uzturēšana

Visām Eiropas iestādēm, tostarp tiesām, būtu jācenšas veidot un uzturēt tiesu neatkarības kultūru. Tas ietver institucionālās struktūras, konstitucionālo infrastruktūru, tiesību aktus, konstitucionālās garantijas, tiesvedības kārtību un judikatūru, kā arī ētiskās tradīcijas un tiesu prakses standartus. Tas viss ir būtiski demokrātijai, brīvībai, tiesiskumam un cilvēktiesībām Eiropā un valstu pārvaldes sistēmās. Tie ir nepieciešams pamats starptautiskam mieram, tirdzniecībai, ieguldījumiem un tiesībām uz tīru, veselīgu un ilgtspējīgu vidi.

Komentārs

- a. **Tiesu neatkarības kultūra.** Tiesnešiem ir būtiska nozīme valsts sociālās un ekonomiskās attīstības veicināšanā. Viņiem būtu jāspēj pildīt savas funkcijas bez iebiedēšanas, uzņēmības, vardarbības bailēm vai draudiem viņu personiskajai vai viņu ģimenes un līdzinieku drošībai. Viņi nodrošina demokrātiskas sabiedrības nepārtrauktu saglabāšanu un attīstību. Būtībā tiesu neatkarības kultūra nodrošina pienācīgus rīcības standartus visiem valsts pārvaldes atzariem.

Tiesu neatkarības kultūra var attīstīties tikai sistēmā, kas balstās uz varas dalīšanas principu, jo tā prasa izpildvaras un likumdevējvaras apņemšanos sadarbībā ar tiesu varu uzturēt demokrātiju un tiesiskumu.

Tiesām ir arī jāveicina tiesu neatkarības kultūra, interpretējot tiesību aktus, kas attiecas uz tiesu varas darbību. Tiesnešu rīcības ētikas standarti un tiesnešu apmācība vēl vairāk atbalsta tiesu neatkarības kultūru (sk. *IV daļu. Ētikas standarti (30.-32. standarts) un 21. standarts. Tiesiskuma kvalitāte, d) punkts. Tiesnešu apmācība*).

II. Tiesiskā pārvaldība

13. standarts: Tiesu pārvaldības mērķis un darbības joma

1. Pareiza tiesu sistēmas pārvaldība atbalsta un aizsargā efektīvas un neatkarīgas tiesu sistēmas darbību.
2. Tiesu sistēmas pārvaldība aptver atbildības jomas, kas ir būtiskas, lai garantētu atsevišķu tiesnešu neatkarību neatkarīgā tiesu sistēmā. Šīs jomas ietver tiesnešu iecelšanu, apmācību, novērtēšanu un paaugstināšanu amatā; tiesu administrēšanu, tostarp lietu sadali un tiesas sastāvu; tiesnešu izvietojumu un pārcelšanu; tiesu varas un tiesu sistēmas finansēšanu; sabiedrības nodrošināšanu ar pārredzamu un noderīgu informāciju par tiesu sistēmu un tās lēmumiem; tiesnešu standartu izstrādi un pieņemšanu; tiesnešu disciplīnu; tehnoloģiju izmantošanu, kas veicina tiesu pieejamību un efektīvāku tiesas spriešanu; un tiesu reformas priekšlikumu.

Komentārs

- a. **Tiesu pārvaldības mērķis un darbības joma.** Tiesu pārvaldi veido noteikumi, prakse un procesi, kas pārvalda un kontrolē tiesu iestāžu un tiesu sistēmas darbību. Tā nosaka atbildības un pārskatatbildības struktūru attiecībā uz tiesu varas un tiesu sistēmas regulējumu. Tiesu pārvaldības mērķis ir garantēt neatkarīgas, objektīvas un efektīvas tiesu sistēmas pienācīgu darbību demokrātiskā valstī.
- b. **Tiesiskās pārvaldības darbības joma.** Tiesu iestāžu pārvaldība ietver daudzus pienākumus. Šos pienākumus var sadalīt starp struktūrām (sk. 14. standartu. *Tiesu pārvaldības struktūru autonomija un neatkarība* un 16. standartu. *Tiesu pašpārvalde*). Šie pienākumi ir aplūkoti *standartā*

18. *Finanšu autonomija*; 19. *standarts. Tiesas administrācija*; 21. *standarts. Tiesiskuma kvalitāte*; 22. *standarts. Tiesiskuma efektivitāte*; 23. *standarts. Tehnoloģijas*; III daļa. *Tiesnešu iecelšana un paaugstināšana amatā (24.-29. standarts)*; IV daļa. *Ētikas standarti (30.-32. standarts)*; un V daļa. *Tiesnešu disciplīna (33.-37. standarts)*.

14. standarts: Tiesu pārvaldības struktūru autonomija un neatkarība

Iestādei, kas atbild par tiesu sistēmas pārvaldību, jābūt autonomai un neatkarīgai, jo īpaši no izpildvaras un likumdevējas varas.

Komentārs

- a. **Autonomija jeb neatkarība no izpildvaras un likumdevējas varas.** Lai aizsargātu gan tiesu iestāžu, gan tiesu sistēmas neatkarību, ir nepieciešama organizatoriskā autonomija un neatkarība.

Šāda autonomija ir nepieciešama neatkarīgi iekšzemes institucionālās kārtības tiesu iestāžu pārvaldības jomā. Eiropas valstis atšķiras atkarībā no tā, vai atbildība par tiesu sistēmas darbību gulstas uz izpildvaru, neatkarīgu tiesu administrācijas aģentūru un/vai pašpārvaldes tiesu iestādēm. Atsevišķām struktūrām var būt tikai viena kompetence, piemēram, tiesnešu iecelšanas, paaugstināšanas amatā vai disciplinārlietu jautājumos, vai arī atbildība var būt sadalīta starp vairākām struktūrām. Atbildība var būt uzticēta arī vienai personai, piemēram, tiesu priekšsēdētājiem. Neatkarīgi no tā, kur ir noteikta atbildība, struktūrai vai amatā esošajai personai jābūt autonomai un neatkarīgai no izpildvaras un likumdevējas varas.

Sk. 27. standartu par tiesu pārvaldības struktūru sastāvu attiecībā uz lēmumiem, kas ietekmē tiesneša atlasi, iecelšanu amatā, karjeras attīstību vai amata pilnvaru izbeigšanu. *Novērtēšana un paaugstināšana amatā, e. punkts. Novērtēšanas struktūras ; 28. standarts. Iecelšanas un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs; un 37. standarts. Disciplināriestāde.*

b. **Tiesu priekšsēdētāju neatkarība un autonomija.**

Tiesu priekšsēdētājiem ir jānodrošina, lai viņu tiesas nodrošinātu kvalitatīvu un efektīvu tiesvedību, ievērojot atsevišķu tiesnešu un tiesas kopumā neatkarību un objektivitāti. Tiesu priekšsēdētāji pārstāv tiesas un tiesnešus arī citās struktūrās, piemēram, tiesu pašpārvaldes struktūrās, Tieslietu ministrijā vai juristu profesijā. Skatīt arī 19. standartu. *Tiesu administrācija, b. punkts. Tiesu priekšsēdētāju loma.*

c. **Administratīvais atbalsts funkcijas.**

Arī administratīvās atbalsta funkcijas, kas var ietekmēt tiesu varas neatkarību, būtu jāveic struktūrai vai struktūrām, kuras ir neatkarīgas no izpildvaras vai likumdevējas varas un ir no tās neatkarīgas. Izpildvara var veikt dažas konkrētas administratīvās funkcijas, kas saistītas ar tiesu sistēmas ikdienas darbību, taču ir nepieciešama tiesu iestāžu iesaistīšanās un pārraudzība.

Standarts Nr. 15: Atbildība par tiesas pārvaldību

Iestādei vai struktūrām, kurām uzticēta tiesiskā pārvaldība, ir jāpaskaidro sava rīcība, kā to paredz likums.

- a. **Atbildības mehānismi.** Lai nodrošinātu un vairotu sabiedrības uzticību tiesu varai, iestādēm, kas īsteno tiesu varu, ir jāatskaitās tiesnešiem un jāpierāda sabiedrībai, ka tās ir pienācīgi pildījušas savus pienākumus. Politikai un standartiem ir jāaizsargā neatkarīga tiesu vara; jānodrošina savlaicīga tiesas spriešana; un jānodrošina visaugstākie objektivitātes, profesionalitātes standarti,

kvalitāti un efektivitāti tiesiskuma nodrošināšanā (sk. 21. standarts. *Tiesiskuma kvalitāte un standarts 22. Tiesiskuma efektivitāte*). Tiesu sistēmas pārvaldībai ir jāievēro augsti ētikas standarti (sk. 1. daļu).

IV. *Ētikas standarti (30.-32. standarts)*), kā arī paredz izmeklēšanu un iztiesāšanu iespējamu korupciju vai citiem tiesnešu pārkāpumiem (skatīt V daļu *Tiesnešu disciplīna (33.-37. standarts)*).

Šajā ziņā pārskatatbildību var panākt, izmantojot tādas līdzekļus kā ik gadu publicējami pieejami ziņojumi, lēmumu publicēšana tiešsaistē, ziņojumi parlamentam un/vai Tieslietu ministrijai un dalība parlamentā notiekošajās uzklaušanās.

Iestādēm, kurām uzticēta tiesu iestāžu pārvaldība, būtu jāattīsta arī pārskatatbildības kultūra, kas pārsniedz tiesību aktu prasības, ja vien tas nevar apdraudēt vai tikt uzskatīts par tiesu neatkarības apdraudējumu.

16. standarts: Tiesu pašpārvalde

Tiesu pašpārvaldes iestādēm ir jābūt atbildīgām proporcionāli to lēmumu pieņemšanas autonomijas apjomam.

Komentārs

- a. **Tiesu pašpārvaldes definīcija.** Tiesu pašpārvalde attiecas uz tiesu pašpārvaldes struktūrām, kurām ir izšķiroša ietekme lēmumiem par tiesu pārvaldību. Tā ietver tiesnešus, kuri ne tikai uzņemas ekskluzīvu un galīgo atbildību par pārvaldības jautājumiem, bet arī īsteno izšķirošu ietekmi, daloties kompetencē ar citiem, vai kuriem ir veto tiesības attiecībā uz citu pieņemtajiem lēmumiem. Ņemot vērā daudzveidīgos pienākumus, kas ietilpst tiesu iestāžu pārvaldībā (sk. 13. standartu *"Tiesu iestāžu pārvaldības mērķis un darbības joma"*), lēmumu pieņemšana var būt sadalīta starp vairākām tiesu pašpārvaldes struktūrām. Šāds sadalījums var novērst varas koncentrāciju un nodrošināt kontroles un līdzsvara mehānismus.

b. Atbilstoši atbildības līmeņi. Pašpārvalde uzliek tiesu varai samērīgi stingru pienākumu atskaitīties. Jo lielāka kompetence ir piešķirta pašpārvaldes tiesu iestādēm, jo lielāka ir nepieciešamība pierādīt, ka tās pienācīgi pilda savus pienākumus. Pašpārvaldes darbību pārredzamība ir būtiska, lai nodrošinātu tiesu iestāžu pārskatatbildību un sabiedrības uzticību tiesu varai. Uz pašpārvaldes iestāžu darbību jāattiecinā atbilstoša pārskatīšanas sistēma.

17. standarts: Tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvs un līdzsvars

1. Tiesnešu pašpārvaldes struktūrās, piemēram, tiesnešu padomēs, parasti būtu jāiekļauj tiesnešu vairākums, ko demokrātiski ievēl kolēģi. Ja tiesneši vairākumu, tad tiesnešu locekļu skaitam jābūt ievērojamam un jebkurā gadījumā ne mazākam par nespēcālistu locekļu skaitu. Ja balsojums par kādu jautājumu ir vienāds, izšķirošajai balsij jābūt vecākajam loceklim no tiesnešu vidus.
2. Tiesnešu sastāvam ir nepieciešama visu tiesu sistēmas līmeņu pārstāvība.
3. Iesaistot neprofesionālus locekļus, tiem jābūt ar augstu reputāciju savā profesijā un pieredzi jurisprudences jomā vai jomās, kas saistītas ar tiesu pārvaldības struktūras darbu.
4. Iestāžu sastāvam, tostarp *ex officio* locekļiem, jābūt skaidri definētam likumdevēja vai konstitūcijā, lai nevienai grupai nebūtu nesamērīgas ietekmes.

Komentārs

a. Tiesiskais regulējums. Ņemot vērā pašpārvaldes struktūru ārkārtīgi lielo nozīmi,

piemēram, tiesnešu padomēm, aizsargājot tiesu varas neatkarību un objektivitāti, pašpārvaldes struktūru sastāvam jābūt skaidri noteiktam konstitūcijā vai tiesību aktos.

b. Tiesu plurālisms sastāvā. Tiesnešu plurālisms tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvā prasa pārstāvību no dažādām tiesām un tiesu līmeņiem, tostarp pietiekamu zemāko instanču tiesu pārstāvību. Tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvam jābūt strukturētam tā, lai nevienai konkrētai tiesu sistēmas apakšgrupai nebūtu nesamērīgas ietekmes. Dalībnieku sastāvā jābūt tiesnešiem, kuru pieredze un darba stāžs atbilst uzdevumu līmenim. Izņemot *ex officio* locekļus, tiesnešu locekļi jāizvēlas demokrātiski, bez nevajadzīga spiediena no tiesu hierarhijas puses. Ciktāl iespējams, jānodrošina arī dzimumu un reģionālais līdzsvars.

Skatīt 28. standartu. un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs, h punkts. Tiesnešu iesaistīšanās.

c. Nespēcālistu dalība. Tikai tiesnešu iesaistīšana pašpārvaldes struktūrās rada risku, ka sabiedrībā radīsies priekšstats par paš aizsardzību, savtīgu interesi un kronivismu. Nespēcālistu dalība, ko saprot plašākā nozīmē kā tādu personu dalību, kuras nav tiesneši, līdzsvaro šos riskus. Turklāt efektīvas un neatkarīgas tiesu sistēmas nodrošināšana pārsniedz tiesnešu intereses. Nespēcālistu iesaistīšana ir pamatota ar pašpārvaldes struktūru sabiedriskajām funkcijām un nepieciešamību sabiedrībai uzraudzīt un kontrolēt tiesu sistēmas pārvaldības darbības.

Eiropā tiesnešu līdzdalība pašpārvaldes struktūrās ir dažāda - no tiesnešiem kā vienīgajiem locekļiem vai vairākuma locekļiem līdz paritātei starp tiesnešiem un nespēcālistiem.

- Nespēcālistiem jābūt pieredzējušām personām, kuras nav personīgi ieinteresētas viņu pieņemto lēmumu iznākumā un kuras nav pakļautas politiskai ietekmei.

- Lai pasargātu pašpārvaldes struktūras no politikas, laicīgie locekļi nedrīkst būt aktīvi politiķi vai likumdevēja deputāti.
- Nespeciālistu vidū vajadzētu būt juridisko profesiju pārstāvjiem, piemēram, juristiem un juridisko zinātņu pārstāvjiem, un viņiem vajadzētu būt pietiekamām zināšanām par tieslietu sistēmu.
- Lai nodrošinātu sabiedrības daudzveidīgu atspoguļojumu, tajā var iekļaut arī neatkarīgus nespeciālistus, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību un ir augsta ranga pārstāvji. Nespeciālistu ar nejuridiskām zināšanām iekļaušana mazina priekšstatu, ka tiesu pašpārvalde ir juristu monopols.

Neprofesionāļu dalība neizslēdz iespēju izveidot tiesnešu kolēģiju, kas veic īpašus uzdevumus, piemēram, saistībā ar tiesnešu atlasi.

Skatīt arī 28. standartu. *Iecelšanas un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs, i) punkts.*

d. Integritāte un kompetence. Locekļu personiskā integritāte un kompetence nodrošina sabiedrības uzticību pašpārvaldes struktūru darbībai. Likumā jāparedz detalizēts mehānisms, lai pārbaudītu nespeciālistu locekļu godprātību un profesionālo reputāciju, kā arī to pietiekamu pieejamību nepieciešamā darba veikšanai. Nespecializētiem locekļiem arī jāpierāda pietiekamas zināšanas par tiesu sistēmu un viņu apņemšanās veicināt tiesu varas neatkarību un tiesiskuma kvalitāti.

e. Nespeciālistu locekļu atlase un iecelšana, ko veic likumdevējs. Likumdevēja iesaistīšanās laicīgo locekļu atlasē vai iecelšanā nodrošina demokrātisku leģitimitāti, bet nedrīkst radīt draudus, ka uz pašpārvaldes iestādēm tiks izdarīts pārmērīgs spiediens. Lai pasargātu no šādiem draudiem un spiediena, ir jābūt skaidram, iepriekš noteiktam kandidātu izvirzīšanas vai filtrēšanas (vai iepriekšējās atlases) procesam laicīgo amatpersonu amatiem. Piemēram, ja laicīgos locekļus ievēl likumdevējs, viņu atlasīti vēlams uzticēt nepolitiskām iestādēm vai ekspertu struktūrām, kas nav pakļautas

valdības kontrole, piemēram, universitāšu juridiskās fakultātes vai juristu profesionālās asociācijas. Šādām struktūrām būtu jāierosina tikai viens kandidāts uz katru vakanto amatu, lai likumdevējam būtu tikai veto tiesības.

Lai nodrošinātu, ka politiskajai opozīcijai ir būtiska ietekme uz nespeciālistu ievēlšanu pašpārvaldes struktūrās, arī likumdevēja ievēlētie nespeciālisti būtu jāievēl ar lielu vai kvalificētu balsu vairākumu. Lielā vai kvalificētā vairākuma prasības mērķis ir nodrošināt plašu vienošanos parlamentā.

f. Izvairšanās no politizācijas. Izpildvaras pārstāvju klātbūtne tiesu pašpārvaldes struktūrās ne mazina šo struktūru neatkarību. Dažos gadījumos izpildvaras klātbūtne var būt lietderīga.

No otras puses, vispārējās tiesības izpildvarai piedalīties tiesu pašpārvaldes iestāžu darbā var radīt nepamatotu spiedienu, jo īpaši tad, ja šis darbs attiecas uz disciplināriem vai karjeras jautājumiem. Tādēļ izpildvaras klātbūtne būtu jāierobežo līdz konkrētiem jautājumiem vai jāizslēdz no tādiem jautājumiem kā tiesu disciplīna, pārcelšana, atlase un paaugstināšana amatā. Sk. arī 28. standartu. *Iecelšanas un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs, e. punkts. Varas dalīšana.*

g. Ex officio locekļi. Būtu jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp tiesu iestāžu locekļiem un *ex officio* locekļiem, kas nav tiesneši, lai *ex officio* locekļu iekļaušana nepalielinātu izpildvaras vai likumdevējas varas dominēšanas risku. Ja izpildvara ir pārstāvēta ar *ex officio* locekļiem, šādiem locekļiem nevajadzētu balsot vai piedalīties lēmumu pieņemšanā par disciplīnu vai tiesnešu pārcelšanu. Sk. arī 28. standartu. *Iecelšanas un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs, e. punkts. Varas dalīšana.*

h. Pakāpeniska atjaunošana. Lai nodrošinātu tiesu pašpārvaldes iestāžu institucionālo atmiņu un pēctecību, ir pakāpeniska pilnvaru termiņu pagarināšana. Asinhronizēti pilnvaru termiņi ir ierasta Eiropas tiesu pašpārvaldes iestāžu iezīme.

18. standarts: Finanšu autonomija

1. Likumdevējam ir jānodrošina pietiekami finanšu resursi pienācīgai tiesu sistēmas darbībai.
2. Finanšu resursu piešķiršanai jābalstās uz stabiliem, objektīviem un pārredzamiem kritērijiem.
3. Lai nodrošinātu varas dalīšanu, tiesu iestādēm ir cieši jāiesaistās budžeta noteikšanā.
4. Tiesu iestādēm jābūt atbildīgām par tām piešķirto līdzekļu finanšu pārvaldību.

Komentārs

- a. **Pietiekami finanšu resursi, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem.** Pietiekami finanšu resursi ļauj tiesu iestādēm veikt savus pienākumus neatkarīgi no valsts iestādēm un privātpersonām. Tie nodrošina labu pārvaldību un efektīvu un pienācīgu tiesiskuma īstenošanu. Finansējumam jābalstās uz stabiliem, pārredzamiem un objektīviem kritērijiem, kas noteikti ar likumu. Noteiktajam budžetam jābūt reālistiskam un ilgtspējīgam, lai tiesas varētu pildīt savas funkcijas, tostarp savlaicīgi pārvaldīt savu lietu skaitu.

Attiecīgie kritēriji ietver garantiju, ka finansējums tiesu sistēmas faktiskajām izmaksām (piemēram, tiesnešu un tiesu darbinieku skaitam) un tiesu darba slodzei, piemēram, ieceļot pietiekamu tiesnešu skaitu attiecībā pret lietu skaitu. Citi finansēšanas kritēriji ietver tiesu nodrošināšanu ar pietiekamu skaitu kvalificētu tiesu darbinieku un aprīkojumu, tostarp tehnoloģijām; tiesu telpu uzturēšanu labā stāvoklī; tiesnešu un tiesu darbinieku pienācīgu apmācību, lai viņu zināšanas un prasmes mūsdienīgas; kā arī atbilstošu un aizsargātu atalgojumu tiesnešiem (skatīt 10. standartu "Atbilstošs un aizsargāts atalgojums").

- b. **Tiesu iesaistīšanās budžeta noteikšanā un sadalē.** Šis standarts ir piemērojams neatkarīgi no tiesas administrācijas vai esošās finansēšanas kārtības.

Vēlams, lai tiesu iestādēm būtu vadošā loma to finansiālo vajadzību novērtēšanā, budžeta sagatavošanā un oficiālā budžeta priekšlikuma sagatavošanā. Ja valsts pilnībā apmierināt tieslietu sistēmas budžeta vajadzības ir ierobežotas, tiesu varai būtu jāiesaistās konsultāciju procesā un dialogā starp tiesu varu, izpildvaru un likumdevēju varu par pietiekamu finanšu resursu nodrošināšanu tieslietu sistēmas īstenošanai. Budžeta prioritātes jānosaka saskaņā ar pārredzamiem kritērijiem, un tās nedrīkst diktēt tiesas procedūras, kas . Lai veicinātu pārredzamību un pārskatatbildību, parlamentārajā uzraudzībā būtu jāiekļauj tiesu iestāžu viedoklis. Jāizveido process, lai atrisinātu domstarpības par budžetu pirms budžeta pieņemšanas parlamentā.

Tiesu iestāžu rīcībā jābūt pietiekamiem finanšu un administratīvajiem resursiem, lai tās varētu pienācīgi pildīt savas pārvaldības funkcijas. Tiesnešiem un tiesnešiem ir jāiesaistās arī visās nepieciešamajās tiesu sistēmas reformās. Būtu jāveicina ieguldījumi tieslietu administrācijas reformā, lai padarītu tiesu sistēmu noturīgāku pret nākotnes izaicinājumiem.

- c. **Finansiālā autonomija un tiesu iestāžu pārskatatbildība.** Autonomija nozīmē finanšu resursu kontroli. Kad ir budžets, tiesu varai jābūt autonomai no likumdevējvaras un izpildvaras. Vēlams, lai tiesu varai būtu vadošā loma budžeta pārvaldībā un tiesām piešķirto budžetu novērtēšanā/revīzijā. Tiesu varai arī jāuzņemas juridiska atbildība pilnībā vai daļēji par tiesu finanšu pārvaldību atsevišķi un kopumā, kā arī tām piešķirto budžetu ietvaros. Gada finanšu pārskatiem par tiesu darbību jābūt publiski pieejamiem un neatkarīgi revidētiem, kā arī jābūt pieejamiem atbilstošiem juridiskiem mehānismiem, lai novērstu valsts līdzekļu nepareizu pārvaldību.

19. standarts: Tiesu administrācija

1. Tiesu administrācijai, kas ir tieši saistīta tiesu funkciju izpildi, vajadzētu būt vienīgi tiesu iestāžu kompetencē gan centrālajā tiesu administrācijā, gan tiesu līmeņa tiesu administrācijā.
2. Centrālajai atbildībai par tiesu administrēšanu jābūt kopīgi uzticētai tiesu un izpildvarai vai, vēlams, tikai tiesu varai.

Komentārs

- a. **Tiesu administrācija.** Tiesu administrēšana ietver tiesu un ārpustiesas. Tiesu jautājumi, piemēram, lietu sadale (sk. 20. standartu "Lietu sadale") un tiesnešu, ir tieši saistīti ar tiesu funkciju izpildi, un tiem pirmām kārtām jābūt uzticētiem tiesu varai vai tās vadībai un kontrolei pakļautai iestādei. Ar tiesu sistēmu nesaistītie jautājumi ietver ar tiesām saistītus pārvaldības un administratīvos jautājumus, piemēram, administratīvo plānošanu, budžetu, cilvēkresursus, tehnoloģiju ieviešanu un izmantošanu tiesās, tiesu ēkas, tiesu drošību un tiesu atbalsta funkcijas. Ar tiesu sistēmu nesaistīti jautājumi, piemēram, tehnoloģijas, var tieši ietekmēt tiesu sistēmas darbību. Attiecīgi atbildība par tiesas vispārējo administrēšanu būtu jāsadala starp tiesas priekšsēdētāju un tiesas administratoru.

Dažās jurisdikcijās tiesu administrēšanu veic tiesu iestādes vai tiesu priekšsēdētāji, vai struktūra, kas ir pakļauta tiesu iestādēm. Citās tiesu administrēšana ir neatkarīgas aģentūras kompetencē. Dažās valstīs par tiesu administrēšanu atbild Tieslietu ministrija. Neatkarīgi no tiesu administrēšanas kārtības visu līmeņu tiesām jābūt pilnvarotām patstāvīgi pārvaldīt materiālos un cilvēkresursus neatkarīgi no ārējas iejaukšanās.

- b. **Tiesu priekšsēdētāju loma.** Tiesu priekšsēdētāji ir atbildīgi par savas tiesas darbības vadību un veic jurisdikcijas funkcijas.

Tiesu priekšsēdētājiem ir jābūt nepieciešamajām pilnvarām un resursiem, lai nodrošinātu kvalitatīvu un efektīvu tiesvedību, taču ir jāizvairās no pilnvaru koncentrēšanas tiesu priekšsēdētāju rokās. Viņu vadošā loma ir jāīsteno pārredzami un konsekventi, ievērojot tiesu neatkarību un objektivitāti. Skatīt arī 14. standartu. *Tiesu pārvaldības struktūru autonomija un neatkarība, b. punkts. Tiesu priekšsēdētāju neatkarība un autonomija.*

Šie principi attiecas arī uz augstāko tiesu priekšsēdētājiem, jo viņi pilda tiesas priekšsēdētāja pienākumus papildus citiem pienākumiem, kas saistīti ar šo tiesu īpašo lomu.

20. standarts: Lietu piešķiršana

1. Lietu sadales sistēmai un praksei ir jānodrošina taisnīga un efektīva tiesas spriešana.
2. Tiesu iestādēm ir jābūt autonomām, lemjot par lietu sadali.
3. Lietu sadalei jābalstās uz iepriekš noteiktiem objektīviem un pārredzamiem kritērijiem.

Komentārs

- a. **Piemērošanas joma un aizsardzība pret manipulācijām.** Šis standarts un piezīmes attiecas uz visām piešķiršanas metodēm, tostarp elektronisko vai automātisko piešķiršanu. Automatizētas sadales gadījumā sadales sistēmai jānodrošina aizsardzība pret manipulācijām, un automatizētās sistēmas rezultātiem jābūt atklātiem un saprotamiem sabiedrībai, lai varētu konstatēt jebkuru iespējamu ļaunprātīgas izmantošanas veidu.

Šis standarts un komentāri ir piemērojami neatkarīgi no tā, vai tiesnesis sēž vienpersoniski, kolēģijā vai palātā. Ja lieta tiek nodota izskatīšanai kolēģijā vai iztiesāšanas palātā, tieši kolēģijas apvienotajam sastāvam ir jāatbilst principiem un kritērijiem.

- b. **Iepriekš noteiktu kritēriju un metožu tiesiskā uzraudzība.** Par lietu sadali ir jāatbild tiesnešiem, kas ir atbildīgi par tiesas vadību, un tiesu pašpārvaldes struktūrām ir jāveic efektīva pārraudzība. Praktisko lietu sadales kārtību var deleģēt vai nu citam tiesnesim, vai civildienesta ierēdnim, kas ir pilnvarots sadalīt lietas.

Sadalot lietas, jāievēro objektīvi kritēriji un metodes, ko reglamentē tiesību akti, noteikumi vai tiesu vai administratīvā prakse, ievērojot tiesības uz neatkarīgu un objektīvu tiesnesi. Lietu sadali nedrīkst ietekmēt lietas dalībnieka vai personas, kas citādi ieinteresēta lietas iznākumā, vēlmes. Lietu sadalījumam starp tiesnešiem parasti būtu jānotiek saskaņā ar iepriekš noteiktu plānu.

Sadalījums jānosaka, pamatojoties uz vispārīgiem kritērijiem (piemēram, lietu veids vai kategorija; sadale pēc nejaušības principa; izvietojuma vajadzības; līdzsvarots lietu skaits; tiesneša pieredze vai specializācija; alfabētiskā secība; lietu saņemšanas secība). Sadales metode būtu jāpiemēro vienādi, ievērojot atšķirības, kas izriet no jurisdikcijas rakstura, tiesas lieluma un līmeņa, kā arī tiesas apgabala, kurā lieta tiek izskatīta. Tiesā var būt tiesneša atstatīšanas kritēriji, kas paredz izņēmumus no sadales sistēmas. Noteikumi, kas attiecas uz lietu sadali, būtu jānosaka un jāpieņem uz noteiktu laiku likumā reglamentētā procesā. Pašiem procesuālajiem noteikumiem attiecībā uz lietu sadales sistēmas izmaiņām ir jānodrošina pietiekami aizsargmehānismi pret neatbilstošām izmaiņām sistēmā, piemēram, nedrīkstētu būt iespējams viegli atcelt sadales sistēmas fiksētu termiņu.

- c. **Izņēmumi un izmaiņas.** Izņēmumiem vai izmaiņām lietu sadales sistēmā jābūt skaidri definētiem, pamatotiem un pārredzamiem.
- d. **Pārredzamība.** Lietu sadales shēmai jābūt pārredzamai, lai sabiedrība un lietas dalībnieki varētu pārbaudīt, vai nav piemērota nepamatota rīcības brīvība. Pārredzamība nodrošina arī to, ka, ciktāl iespējams, darba sadalījums katram tiesnesim ir vienlīdzīgs gan kvantitatīvā, gan kvalitatīvā ziņā.

21. standarts: Tiesiskuma kvalitāte

1. Tiesiskuma kvalitātei ir jānodrošina vienlīdzīga piekļuve tiesai, taisnīgs process, kā arī tiesu sistēmas pārredzamība un pārskatatbildība.
2. Tiesiskuma kvalitātes veicināšana nedrīkst traucēt tiesu neatkarībai un objektivitātei.
3. Tiesiskuma kvalitāte ir jāuzrauga un jānovērtē, izmantojot saprātīgus un izmērāmus standartus.

Komentārs

- a. **Tiesiskuma kvalitātes prasības un gaidas.** Tiesiskuma kvalitāte attiecas uz objektīvām un izmērāmām prasībām un gaidām attiecībā uz tiesu sistēmas organizāciju un darbību. Šādas prasības un gaidas ietver pilnīgu tiesu pieejamību un taisnīgu attieksmi pret tiesas lietotājiem, tiesnešu apmācību un pietiekamu tiesas finansējumu. Tās ietver arī Eiropas tiesu noteiktās prasības un gaidas attiecībā uz tiesu organizāciju un darbību, piemēram, lēmumu satura publiskošanu, un to definīcijā jāņem vērā cilvēkresursu, finanšu un materiālo resursu piešķiršana tiesu infrastruktūrai. Skatīt arī 23. standartu. *Tehnoloģijas* un attiecībā uz tiesu sistēmas resursu pietiekamību/tiesu finansējumu sk. 18. standartu. *Finanšu autonomija*.
- b. **Tiesu sistēmas pieejamība.** Tieslietu sistēmai jānodrošina pilnīga tiesu pieejamība, tostarp ekonomiskā, ģeogrāfiskā, procesuālā un materiālā pieejamība, kā arī pieejamība cilvēkiem ar invaliditāti.
- c. **Atklāts tiesiskums.** Tiesu procesiem parasti jābūt atklātiem un brīvi pieejamiem, un tiesu nolēmumu saturam, t. i., rezolutīvajai daļai un pamatojumam, jābūt rakstiskam un publiski pieejamam, ievērojot pienācīgu līdzsvaru, ievērojot datu aizsardzības un privātuma apsvērumus,

un konfidencialitāti, pamatojoties uz skaidriem un pārlicinošiem pierādījumiem. Mutiski spriedumi (ja tie ir atļauti) ir jāprotokolē un jādara pieejami pusēm, un zemāko instanču tiesu nolēmumi kopumā nav jāizslēdz no publicēšanas. Tiesu nolēmumiem jābūt skaidri pamatotiem, un to būtiskai būtībai jābūt saprotamai pusēm un sabiedrībai kopumā.

- d. **Tiesnešu apmācība.** Augstas kvalitātes tiesnešu un tiesu darbinieku apmācība uzlabo tiesas lēmumu pieņemšanas procesa kvalitāti un efektivitāti, un valstij būtu jānodrošina pietiekams finansējums apmācībai. Apmācībai vajadzētu būt pieejamai visas tiesneša profesionālās karjeras laikā, paredzot pasākumus, piemēram, atbrīvojumu no darba laika, lai tā būtu pieejama un efektīva. Apmācībām būtu jāpaplašina tiesneša tiešās prakses joma. Par tiesnešu apmācību atbildīgajai struktūrai, ja tā nav tiesnešu pašpārvaldes struktūra, vajadzētu būt neatkarīgai no izpildvaras un likumdevējas varas, un tai vajadzētu būt savam budžetam. Šai struktūrai būtu jāstrādā tiesu iestāžu pārraudzībā, kurām vispārēja atbildība par tiesnešu apmācību.

22. standarts: Tiesiskuma efektivitāte

1. Papildus pietiekamam finansējumam tiesiskuma efektivitātei ir nepieciešams arī paredzams un saprātīgs tiesvedības ilgums.
2. Tieslietu sistēmas darbība jāuzrauga un jānovērtē saskaņā ar saprātīgiem, pārredzamiem un izmērāmiem standartiem.
3. Šādiem standartiem jānodrošina pienācīgs līdzsvars starp efektivitātes un tiesiskuma kvalitātes vērtībām, lai efektivitāte veicinātu tiesiskuma kvalitāti.

Komentārs

- a. **Efektivitātes princips.** Laika, kvantitātes un izmaksu ekonomija administrēšanas procesā.

tiesiskumam ir jānodrošina taisnīgas tiesas princips un tiesvedības kvalitāte.

- b. **Tiesnešu un tiesu vadītāju iesaistīšana mērķu noteikšanā.** Lai nodrošinātu nepārtrauktu sistēmas uzlabošanu, efektīvai tiesu sistēmai ir nepieciešama dažādu līmeņu (valsts, tiesas, tiesneša) ieinteresēto personu (valsts, tiesas, tiesneša) apņemšanās un sadarbība. Tiesnešiem un tiesu vadītājiem no katra tiesu sistēmas līmeņa aktīvi jānosaka vai jāpiedalās sava līmeņa standartu un mērķu noteikšanā ar tiesu priekšsēdētāju atbalstu. Ieteicamas arī konsultācijas ar citām ieinteresētajām personām, piemēram, juridisko profesiju pārstāvjiem vai patērētāju apvienībām.

- c. **Tiesvedības savlaicīgums.** Tiesvedību savlaicīgumam jābalstās uz skaidri definētiem, saprātīgiem un izmērāmiem termiņiem. Mērķus var noteikt tiesneši un tiesu vadītāji valsts un reģionālā līmenī vai individuālu tiesu un tiesnešu līmenī, bet, plānojot un vācot datus, mērķos jāņem vērā dažādi procesa veidi, piemēram, civilprocess, administratīvais process vai kriminālprocess. Jāņem vērā arī vietējie resursi un tiesu sistēmas vietējās īpatnības.

- d. **Savlaicīguma rādītāji.** Tiesu procesa savlaicīguma standartus un mērķus var noteikt tiesneši un tiesu administratori, pamatojoties tādiem rādītājiem kā tiesnešu skaits, paredzamais tiesvedības ilgums (lietu izskatīšanas laiks), lietu izskatīšanas rādītājs un neizskatīto lietu skaits. Noteiktajiem savlaicīguma mērķiem jābūt sasniedzamiem, publicējamiem un periodiski jāpārvērtē. Uz mērķiem var atsaukties, novērtējot tiesas darbību.

- e. **Savlaicīguma novērtēšanas kritēriji.** Lai nodrošinātu taisnīgu tiesu, tiesvedības konkrētā lietā ir jāizvērtē, ņemot vērā lietas apstākļus. Tie var ietvert lietas sarežģītību, pušu rīcību, attiecīgās tiesas un citu valsts iestāžu, ja tādas ir, rīcību, kas iesaistītas lietas izskatīšanā.

procesu un lietas nozīmi pusēm.

f. Apspriešanās ar tiesas lietotājiem. Vajadzības gadījumā ar tiesu lietotājiem būtu jāapspriežas par tiesas procesa laika pārvaldību dažāda veida tiesvedībās.

g. Atkāpes no standartiem un mērķiem. Paredzamām vai esošām novirzēm no savlaicīguma standartiem un mērķiem ir jānovēd pie tūlītējas rīcības no to personu puses, kas atbildīgas par tiesvedības īstenošanu, lai novērstu šādu noviržu cēloņus. Šādi iemesli var būt nepietiekams tiesnešu un/vai tiesu darbinieku skaits.

h. Tiesiskuma efektivitātes uzraudzība. Jāizveido uzticamas sistēmas, lai iegūtu informāciju un statistiku par svarīgiem tiesas procesa posmiem, pamatojoties uz saprātīgiem un izmērāmiem rādītājiem. Šādi rādītāji būtu konsekventi jāmēra visā tieslietu sistēmā un visā valstī jāvāc dati par konkrētām tieslietu jomām. Šai informācijai ir jāinformē tiesu administratori, tiesneši un citi tieslietu īstenošanā iesaistītie. Informācija par attiecīgi veiktajām darbībām ir publiskojama piemērotā veidā.

Katrai valsts jurisdikcijai būtu jāgatavo un jāpublisko periodiski ziņojumi ar detalizētiem attiecīgiem datiem un analīzi par tiesvedības savlaicīgumu un tiesas spriešanu.

23. standarts: Tehnoloģijas

1. Tehnoloģijām, tostarp mākslīgajam intelektam (AI), ir jāvadās pēc tiesu neatkarības, objektivitātes un tiesību uz taisnīgu tiesu principiem un jāaskaņo ar tiem. Cilvēku veiktajai mākslīgā intelekta pārraudzībai, ciktāl tas ir praktiski iespējams, ir jānodrošina atbilstība šiem principiem.
2. Tehnoloģiju pareiza izmantošana ir būtiska, lai atbalstītu tiesu nolēmumu efektivitāti, kvalitāti un konsekvenci, tiesu pieejamību un pārredzamību.
3. Tehnoloģiju izmantošana var palīdzēt pieņemt tiesas lēmumus. Tiesnešiem vienmēr ir jā saglabā tiesas procesa pārraudzība, pat ja šo procesu atvieglo tehnoloģijas. Automatizēta lēmumu pieņemšana un tehnoloģiju izmantošana tiesu iestādēs nedrīkst mazināt tiesu neatkarību.
4. Tiesu iestādēm, ciktāl tas ir praktiski iespējams, ir jāuzrauga tehnoloģiju izstrāde un ieviešana un jāspēj noteikt, kā tās būtu jāizmanto.
5. Tiesu darbiniekiem ir jābūt pienācīgi apmācītiem tehnoloģiju izmantošanā, lai veicinātu efektīvu cilvēcisko pārraudzību un nepārtrauktu jaunu tiesas procesu uzlabošanu.

Komentārs

- a. **Tehnoloģiju izmantošana procesuālajās darbībās.** Šajā standartā tehnoloģija tiek saprasta kā informācijas tehnoloģija, tostarp mākslīgais intelekts, lai atbalstītu tiesas un tiesu iestādes tiesas procesuālo darbību noteikšanu.

Tehnoloģijai šādā plašā izpratnē ir jābūt pārbaudītai un mūsdienīgai tehnoloģijai, kas atbilst tiesu iestāžu vajadzībām. Tehnoloģijas ir būtiskas tiesām un tiesu iestādēm saistībā ar dokumentu pārvaldību, tiesu darba slodzes plānošanu un juridisko analītiku. Ar cilvēka veiktu sistēmas pārraudzību tehnoloģija var vadīt procesuālās darbības vai nodrošināt automatizētu apstrādi.

procesuālās darbības tiesvedības vadībā un noteikšanā. Tehnoloģiju izmantošanai, lai atbalstītu lēmumu pieņemšanu attiecībā uz tiesvedības lietu izskatīšanu pēc būtības, arī turpmāk jābūt cilvēku uzraudzībai, lai saglabātu tiesas procesam raksturīgo cilvēcisko elastību.

Šajā standartā galvenā uzmanība pievērsta mākslīgā intelekta iekļaušanai tieslietu sistēmās.

- b. **AI definīcijas jautājumi.** Atšķirīgās AI definīcijas atspoguļo dažādus pieņēmumus par tehnoloģiju un AI izmantošanu un tās regulējumu. Nozīmīgākās definīcijas ietver ESAO un Eiropas Padomes Pamatkonvencijas par mākslīgo intelektu un cilvēktiesībām, demokrātiju un definīciju:

Mākslīgā intelekta sistēma ir uz mašīnām balstīta sistēma, kas, ņemot vērā skaidrus vai slēptus mērķus, no saņemtajiem ievades datiem nosaka, kā ģenerēt rezultātus, piemēram, prognozes, saturu, ieteikumus vai lēmumus, kas var ietekmēt fizisku vai virtuālu vidi. Dažādām mākslīgā intelekta sistēmām ir atšķirīgs autonomijas un pielāgošanās līmenis pēc ieviešanas.

- c. **Priekšrocības, ko sniedz mākslīgā intelekta iekļaušana tieslietu sistēmās.** Mākslīgajam intelektam ir liels potenciāls atbalstīt tiesas un tiesu iestādes lietu pārvaldībā, juridiskajā izpētē un tiesu lēmumu pieņemšanā. Ieviešot AI tieslietu sistēmās, var panākt lielāku tiesu lēmumu efektivitāti, kvalitāti un konsekveni, kā arī uzlabot tiesu pieejamību un tieslietu sistēmas pārredzamību.

- **Tiesu nolēmumu efektivitāte, kvalitāte un konsekvence.** Mākslīgā intelekta iekļaušana tiesu sistēmas darbībā var uzlabot tās efektivitāti un samazināt tiesnešu un tiesu darbinieku darba slodzi. Tā var racionalizēt tiesvedības īstenošanu un atvieglot tiesas lēmumu pieņemšanas procesu, taču efektivitātei, kas izriet no tehnoloģiju izmantošanas, ir jāveicina tiesvedības kvalitāte (sk. 22. standartu "Tiesvedības efektivitāte").

- **Tiesiskuma pieejamība un pārredzamība.** Ar mākslīgo intelektu jāuzlabo arī efektīva un praktiska piekļuve tiesai. Mākslīgā intelekta izmantošana nedrīkst kavēt, ierobežot vai padarīt neiespējamu tiesu pieejamību. Jābūt pieejamam atbalstam vai kādam atbilstošam alternatīvam, uz cilvēku balstītam ceļam, lai piekļūtu tiesiskumam.

- d. **Neatkarība, taisnīgums un tiesas procesa objektivitāte.** Datu un algoritmu izmantošana tieslietu sistēmās var būtiski apdraudēt tiesu neatkarību, objektivitāti un tiesības uz taisnīgu tiesu. Tie ietver neobjektivitātes riskus, piemēram, uz dzimumu, rasi un identitāti balstītu neobjektivitāti juridiskajā analizē; sensitīvu datu izpaušanu; nepatiesu, neprecīzu vai neatbilstošu informāciju; pārmērīgu paļaušanos uz tehnoloģijām; dezinformāciju, cenzūru un kontroli.

Ņemot vērā šos riskus, tiesu iestāžu pienākums kopumā ir izmantot mākslīgā intelekta izmantošanu, izmantojot savas juridiskās zināšanas, un noteikt riskus un tiesībām uz taisnīgu tiesu, piemēram, vai tiesneša spēja rūpīgi pārbaudīt ar mākslīgā intelekta palīdzību sniegtos pierādījumus un liecinieku liecības paliek neskaarta. Šis pienākums ir būtisks, lai saglabātu tiesas lēmumu pieņemšanas procesa integritāti.

Tādējādi mākslīgā intelekta izmantošana tieslietu sistēmās ir juridisks jautājums, kam nepieciešami oficiāli noteikumi, lai noteiktu tā darbības jomu, funkcijas un lietotājus. Tiesu iestādēm ir jānodrošina efektīva kontrole, kā arī tehnoloģiju izstrādes, attīstības un ieviešanas pārraudzība, lai saglabātu tiesu lēmumu pieņemšanas procesa integritāti. Tas attiecas neatkarīgi no tā, kādam tiesu pārvaldības veidam dod priekšroku jebkurā jurisdikcijā (sk. standartu).

14. *Tiesu pārvaldes iestāžu autonomija un neatkarība*). Jo īpaši lietu sadalei un tiesas sēžu grafikiem ir jāpaliek tiesu iestāžu kontrolē.

- e. **Cilvēku uzraudzība.** Mākslīgais intelekts veic uzdevumus automātiski un atbalsta tiesvedības izpildi. Tiesu iestāžu veiktās cilvēciskās pārraudzības mērķim jābūt kritiski izvērtēt AI un tiesas lēmumu pieņemšanas procesa mijiedarbību, aizsargāt tiesības uz taisnīgu tiesu un vienlīdzīgu piekļuvi tiesai, kā arī novērst korupcijas iespējas AI platformās.

Uz automatizētu lēmumu pieņemšanu tie paši aizsardzības pasākumi, kas tiktu piemēroti, ja attiecīgais lēmums tiktu pieņemts ar cilvēka iejaukšanos.

Mākslīgā intelekta projektēšanai jābūt vērstai arī uz lietotāju, tehnoloģiju izstrādē un izmēģinājumos cieši sadarbojoties lietotājiem un ieinteresētajām personām. Arī tiesnešiem ir būtiska loma tiesu lietotāju, jo īpaši neaizsargāto lietotāju, vajadzību apzināšanā.

- f. **Pārredzamība un saprotamība.** Izveidoto vai pieņemto mākslīgā intelekta algoritmu pamatojumam jābūt pārredzamam un saprotamam lietotājiem un sabiedrībai kopumā. Viņu izpratne par to, kā AI darbojas, kādu un kā AI izmanto informāciju, un pārlicināšanās par pareizu tiesvedības izpildi ir būtiska, lai saglabātu sabiedrības uzticību tieslietu sistēmai.
- g. **Izsekojamība.** Atbilstošiem pārskatatbildības mehānismiem ir jānodrošina iespēja lietotājiem, valstij, tostarp likumdevējiem, un sabiedrībai kopumā kontrolēt tehnoloģijas. Mākslīgā intelekta rīkiem un risinājumiem jābūt auditējamiem un izskaidrojamiem, lai nodrošinātu, ka mākslīgā intelekta sistēmas darbojas saskaņā ar juridiskajiem un ētiskajiem standartiem.
- h. **Privātums un datu aizsardzība.** Mākslīgais intelekts nodrošina ievērojamas datu kopas, kā arī tiesu analītiku par tiesu sistēmu procedūrām un dalībniekiem. Tas var palielināt pārredzamību un tiesu iestāžu atbildību par tiesu darbību, pamatojoties uz galvenajiem darbības rādītājiem (sk. 22. standartu. *Tiesiskuma efektivitāte, h punkts. Tiesiskuma efektivitātes uzraudzība*). Lai izmantotu mākslīgo intelektuālo intelektu, tiesu pārvaldības struktūrām ir arī jāpieņem pienācīga datu pārvaldība un stratēģija attiecībā uz , kā dati tiks vākti, uzglabāti, apstrādāti un izplatīti. Tas ietver efektīvus datu drošības un aizsardzības pasākumus, kas atbilst privātuma un datu aizsardzības tiesību aktiem.

Ar lietām saistītus datus tiesu iestādes var izmantot tikai tiesas, nevis atsevišķu tiesnešu darbības uzraudzībai (sk. 27. standartu "*Novērtēšana un paaugstināšana amatā*").

- i. **Jaunu prasmju un iemaņu apmācība.** Lai gan tiesneši, iespējams, nav primāri atbildīgi par tehniskajiem aspektiem, kompetences pilnveidošana tiesnešu vidū veicina zināšanu nepārtrauktību tiesu sistēmā. Visaptverošai apmācībai ir jāpalīdz tiesnešiem un tiesu darbiniekiem apgūt attiecīgās prasmes un sekot līdzi tehnoloģiju attīstībai. Atsevišķiem tiesnešiem un tiesu darbiniekiem jāsniedz pilnīga informācija par to, kas nodrošina tehnoloģiju un kā tā darbojas. Apmācībai būtu jānodrošina tiesnešiem un tiesu darbiniekiem saprātīga izpratne par mākslīgo intelektu, kā arī vārdu krājums un spēja noteikt, kā mākslīgā intelekta izmantošana ietekmē tiesas procesa taisnīgumu. Turklāt apmācība ir nepieciešama, lai tiesneši un tiesu darbinieki būtu informēti par AI attīstību.
- j. **Nepārtraukta mākslīgā intelekta uzlabošana.** Tiesu sistēmai ir jāpieņem AI, kas ļauj nepārtraukti atjaunināt un uzraudzīt AI rīkus, ņemot vērā mainīgos juridiskos un ētikas standartus ("pārvaldāms AI"). Pārvaldāms AI arī prasa, lai tiesu iestādes pirms pilnīgas ieviešanas novērtētu AI izmantošanu, izmantojot prototipus un/vai izmēģinājuma projektus. Mākslīgā intelekta sistēmas nevajadzētu pilnībā ieviest, kamēr tās nav stingri pārbaudītas, novērtētas un nav pierādīts, ka tās darbojas taisnīgi un efektīvi. Pēc ieviešanas mehānismiem būtu jāturpina nodrošināt efektīvu atgriezenisko saiti ar lietotājiem, tostarp no tiesu lietotājiem, lai veiktu pastāvīgus uzlabojumus. Mākslīgā intelekta sistēmas ir jāuzrauga cilvēkiem.
- k. **Drošības aizsardzības pasākumi.** Tiesu iestādēm ir jāaizsargā to izmantoto tehnoloģiju konstrukcija un darbība, kā arī datu integritāte. Drošības pasākumi ietver tiesību aktus un tiesas noteikumus, kas pielāgoti tiesvedības vajadzībām. Šādiem aizsardzības pasākumiem jāatbilst jaunākajiem standartiem attiecībā uz informācijas un kibernetikas drošību.

AI ir nepieciešama tiesu iestāžu sadarbība kvalificētiem publisko un privāto pakalpojumu sniedzējiem, kas nodrošina tehnisko infrastruktūru, funkcionalitāti un kvalificētu personālu AI darbībai tiesu sistēmā. Šos pakalpojumu sniedzējus būtu jāuzrauga neatkarīgām valsts iestādēm un neatkarīgām sertifikācijas iestādēm, kas apliecina AI pareizu darbību.

I. **Atbilstošs un garantēts finansējums.** Jābūt atbilstošam un garantētam finansējumam, lai tiesu administrācija un tiesneši varētu efektīvi izstrādāt, ieviest, īstenot un izmantot mākslīgo intelektuālo intelektu, kā arī tiesu administrācijai un tiesnešiem.

mākslīgā intelekta uzturēšana, atjaunināšana un attīstība. Tiesnešu un darbinieku apmācībai par AI ir jāpiešķir pienācīgs finansējums (sk. arī 21. Standarta "Tiesiskuma kvalitāte" d) punktu "Tiesnešu apmācība").

III. Tiesnešu iecelšana amatā un paaugstināšana amatā

24. standarts: Atlases, iecelšanas amatā pamatfunkcijas, profesionālā novērtēšana un paaugstināšana amatā.

1. Tiesnešu atlases, iecelšanas amatā, profesionālās novērtēšanas un paaugstināšanas amatā kritērijiem un metodēm jāveicina tiesu varas neatkarība, objektivitāte un kvalitāte, kā arī jāpalielina sabiedrības uzticība tiesu varai.
2. Šādiem kritērijiem un metodēm ir jāaizsargā pret tādu atlasī un iecelšanu amatā, kas varētu tikt uztverta kā neobjektīva vai vērsta uz tiesu varas neatkarības un objektivitātes vai tiesiskuma kvalitātes graušanu.

Komentārs

- a. **Atlases, iecelšanas amatā, profesionālās novērtēšanas un paaugstināšanas amatā fundamentālā loma.** Iecelšanas veids ir centrālais ar likumu izveidotās tiesas pamatprincips. Saskaņā ar šo principu tiesnešu atlases, iecelšanas, tiesas sastāva, profesionālās novērtēšanas un paaugstināšanas amatā kritēriji un metodes ir jānosaka ar likumu, un tiesas darbībā ir jāievēro šādas juridiskās prasības. Tādējādi tiek nodrošināts, ka tiesu organizācija nav atkarīga no izpildvaras rīcības brīvības, bet gan ir reglamentēta ar likumu.

Būtiskiem kritērijiem un metodēm ir jāatbalsta neatkarība un objektivitāte un jāaizsargā pret iezīmēm, kas varētu radīt pamatotas šaubas par to, ka tiem var manipulēt ārēji vai iekšēji dalībnieki. Manipulācijas ar atlases un/vai iecelšanas kritērijiem un metodēm kaitēs iecelto tiesnešu leģitimitātei un mazinās sabiedrības uzticību tiesu sistēmas objektivitātei.

- b. **Tiesa, kas izveidota ar likumu.** Ciešā saikne starp "ar likumu izveidotās tiesas" principu un tiesiskuma pamatprincipu prasa stingri un pārredzami ievērot tiesnešu atlases un iecelšanas kritērijus un metodes. Šķietamā formālā atbilstība attiecīgajiem atlases un iecelšanas noteikumiem nedrīkst slēpt vai aizēnot nelikumīgus procesus. Tādējādi, ievērojot ar likumu izveidotās tiesas principu, ir stingri jāpārbauda tiesnešu, tostarp tiesu priekšsēdētāju, atlases un iecelšanas veids.

Visas Eiropas valstis atzīst iepriekš ar likumu izveidotās tiesas principu atšķirībā no *ad hoc* tribunāla, lai gan terminoloģija un atzīšanas metodes atšķiras. Piemēram, dažas valstis tā vietā izmanto "likumīga" vai "dabiska" tiesneša vai tiesas jēdzienu.

- c. **Neatkarība, objektivitāte un tiesiskuma kvalitāte, kā arī attiecīgie faktori, kas tos pamato.** Šajā standartā galvenā uzmanība ir pievērsta mērķiem, kas jāsasniedz ar kritērijiem un metodēm, kuras attiecas uz tiesnešu atlasī, iecelšanu amatā, profesionālo novērtēšanu un paaugstināšanu amatā Eiropā. Eiropas valstis izmanto dažādas metodes šo funkciju izpildei, un dažkārt vienā tiesību sistēmā pastāv vairākas metodes. Lielākā daļa Eiropas tiesību sistēmu paredz publisku konkursu uz tiesnešu vakancēm, kurā kandidātus tiesnešu un ārpustiesas tiesnešu komiteja, taču sistēmu specifika atšķiras. Dažās Eiropas valstīs veiksmīgas atlases rezultātā tiek nodrošināta tieša piekļuve tiesu sistēmai, ja ir pabeigts sākotnējās apmācības periods. Citās valstīs atlasī var veikt pēc apmācības, pirms tiek izvēlēta tiesneša karjera. Vēl citās valstīs konkurss nodrošina piekļuvi tiesiskās apmācības iestādei. Šis standarts neattiecas uz to, cik līdzīgi vai atšķirīgi ir valstu tiesību akti, kas reglamentē tiesnešu atlasī, iecelšanu amatā, profesionālo novērtējumu un paaugstināšanu amatā. Tā vietā standarts ir vērsts uz

mērķus, kas saistīti ar tiesu varas neatkarību un objektivitāti un tiesiskuma kvalitāti, kā faktoros, kas var ietekmēt šo mērķu sasniegšanu.

25. standarts: leguvumi

1. Tiesnešu atlasei, iecelšanai amatā, profesionālajai novērtēšanai un paaugstināšanai amatā jābalstās uz nopelniem.
2. Nopelniem jābūt noteiktiem ar atbilstošiem, objektīviem un publicētiem kritērijiem, ņemot vērā augstus profesionālās kvalifikācijas standartus, godprātību, spējas, efektivitāti un tiesas objektivās vajadzības.

Komentārs

- a. **Uz nopelniem balstīta atlase, iecelšana amatā, profesionālā novērtēšana un paaugstināšana amatā.** Uz nopelniem balstīta atlase un iecelšana amatā ir tiesiskas valsts tiesas jēdziena pamatā. Demokrātiskā valstī tiesas leģitimitāte balstās uz sabiedrības uzticēšanos tiesneša neatkarībai, īpašībām un objektivitātei. Uz nopelniem balstītas atlases, iecelšanas amatā, profesionālās novērtēšanas un paaugstināšanas amatā mērķis atbalstīt tiesu neatkarības kultūru un tiesas kvalitāti. To mērķis ir ne tikai novērst nekompetences, korupcijas un aizspriedumainas diskriminācijas risku, bet arī veicināt sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmas kvalitātei. Uz nopelniem balstīti kritēriji arī atbalsta vienlīdzīgas iespējas kandidātiem neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, piederības nacionālajai minoritātei, mantiskā stāvokļa, izcelsmes vai cita statusa.

Uz tiesas kompetenci, neatkarību un objektivitāti neattiecas nekādi izņēmumi. Uz nopelniem balstīti procesi un kritēriji kalpo kā papildu garantija tiesnešu personiskajai neatkarībai.

b. Atbilstoši, objektīvi un publicēti kritēriji.

Nopelniem jābūt noteiktiem ar atbilstošiem, objektīviem un publicētiem kritērijiem, kas paredzēti, lai novērtētu tiesneša amatam atbilstošas spējas, zināšanas un prasmes. Atbilstoši, objektīvi un publicēti kritēriji ir nepieciešami, lai nodrošinātu procesuālo taisnīgumu (arī 26. standartā "Taisnīga un pārredzama procedūra"). Objektīvi kritēriji samazina diskriminācijas iespējamību un citus šķēršļus sieviešu un mazākumtautību pārstāvju atlasei. Skaidri definētu kritēriju publiska paziņošana veicina procesuālo taisnīgumu un sabiedrības uzticību tiesu varai.

- c. **Būtiskie kritēriji.** Materiālajiem kritērijiem jābūt objektīviem, un tajos galvenā uzmanība jāpievērš augstiem profesionālās kvalifikācijas standartiem, integritātei (sk. 31. standartu "Ētikas pamatstandarti"), spējām, efektivitātei (sk. 22. standartu "Tiesvedības efektivitāte"), personiskajām īpašībām un tiesas objektivajām vajadzībām.

- **Augsti profesionālās kvalifikācijas standarti.** Ir nepieciešami augsti profesionālās kvalifikācijas standarti, lai nodrošinātu pierādāmas zināšanas par tiesību aktiem un juridiskajiem procesiem, tostarp par to, kas ir taisnīga lietas izskatīšana. Koncentrēšanās uz objektīvu profesionālo kvalifikāciju samazina politisko kritēriju vai sakaru ietekmi.
- **Spējas un pierādījumi par spējām.** Tiesnešiem jābūt izcilām spējām sintezēt, atšķirt, salīdzināt un pretstatīt dažādu juridiskos avotus, tostarp Eiropas juridiskos materiālus, piemēram, ES tiesību aktus un ECTK; noteikt juridiskos materiālus, kas attiecas uz konkrētu juridisku vai faktisku jautājumu; un analizēt faktiskos un juridiskos jautājumus, lai noteiktu atbildi uz konkrētu juridisku jautājumu. Tiesnešiem jārisina juridiskas problēmas, pieņemot skaidrus un pamatotus lēmumus. Šādiem lēmumiem ir nepieciešama skaidrība, precizitāte, tiesību zināšanu pārzināšana, pārliecināmība un līdzsvarotība. Spējas var pierādīt dažādos veidos: ar pierādītu specializētu juridisko izglītību vai studijām, profesionālo praksi, zinātniskiem juridiskiem rakstiem un/vai iepriekšēju tiesneša pieredzi.

- **Juridiskā specializācija.** Dažiem tiesnešu amatiem var būt nepieciešama jurista specializācija. Tā prasa, lai kandidāti apliecinātu teorētiskās un praktiskās zināšanas vienā vai vairākās tiesību jomās vai spēju apgūt attiecīgās jomas.
  - **Personīgās īpašības.** Svarīgas personiskās īpašības ir šādas:
    - Tiesnešu uzvedības standartu ievērošana; personiskā un profesionālā integritāte; garīgā un morālā izturība, kas atbilst tiesnešu neatkarības kultūrai; un diskretums.
    - Izturība un mierīgums, ja rodas spiediens; spēja strādāt ievērojamā laika spriedzes apstākļos.
    - Saskarsmes prasmes: cieņa, pacietība un pieklājība saskarsmē ar citiem, tostarp tiesnešiem, advokātiem, procesa dalībniekiem, lieciniekiem un cietušajiem.
    - Spēcīgas un rakstiskas komunikācijas prasmes; jābūt uzmanīgam klausītājam un skaidram komunikatoram.
    - Spēja būt atvērtam un taisnīgi izturēties pret dažādiem indivīdiem, kopienām un grupām: empātija un sapratne pret cilvēkiem, kuru izcelsme atšķiras no tiesneša izcelsmes.
    - Izpratne par sociālo kontekstu, rodas juridiski strīdi, ja tas var palīdzēt izskaidrot likuma mērķi, tā tipisko funkciju un ietekmi uz cilvēkiem vai sabiedrību kopumā.
    - Efektīvs un uzcītīgs darbs, lai nosūtītu tiesas lietas.
    - Būt "komandas spēlētājam", kas spēj sadarboties ar citiem tiesnešiem un citiem tiesas darbiniekiem.
  - **Pierādījumi par personīgajām īpašībām.** Lai izvairītos no subjektīvas interpretācijas un nodrošinātu konsekventu un vienlīdzīgu attieksmi pret kandidātiem to novērtēšanā, likumā ir jāprecizē, kāda veida informāciju un avotus var vai nevar izmantot kā pierādījumus šīm personiskajām īpašībām.
- d. **Tiesas priekšsēdētāji.** Šis standarts attiecas arī uz tiesu priekšsēdētāju atlasī un iecelšanu. Viņu atlasī un iecelšanai amatā jānotiek saskaņā ar uz nopelniem balstītu procesu, kā arī atbilstoši, objektīvi un publicēti kritēriji. Kandidātiem jābūt vismaz tiesīgiem ieņemt tiesneša amatu attiecīgajā tiesā un ar šim amatam nepieciešamajām vadības spējām.

26. standarts: Taisnīga un pārredzama procedūra

Tiesnešu atlasī, iecelšanai amatā, profesionālajai novērtēšanai un paaugstināšanai amatā ir jāievēro taisnīga un pārredzama procedūra, kas iepriekš noteikta ar likumu.

Komentārs

- a. **Tiesa, kas izveidota ar likumu.** Tiesiskā procedūra atlasī, iecelšanai, profesionālajai novērtēšanai un paaugstināšanai amatā saskaņā ar atbilstības kritērijiem attiecas uz iepriekš likumā noteikto tiesību uz tiesu būtību. Lai tiesa būtu izveidota ar likumu, ir nepieciešams aizsargāt tiesnešu, tostarp tiesu priekšsēdētāju, atlases un iecelšanas veidu no nelikumīgas ietekmes no izpildvaras, likumdevēja vai pašas tiesu varas puses.
- b. **Divu posmu process.** Uz nopelniem balstītai iecelšanai amatā nepieciešami divi procedūras posmi: tiesnešu atlasī un iecelšana amatā. Atlases struktūra izskata pieteikumus un atlasa kandidātus, kurus iesaka iecelšanai amatā. Divu posmu process aizliedz vienpusēju iecelšanu un ierobežo patronāžas iespējas, ierobežojot atlases un iecelējinstiuciju rīcības brīvību.

c. Procesuālais taisnīgums. Tiesnešu pieteikšanās, atlases, iecelšanas, profesionālās novērtēšanas un paaugstināšanas amatā kritērijiem un procedūrai jābūt nepārprotami un detalizēti reglamentētai ar likumu. Regulējums ar likumu ietver procedūras juridiskā pamata precizēšanu, kā arī procesu savlaicīgai vakancu aizpildīšanai.

d. Pārredzamība: kritēriji, metodes un vakances. Pārredzamība nodrošina atklātību un atbildību pret tiesnešiem un sabiedrību kopumā attiecībā uz atlases, iecelšanas, profesionālās novērtēšanas un paaugstināšanas kritērijiem un metodēm. Kritērijiem jābūt noteiktiem primārajos vai sekundārajos tiesību aktos.

Pieteikšanās, atlases, iecelšanas un paaugstināšanas amatā procesiem jābūt skaidri izskaidrotiem, publiski pieejamiem un pilnībā un pienācīgi dokumentētiem. Informāciju par iecelšanas, novērtēšanas un paaugstināšanas amatā procesu var sniegt dažādos veidos, tostarp publicējot atlases struktūras darba kārtību un protokolus, kā arī publicējot iecelšanas struktūras lēmumus.

Jānosaka standarti attiecībā uz to, kāda informācija ir publiski pieejama un kā, kad un kur tā tiek paziņota. Tajā jāiekļauj vismaz īsa informācija par lēmējinstītūciju locekļiem, piemēram, viņu vārdi.

Par brīvajām tiesnešu amata vietām ir jāpaziņo publiski un nekavējoties. Kritērijiem attiecībā uz atbilstību un nopelniem katrā konkrētā vakancē jābūt skaidriem un detalizētiem.

e. Tiesnešu skaits. Tiesnešu skaitam, tostarp augstāko tiesu tiesnešu skaitam, jābūt vai nu noteiktam ar likumu, vai skaidri reglamentētam ar likumu. Ja tiesību sistēma pieļauj skaita palielināšanu, tai ir jānotiek saskaņā ar taisnīgu un pārredzamu procedūru, kas iepriekš noteikta ar likumu, un tai ir jābūt pamatotai un samērīgai ar tiesas tiesvedības vajadzībām. Attiecīgās(-o) tiesas(-u) tiesvedības vajadzībām jābūt objektīvi un pārbaudāmi novērtētām, ņemot vērā tiesas(-u) darba slodzi.

f. Konkursa process. Uz nopelniem balstītā sistēmā ir nepieciešams konkursa process ar vienlīdzīgām iespējām pieteikties atlasei sākotnējai iecelšanai amatā un paaugstināšanai amatā. Pretendentiem ir jākonkurē par amatu, kas parasti ietver rakstisku pieteikumu, atlases interviju un dažus saistītos rakstiskus un mutiskus pārbaudījumus. Pieteikšanās procesā var piedalīties jebkura persona ar augstu profesionālo juridisko kvalifikāciju, ievērojot valsts tiesību aktos paredzētos nosacījumus, vai personas, kurām ir ne tikai zināma profesionālā kvalifikācija, bet arī attiecīga juridiskā specializācija vai praktiskā juridiskā pieredze.

g. Piekļuve informācijai. Atlases struktūrai jābūt piekļuvei visai informācijai, kas attiecas uz tās funkciju veikšanu. Informācijai, ko ņem vērā kandidātu novērtēšanas nolūkā, jābalstās uz pietiekami daudzveidīgiem un pārbaudāmiem avotiem.

h. Konfidencialitāte. Lai nodrošinātu atklātu un brīvu viedokļu apmaiņu un pilnīgu, godīgu un taisnīgu kandidātu novērtēšanu, atlases diskusijai pēc novērtēšanas procesa jāpaliek konfidencialai.

i. Strukturēta rīcības brīvība iecelšanai amatā. Ja konstitucionālās vai citas tiesību normas pilnvaro iecelējinstītūciju izlemt, kurš tiks iecelts amatā vai paaugstināts amatā, atlases struktūrai jāieceļ tikai viens kandidāts. Atlases struktūras ieteikumi vai izteiktie viedokļi ir jāievēro praksē. Ja iecelējinstītūcija tomēr noraida atlases struktūras kandidatūru, iecelējinstītūcijai ir jānorāda atbilstoši iemesli un jāpieprasa, lai atlases struktūra, ņemot vērā sniegtos iemeslus, šo jautājumu vēlreiz izskata.

j. Pamatojuma sniegšanas nozīme. Rakstiskos lēmumos par atlasīto iecelšanu amatā, profesionālo novērtējumu un paaugstināšanu amatā ir konkrēti un pēc būtības jāpaskaidro, kāpēc kandidāts ir noraidīts, izvēlēts vai izvirzīts iecelšanai amatā vai paaugstināšanai amatā, ievērojot uz nopelniem balstītus kritērijus un tiesas objektīvās vajadzības. Pretendentiem ir jāsniedz atlases lēmumu pamatojums, pamatojoties uz kvalifikāciju, godprātību, spējām un efektivitāti,

un tiesas objektīvajām vajadzībām. Šāda informācija ļauj ieinteresētajām personām uzraudzīt tiesnešu atlases procesu un kritērijus. Būtu arī jāpanāk līdzsvars starp vajadzību pēc atklāta un pārredzama procesa un pieteikuma iesniedzēja privātumu.

Tas, ka kandidāti tiek pietiekami novērtēti, pamatojoties uz likumā noteiktajiem nopelnu kritērijiem, ir svarīgs aizsargmehānisms, lai novērstu to, ka atlases iestāde rīkojas politisku vai citu nepiedienīgu motīvu vadīta. Tas ir arī nepieciešams aizsargpasākums jurisdikcijā, kad iecelējīnstitūcijai ir iespēja izvēlēties starp vairākiem kandidātiem iecelšanai amatā. Tāpēc stingra atbilstīguma kritēriju ievērošana un vērtēšana pēc tiesneša amatam noteiktajiem nopelnu kritērijiem ir būtiska tiesībai uz likumā noteiktu tiesu un tiesneša tiesībām uz efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli pret lēmumiem atlasī un paaugstināšanu amatā. Atlases iestādes pieņemtā lēmuma norādīšana sniedz pierādījumus par piemērotajiem kritērijiem un veicina sabiedrības uzticēšanos lēmumam.

Ja netiek sniegts pamatots lēmums par atlasī, var rasties priekšstats, ka iecelšana amatā ir balstīta uz kritēriju (piemēram, saikni ar valdības locekli vai kādu citu interešu grupu), nevis uz nopelniem. Šāds pārkāpums ir pietiekami nopietns, lai apdraudētu iecelšanas integritāti un - attiecībā uz personām, kuras tiesājuši nelikumīgi iecelti tiesneši, - tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā, kas izveidota saskaņā ar likumu.

k. Pamatojums un pārskatīšanas tiesības. Saskaņā ar ECTK 6. pantu un EUCFR 47. pantu pieteikuma iesniedzējiem ir tiesības pārskatīt tiesnešu atlases likumību neatkarīgā un objektīvā tiesā. Atlases likumība ir jāpārskata, ņemot vērā tiesu varas būtisko lomu tiesiskā valstī. Pamatots lēmums sniedz pietiekamu informāciju, lai izskatītu neveiksmīgā kandidāta iebildumus pret lēmuma likumību.

27. standarts: Novērtēšana un veicināšana

1. Tiesnešu profesionālās novērtēšanas kritērijiem, procedūrām un sekām, kā arī novērtēšanas institūcijas sastāvam jābūt objektīviem, skaidriem un likumā iepriekš .
2. Uz paaugstināšanu amatā augstākos tiesu iestāžu amatos un vadošos amatos tiesu sistēmā attiecas tādas pašas prasības. Kritērijiem un procedūrām jābūt iepriekš izsmeļoši noteiktām ar likumu un viegli pieejamām sabiedrībai.

Komentārs

a. Mērķi. Atsevišķu tiesnešu novērtēšanas mērķis ir uzlabot profesionalitāti un tiesvedības kvalitāti. Tā sniedz iespēju pašnovērtējumam un atgriezeniskajai saitei, ko tiesneši var izmantot, lai uzlabotu savas prasmes, kā arī savu un tiesu darba kvalitāti. Individuālas tiesnešu novērtēšanas programmas var arī palielināt sabiedrības uzticību tiesu varai, jo tās parāda, ka tiesu vara ir atbildīga par savu darbu un pārdomā savu praksi tādā veidā, kā tas būtu sagaidāms citās profesijās.

Šis standarts attiecas arī uz tiesu priekšsēdētāju darbu .

b. Izmanto no novērtēšanas: pašpilnveidošanās un veicināšana. Pastāv daudz tiesnešu profesionālās novērtēšanas metožu, kas atšķiras attiecībā uz to, kas veic novērtēšanu, kā arī attiecībā uz tiesneša darba rūpīgas pārbaudes biežumu, laiku un dziļumu. Ja profesionālo novērtēšanu izmanto tikai tiesnešu pašpilnveidošanai, tā var būt neformāla, un novērtētājiem nav jāsniedz vispārējs novērtējums vai vērtējums, kā arī nav jāizsaka citi komentāri, kurus varētu izmantot citiem mērķiem, piemēram, paaugstināšanai amatā. Vai arī profesionālā novērtēšana var oficiāli sniegt informāciju par tiesneša piemērotību paaugstināšanai amatā.

Ja profesionālā novērtēšana sniedz informāciju, kas attiecas uz paaugstināšanu amatā vai jebkuru citu tiesneša karjeras aspektu, ir jāparedz drošības pasākumi, lai novērstu risku, ka novērtējamie tiesneši varētu izlemt lietas tā, lai apmierinātu novērtētāju cerības, nevis savu izpratni par tiesību aktiem un izskatāmās lietas faktiem. Atbilstoši aizsardzības pasākumi ir sīki izklāstīti turpmāk *c-* punktā.

Neatkarīgi no tā, vai tas ir oficiāls vai neoficiāls novērtējums, jebkurā individuālā tiesnešu ir jāievēro tiesnešu neatkarība, vienlaikus cenšoties panākt pienācīgu atbildību par tiesnešu darbu. Profesionālais novērtējums nevar noteikt tiesneša pamatalgu vai pensiju.

c. Novērtēšana tiesu sistēmas organizācijas uzlabošanai.

Individuālo novērtējumu var izmantot, neidentificējot tiesnesi, lai noteiktu jomas, kurās var vai ir jāuzlabo tiesu organizācija, tostarp darba apstākļi. Tos var izmantot arī, lai noteiktu jomas, kurās tiesnešu apmācība vai izglītība varētu stiprināt tiesu organizāciju. Tikai apkopotā veidā tas ir lietderīgi arī, lai izveidotu kritērijus tiesnešu novērtēšanai.

d. Kritēriji, procedūras, un profesionālās novērtēšanas sekas.

Profesionālās novērtēšanas kritērijiem, procedūrām un sekām, kā arī novērtēšanas struktūras sastāvam un novērtēšanas termiņiem un biežumam jābūt objektīviem, skaidriem un iepriekš likumā noteiktiem. Šie profesionālās novērtēšanas faktori ir jānosaka tiesnešiem, vēlams, apspriežoties ar citām tiesu sistēmā ieinteresētajām pusēm, piemēram, juridisko profesiju pārstāvjiem un tiesību zinātniekiem. Novērtēšanas procesam - gan formālam, gan neformālam - ir jāsauglabā tiesu sistēmas neatkarība un individuālā tiesneša lēmumu pieņemšanas autonomija.

Individuālajam profesionālajam novērtējumam jābalstās arī uz saprātīgu līdzsvaru starp kvalitatīviem un kvantitatīviem kritērijiem vai rādītājiem, koncentrējoties gan uz tiesneša juridiskajām spējām, gan uz tiesneša darba manieri, piemēram, komunikācijas prasmēm, uzcītību, efektivitāti un godprātību (sk. 25. standartu "leguvumi").

e. Ķermeņa novērtēšanas sastāvs. Vērtēšanas struktūrai jāveido no tiesnešiem vai tiesnešu vairākuma, kuri ir vieni no viskvalificētākajiem un pieredzējušākajiem attiecīgajā tiesu jomā. Ja profesionālā novērtēšana sniedz informāciju, kas attiecas uz paaugstināšanu amatā vai jebkuru citu tiesneša karjeras aspektu, ir jāparedz drošības pasākumi, kas atbilst 28. standartā sīki izklāstītajiem. *Iecelšanas un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs.*

Tiesu priekšsēdētājiem nevajadzētu būt ekskluzīvai kompetencei vērtēt tiesnešus, un to būtu jāpapildina citiem attiecīgās tiesas vai citas tiesas locekļiem.

Locekļiem, kas nav tiesneši, ja tādi ir, jābūt profesionāliem juristiem ar pietiekamām zināšanām un pieredzi tiesu sistēmā, lai spētu pienācīgi novērtēt tiesnešu darbu. Juridisko profesiju pārstāvji nedrīkst piedalīties to tiesnešu tiesā, kurus viņi vērtēs. Viņu viedoklis nedrīkst būt izšķirošs profesionālajā novērtējumā.

Tā kā nepamatota ietekme var nākt no ārējiem vai iekšējiem avotiem, vērtētājiem savos secinājumos jāpierāda godprātība un objektivitāte, jāievēro skaidri kritēriji, jāņem vērā pierādījumi no vairākiem avotiem un savi vērtējumi jāpamato ar stingriem pierādījumiem un pamatotiem argumentiem.

Jābūt pārredzamiem un objektīviem kritērijiem, lai izvairītos no vērtētāju interešu konflikta.

f. Spriedumu satura novērtēšana. Tiesu lēmumu pieņemšanas integritāte un autonomija prasa, lai vērtētāji no profesionālā novērtējuma izslēgtu spriedumu satura kvalitāti atsevišķās lietās. Tāpēc vērtētājiem jākoncentrē sava analīze uz veidu, kādā tiesnesis īsteno savu lēmumu pieņemšanu.

Tas nozīmē, ka vērtētāji nevar izvairīties vai komentēt sprieduma saturu, nozīmi vai virzienu, jo tie visi veido sprieduma saturisko kvalitāti. Apelācija ir vienīgais likumīgais veids, kā apstrīdēt sprieduma saturisko kvalitāti.

Nepietiekama spriedumu argumentācija, daudz lielāks atcelto spriedumu skaits apelācijas instancēs nekā kolēģiem tajā pašā jurisdikcijā vai nepieciešamo tiesību un procesuālo ir aspekti, kurus var izvirzīt profesionālās novērtēšanas laikā, ja šādi aspekti tiek izvirzīti vienīgi ar mērķi uzlabot tiesneša prasmes.

Neskatoties uz iepriekš minēto, ir jāzvaīrās no tā, ka kvantitatīvie kritēriji, piemēram, atcelto spriedumu skaits, ir galvenais individuālā tiesneša profesionālā novērtējuma pamats. Nevienu atcelšanu apelācijas kārtībā nevar izskatīt, nepārbaudot arī atcelšanas iemeslu.

g. Procesuālais taisnīgums. Ja profesionālā novērtēšana sniedz informāciju, kas attiecas uz paaugstināšanu amatā vai jebkuru citu tiesneša karjeras aspektu, individuāliem tiesnešiem jābūt iespējai paust savu viedokli par novērtēšanas procesu un ierosinātajiem secinājumiem, kā arī jābūt tiesībām apstrīdēt novērtēšanas faktisko un juridisko pamatu. Jebkurš šāds apstrīdējums vispirms būtu jāizskata vecākajam tiesnesim vai ad hoc pārskatīšanas struktūrai, kas nav bijusi iesaistīta novērtējuma veikšanā. Pēc tam šī tiesneša vai pārskatīšanas struktūras lēmums būtu jāpārskata tiesā.

Atsevišķu vērtētāju vērtēšanas kritērijiem būtu jāievēro diferencēta mērīšanas sistēma, piemēram, punktu skala, kurā izšķir darbības līmeņus, piemēram, priekšzīmīgs, slavējams, labs vai apmierinošs, un neatbilstība vērtēšanas kritērijiem. Vērtēšanas rezultāti ir jāsniedz objektīvos kopsavilkumos kopā ar paskaidrojumu, kā interpretēt rezultātus.

Ja profesionālais novērtējums sniedz informāciju, kas ir būtiska paaugstināšanai amatā vai jebkuram citam tiesneša karjeras aspektam, novērtējumam jābalstās uz pietiekamiem, uzticamiem, visaptverošiem un godīgi izklāstītiem datiem un pietiekami pamatotiem novērtējamās tiesas vai tiesneša paskaidrojumiem.

h. Finansējums. Tiesu iestāžu novērtēšanas programmām ir jānodrošina pienācīgs un drošs finansējums.

i. Disciplinārlietas un sankcijas. Tā kā profesionālā novērtēšana ir saistīta ar dažādiem mērķiem un principiem no

disciplinārlietas, tai ir jāpaliek atšķirīgai no disciplinārlietas ar diferencētām procedūrām, ko veic atsevišķas iestādes. Darba tiesisko attiecību drošības princips izslēdz tiesneša atlaišanu vai atcelšanu no amata, pamatojoties uz to, ka tiesnesis nepietiekami atbilst profesionālās novērtēšanas kritērijiem, izņemot gadījumus, kad novērtēšanas procesā tiek pierādīta tiesneša nespēja vai pārkāpumi, kuru dēļ viņš nav spējīgs pildīt savus pienākumus. Vispārīgāk runājot, ja disciplinārpārkāpumi izriet no profesionālās novērtēšanas kritēriju neizpildes, tad situācija ir jāanalizē no disciplinārtbildības viedokļa ar saistītajām procesuālajām garantijām (sk. *standartu*

34. Disciplinārie pamati, c. Disciplinārprocess un profesionālais novērtējums).

j. Konfidencialitāte. Lai saglabātu tiesu sistēmas neatkarību un individuālu tiesnešu lēmumu pieņemšanas autonomijutiesneša profesionālās novērtēšanas detalizētiem rezultātiem ir jāpaliek konfidencialiem. Individuālo novērtējumu dati var būt daļa no apkopotajiem datiem par tiesu darbu.

k. Paaugstināšanas amatā kritēriji un procedūras. Paaugstināšanai amatā augstākās tiesu iestāžu amatos vai vadošos amatos tiesu iestādēs jābalstās uz objektīviem kritērijiem un procedūrām, kas ir skaidri un izsmeļoši iepriekš noteikti ar likumu un ir viegli pieejami sabiedrībai. Tāpat kā atlasei un iecelšanai amatā, profesionālajai novērtēšanai un paaugstināšanai amatā ir jābūt balstītai uz nopelniem un jāievēro tie paši standarti kā atlasei un iecelšanai amatā (skatīt vispārīgi *III daļu. Tiesnešu iecelšana amatā un paaugstināšana amatā (24.-29. standarts)*). Paaugstināšanas amatā procesam, tā rezultātiem un lēmumu pamatojumam jābūt pārredzamam.

l. Darba stāža nozīme paaugstināšanā amatā. Lai gan atbilstoša profesionālā pieredze ir svarīgs nosacījums paaugstināšanai amatā, darba stāžs nedrīkst būt galvenais paaugstināšanas kritērijs. Ja paaugstināšana amatā galvenokārt ir saistīta ar darba , izvēloties starp kandidātiem, kuri formāli ir vienlīdz kvalificēti, pārāk viegli var paļauties uz lojalitāti citiem tiesnešiem vai politiķiem. Tā vietā ir svarīgi paaugstināšanu amatā, tāpat kā sākotnējo atlasī un iecelšanu amatā, balstīt uz kvalifikāciju, godprātību, spējām, efektivitāti un objektīvām tiesas vajadzībām.

28. standarts: Iecelšanas un paaugstināšanas amatā atlases struktūras sastāvs

1. Atlases struktūrai ir jācenšas izraudzīties labāko kandidātu vai kandidātus attiecīgajiem amatiem, pamatojoties uz nopelniem un nepieciešamību nodrošināt tiesu varas neatkarību un objektivitāti, kā arī tiesiskuma kvalitāti.
2. Atlases struktūras locekļiem, kas tiek iecelti tiesneša amatā vai paaugstināti amatā tiesu iestādē, jābūt pienācīgi kvalificētiem, daudzveidīgiem, līdzsvarotiem un izveidotiem tā, lai izvairītos no aizspriedumiem, aizspriedumaina uztveres vai jebkādiem citiem nepiedienīgiem motīviem.

Komentārs

- a. atlases struktūra un neatkarības un objektivitātes garantijas.** Būtisks uzdevums ir atlase tiesneša amatam un paaugstināšana amatā tiesu iestādē, pamatojoties uz nopelniem. Tās procesiem ir liela ietekme uz tiesnešu neatkarību un objektivitāti. Šie noteikumi nedrīkst radīt personām pamatotas šaubas par atlases struktūras neaizskaramību ārējiem faktoriem un tās objektivitāti attiecībā uz tām iesniegtajiem pieteikumiem. Atlases struktūru sastāvam un procesiem ir jārada sabiedrības uzticība tiesu sistēmai.

"Atlases iestāde" ir iestāde, kas atlasa un iesaka kandidātus iecelšanai amatā jebkurā tiesā.

- b. Iecelšanas veids atlases struktūrā.** Atlases struktūras izveidei nav viena piemērota modeļa, ja locekļu iecelšanas veids un sastāvs garantē struktūras neatkarību un ļauj tai efektīvi darboties. Atlases struktūras locekļu iecelšanas "veids" attiecas uz būtiskajiem nosacījumiem un procedūras noteikumiem, kas reglamentē iecelšanu atlases struktūrā. Svarīgi ir tas, kas ir iecelējinstiucijas, un tiesnešu kopienas loma šajā procesā.

procesu; kā tiek pieņemti lēmumi par tiesu sistēmas locekļu iecelšanu; un neatkarības garantijas attiecībā uz abiem procesiem.

- c. Pretbloķēšanas mehānismi.** Ar likumu vai konstitūcijā ir jāparedz mehānisms pret bloķēšanu, lai garantētu, ka netiek bloķēta tiesu pašpārvaldes iestāžu locekļu ievēlēšanas procedūra, jo parlamentā nav iegūts vairākums. Galvenā pretbloķēšanas mehānisma funkcija ir piespiest vairākumu un opozīciju panākt vienošanos. Lai mazinātu strupceļa sekas, pretbloķēšanas mehānismi ietver pašreizējo tiesnešu pilnvaru termiņa pagarināšanu. Būtu jāapsver arī iespēja ieviest alternatīvu iecelšanas mehānismu, kas balstīts uz plašu ieinteresēto pušu līdzdalību tiesu sistēmā, ja parasti kompetentā iestāde vai iestādes nespēj laikus izvirzīt vai iecelt tiesnešus.

- d. Atlases struktūras neatkarība.** Atlases struktūrai ir jāveic darbs un jāpieņem lēmumi neatkarīgi no citiem varas atzariem, piemēram, likumdevējvaras, izpildvaras vai citas iestādes, kurai tā iesniedz tiesneša amata kandidātu novērtējumu. Lēmumi par tiesnešu iecelšanu vai paaugstināšanu amatā nedrīkst būt atkarīgi no lojalitātes politikiem vai citiem tiesnešiem. Attiecīgi, izstrādājot un piemērojot noteikumus par atlases struktūras sastāvu un darbību, ir jāaizsargā tās locekļi no ārējas iejaukšanās vai spiediena, kas var apdraudēt viņu neatkarību. Šiem noteikumiem ir jāizslēdz netieša un tieša ietekme, kas varētu ietekmēt atlases struktūras lēmumus.

- e. Varas dalīšana.** Lai nodrošinātu varas dalīšanu, kas raksturo tiesiskuma principu, un nepieļautu nepamatotu politisku ietekmi uz atlases struktūras sastāvu un darbību, ir vajadzīgi drošības pasākumi. Tas, ka izpildvara ieceļ dažus atlases struktūras locekļus, pats par sevi nerada pieņēmumu par atlases struktūras pakļautību izpildvarai vai šaubas par viņu lēmumu likumību, ja pēc iecelšanas atlases struktūras sastāvā locekļi, pildot savus pienākumus, ir brīvi no ietekmes vai spiediena. Izpildvara un likumdevēja vara var būt pārstāvēta arī atlases komitejas sastāvā.

izraudzītājiestādē, ja tie ir mazākumā un citādi tiem nevar būt izšķiroša ietekme. Šāds locekļu sastāvs var pastiprināt institucionālo uzsvāru uz meritokrātisku un bezpartejisku atlases procesu. Skatīt arī 17. standartu. *Tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvs un līdzsvars, e. punkts. Nespeciālistu locekļu atlase un iecelšana, ko veic likumdevējs, un f. punkts. Izvairīšanās no politizācijas.*

f. Atbilstības kritēriji. Iestādei, kas pieņem lēmumus par atlasī un paaugstināšanu amatā, jābūt pienācīgi kvalificētai un apmācītai. Atlases struktūras locekļi, neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav tiesneši, jāieceļ amatā, pamatojoties uz viņu kompetenci, pieredzi, izpratni par tiesnešu dzīvi un integritāti, kā arī uzticību tiesu neatkarībai un objektivitātei.

g. Sastāva daudzveidība. Lai nodrošinātu viedokļu daudzveidību, struktūras sastāvam ir taisnīgi jāatspoguļo sabiedrības daudzveidība.

h. Tiesnešu iesaistīšanās. Atlases struktūras sastāvā parasti jābūt vairākiem tiesnešiem, kurus demokrātiskā ceļā izraugās citi tiesneši, bez nevajadzīga spiediena no tiesu hierarhijas. Tiesnešu sastāvā jāiekļauj dažādu tiesu un tiesu varas līmeņu pārstāvji, kā arī galveno tiesnešu asociāciju pārstāvji. Atlases struktūras sastāvam jābūt strukturētam tā, lai nevienai tiesnešu apakšgrupai nebūtu nesamērīgas ietekmes. Tāpat locekļu sastāvā jābūt tiesnešiem, kuru pieredze un darba stāžs ir atbilstošs izskatāmā amata līmenim. Sk. arī 17. standartu. *Tiesnešu pašpārvaldes struktūru sastāvs un līdzsvars, b) punkts. Tiesnešu plurālisms sastāvā.*

Ex officio dalība var būt pieļaujama nelielā skaitā gadījumos, piemēram, Augstākās tiesas priekšsēdētāja dalība Augstākās tiesas iecelšanas procesā.

Priekšsēdētājam jābūt tiesnesim ar izšķirošo balsojumu procesā.

i. laicīgie locekļi. Nespeciālistiem, ko saprot kā locekļus, kuri nav tiesneši, būtu jāietver profesionāli juristi, piemēram, juristi (ar nosacījumu, ka viņi nav iesaistīti tiesvedībā attiecīgajā tiesu iestādē), kā arī juristi, kas nav tiesneši.

tiesas) un tiesību zinātnieki. Lai atspoguļotu sabiedrības daudzveidību, tajā var iekļaut arī neatkarīgus nespeciālistus, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību un ieņem augstu amatu. Nepilntiesnešu līdzdalība neizslēdz iespēju, ka konkrētos atlases uzdevumos tikai tiesneši. Locekļiem, kas nav tiesneši, nevajadzētu būt aktīviem politiķiem vai izpildvaras vai likumdevējas varas pārstāvjiem.

Ar tiesu varu nesaistītu locekļu iecelšana būtu jāuztic nepolitiskām iestādēm. Ja šādus locekļus ievēl parlaments, viņiem nevajadzētu būt aktīviem politiķiem vai izpildvaras vai likumdevējas varas locekļiem, un tie būtu jāievēl ar lielu vai kvalificētu balsu vairākumu, tādējādi prasot ievērojamu opozīcijas atbalstu. Viņu sastāvam būtu jāveicina sabiedrības daudzveidības atspoguļošana, izvēloties iestādes kopējo sastāvu.

Skatīt arī 17. standartu. *Tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvs un līdzsvars, c) punkts. Nespeciālistu sastāvs un e) punkts. Nespeciālistu locekļu atlase un iecelšana, ko veic likumdevējs.*

j. Interesu konflikts. Jābūt pārredzamiem un objektīviem kritērijiem, lai izvairītos no atlases struktūras locekļu interešu konfliktiem (sk. arī 17. standartu. *Tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvs un līdzsvars, d. punkts. Integritāte un kompetence.*)

k. Atbildība. Informācija par kandidātiem uz atlases struktūras locekļiem, tostarp to vārdi, ir jādara publiski pieejama saprātīgā termiņā pirms amatā. Pieņemtie atlases lēmumi ir jāpamato (sk. 26. standartu. *Taisnīga un pārredzama procedūra, j. Pamatojuma sniegšanas nozīme un k. punkts. Pamatojums un pārskatīšanas tiesības*)

l. Pilnvaru termiņš. Locekļi jāieceļ uz noteiktu termiņu, un to atjaunošana jāierobežo ar pagaidu nepieciešamību nodrošināt pietiekamu locekļu skaita nepārtrauktību struktūrā kopumā.

m. Finansējums. Atlases struktūrai ir jānodrošina pietiekams un drošs finansējums.

29. standarts: Taisnīgs sabiedrības atspoguļojums

Tiesu iestāžu sastāvam būtu taisnīgi jāatspoguļo sabiedrības daudzveidība, lai saglabātu sabiedrības uzticību iecelšanas procesam un tieslietu īstenošanai.

Komentārs

a. Taisnīgs sabiedrības atspoguļojums tiesu sistēmā. Tiesu sistēmai ir taisnīgi jāatspoguļo sabiedrības daudzveidība. Tiesu sistēmas sastāvs visos tās līmeņos nedrīkst atspoguļot atstumtības modeļus, kas citādi sabiedrībā var būt vai nebūt ierasti, jo īpaši attiecībā uz sievietēm un etniskajām minoritātēm. Jānodrošina vienlīdzīgas iespējas tiesnešu pieņemšanā darbā un paaugstināšanā amatā, kā arī vienlīdzība tiesu lēmumu pieņemšanā neatkarīgi no indivīda īpašībām, tostarp dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, piederības nacionālajai minoritātei, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai cita statusa.

Tiesu sistēma, kas taisnīgi atspoguļo sabiedrības daudzveidību, palīdz nodrošināt, ka tiesu sistēma var gūt labumu no dažādām pieredzēm, viedokļiem un perspektīvām, tādējādi ļaujot tiesām labāk kalpot sabiedrībai, kuru tās atspoguļo. Taisnīgi atspoguļota tiesu sistēma arī veicina sabiedrības uzticēšanos iecelšanas un paaugstināšanas procesam un tieslietu īstenošanai.

b. Publiskā politika. Eiropas valstīm un valsts iestādei (vai iestādēm), kas atbild par tiesnešu apmācību, atlasī, paaugstināšanu amatā un administrēšanu, kā arī tiesnešus pārstāvošajām struktūrām ir jāveic atbilstoši un efektīvi pasākumi, lai atzītu, cik svarīga ir tiesu vara, kas taisnīgi atspoguļo sabiedrības daudzveidību, ievērojot nopelnus, un nodrošinātu tās attīstību. Tām ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu iekļaujošu darba vidi, kurā tiek ievērots nediskriminācijas un vienlīdzības princips. Šie pasākumi jāpiemēro no brīža, kad piesakās uz sākotnējās apmācības programmām tiesneša profesijai (attiecīgā gadījumā), atlasē kritērijiem un...

procedūras un paaugstināšanu amatā.

c. Daudzveidības uzraudzība. Jāuzrauga un regulāri jāpārbauda tiesu iestāžu sastāva daudzveidība. Par tiesnešu pieņemšanu darbā un paaugstināšanu amatā atbildīgajai struktūrai/struktūrām būtu jānodrošina sistemātiska uzticamu datu un statistikas datu par daudzveidību, kas ļauj salīdzināt laika gaitā, uzraudzība un ziņošana par tiem. Par tiesnešu pieņemšanu darbā vai paaugstināšanu amatā atbildīgajai struktūrai/struktūrām būtu arī regulāri jāidentificē daudzveidības un iekļaušanas jautājumi, kuriem jāpievērš uzmanība. Tām jāveicina vienlīdzīgas iespējas un daudzveidības un iekļaušanas. Tas pats attiecas uz dzimumu līdztiesību.

d. Dzimumu līdztiesība. Iecelot tiesnešus visos līmeņos, jācenšas panākt dzimumu līdztiesību. Dzimumu līdztiesības mērķis tiesnešu atlasē un paaugstināšanā amatā ir nodrošināt dažādu dzimumu vienlīdzīgu pamanāmību, pilnvaras, atbildību un līdzdalību visos tiesu varas līmeņos. Dzimumu nevienlīdzību tiesu sistēmā bieži raksturo "stikla griesti", t. i., sievietes ir nepietiekami pārstāvētas augstākajos tiesu līmeņos un vadošos amatos. Atbilstošā un efektīvā valsts politikā ir pienācīgi jāņem vērā nepieciešamība panākt dzimumu līdztiesību, piemēram, jo īpaši uzraugot dzimumu pārstāvību augstākajās tiesās un novēršot vēsturiskos diskriminācijas faktoros.

Eiropas valstīm būtu jāpieņem skaidra atlasē un paaugstināšanas amatā politika, kurā būtu noteikts dzimumu līdztiesības princips. Dzimumu līdztiesības politikā būtu jāatspoguļo arī apņemšanās, ka apzināti vai neapzināti dzimumu aizspriedumi nebūs noteicošie faktori, pieņemot lēmumus par tiesnešu atlasī un paaugstināšanu amatā. Piemēram, sievietēm būtu vienlīdzīgi jāiesaistās lēmumu pieņemšanas procesā par tiesnešu atlasī un paaugstināšanu amatā, jo tas veicina lielāku uzticēšanos tiesnešu atlasē un paaugstināšanas procedūrai.

Dzimumu līdztiesība un nediskriminācija būtu jāiekļauj arī visās profesionālās apmācības programmās. Dzimumu līdztiesība būtu vēl vairāk jānostiprina, pieņemot un īstenojot pasākumus, lai veicinātu dzimumu līdztiesību.

darba un ģimenes dzīves līdzsvars visiem tiesnešiem. Tas ietver tādus pasākumus kā likumā elastīgu darba režīmu ieviešana, apmaksāta un pieejama paternitātes atvaļinājuma un bērna kopšanas atvaļinājuma ieviešana, kā arī īpaši darba apstākļi jaunajiem vecākiem un tiesnešiem ar maziem bērniem.

IV. Ētikas standarti

30. standarts: Ētikas standartu pieņemšana un mērķis

1. Tiesnešiem vienmēr ir jāņem vērā nepieciešamā sabiedrības uzticība tiesu varas neatkarībai un objektivitātei.
2. Tiesnešiem jāvadās pēc piemērotiem rīcības standartiem, kas izstrādāti, lai veicinātu neatkarības, objektivitātes un integritātes kultūru un uzturētu sabiedrības uzticību tiesiskumam.
3. Ētikas standartos būtu jānorāda pamatvērtības, kas nosaka tiesnešu darba un uzvedības pamatprincipus.
4. Atbilstoši tiesu neatkarības un varas dalīšanas principam tiesnešiem ir jāvada tiesnešu rīcības standartu pieņemšana, pārskatīšana un piemērošana.

Komentārs

- a. Ētikas standartu mērķis un darbības joma.** Tiesnešu rīcības ētikas standartos ir formulēti ētikas noteikumi un tiesnešu uzvedības standarti, lai veicinātu neatkarības, objektivitātes un integritātes kultūru tiesu iestādēs. Šādi standarti ir vieni no augstākajiem un stingrākajiem standartiem jebkurā profesijā, un tie ir jāievēro, lai uzturētu sabiedrības uzticēšanos tiesiskumam. Tiesnešu ētikas standarti pastāv likumdevēja un tiesu izstrādātājiem noteikumiem, lai aizsargātu tiesnešu neatkarību, objektivitāti un integritāti. Tiesnešu ētikas standartus tiesneši nosaka paši, nododot tiesneša zvērestu vai apliecinot savu amatu, jo zvērestā vai apliecinājumā tiek deklarēta individuāla tiesneša apņemšanās ievērot tiesneša neatkarību, objektivitāti un integritāti.

Ētikas normas attiecas uz tiesnešiem un citiem profesionāļiem, piemēram, nespēcālistiem vai aizvietotājiem.

tiesneši, kas veic tiesu funkcijas, ja vien nav norādīts citādi.

- b. Tiesnešu noteiktie ētikas standarti.** Būtiska ir tiesnešu neatkarība, objektivitāte un integritāte. Tāpēc iniciatīvai izstrādāt un atjaunināt ētikas standartus ir jābūt tiesnešu vadītai neatkarīgi no tā, vai iniciatīva nāk no tiesnešiem, tiesnešu apvienībām, tiesnešu padomēm un/vai tiesām ar augstāko varu. Lēmumu pieņemšana par tiesnešu ētikas standartu noteikšanu būtu jāuztic plašai darba grupai, kurā ir tiesneši no visu veidu tiesām un dažāda līmeņa pieredzes, kā arī tiesnešu asociāciju pārstāvji. Tiesu lietotājus, tostarp juridisko profesiju pārstāvjus, pilsonisko sabiedrību un akadēmisko aprindu pārstāvjus, arī var likumīgi aicināt piedalīties. Standartu apstiprināšana jāuztic tiesu iestādēm un, ciktāl iespējams, pašiem tiesnešiem pēc apspriešanās ar tikpat plašu ieinteresēto personu loku.
- c. Atšķirība no disciplīnas.** Tiesnešu uzvedības standarti nosaka ētiskos pienākumus un atbildību un nav juridiski saistoši. Ierobežojumu apjoms, kas saistīts ar tiesneša amata pieņemšanu, var radīt dažas saprātīgas un atšķirīgas interpretācijas, tāpēc galvenā atbildība par lēmumu pieņemšanu par rīcības virzienu gulstas uz konkrēto tiesnesi.
- Juridiskajam(-iem) instrumentam(-iem) attiecībā uz tiesu disciplīnu jābūt neatkarīgam(-iem) no ētikas normām. Ētikas standartu pārkāpumam pašam par sevi nevajadzētu būt par iemeslu disciplinārlietas ierosināšanai, taču attiecīga rīcība var būt disciplinārs pārkāpums, uz kuru attiecas disciplinārprocess. Par kodeksa izstrādi atbildīgajai iestādei jābūt atšķirīgai no iestādes, kurai ir disciplināras funkcijas.
- d. Skaidri, pārredzami un atsaucīgi standarti.** Standartiem jānodrošina pietiekama skaidrība tiesnešiem, juristiem, tiesvedības dalībniekiem un plašākai sabiedrībai par to, kā pārvaldīt iespējamus konfliktus un neobjektivitātes uztveri.

Standarti būtu jāiekļauj tiesnešu apmācībā un plaši jāizplata, lai padarītu pārredzamus uzvedības standartus, par kuru ievērošanu sabiedrība var prasīt atbildību no tiesnešiem. Standarti būtu periodiski jāpārskata, jāpārstrādā un jāatjaunina, ņemot vērā jaunās ētikas problēmas un standartu efektivitāti šo problēmu risināšanā.

e. Ētikas konsultatīvā struktūra. Ja rodas šaubas par šo standartu piemērošanu konkrētā situācijā, tiesneši var lūgt padomu iestādei, piemēram, tiesnešu ētikas padomdevējai komitejai, kas būtu jāizveido, lai palīdzētu īstenot un interpretēt standartus. Tai pēc tiesnešu jautājumiem būtu jāsniedz tiesnešiem konsultācijas par ētikas jautājumiem un par ētikas principu vienotu piemērošanu ikdienas situācijās. Šai struktūrai arī turpmāk būtu jāatbalsta tiesnešu apņemšanās kultūra, izstrādājot pamatnostādnes vai komentārus un citus pasākumus, kuru mērķis ir veicināt ētisku rīcību. Ja šādas padomdevējas struktūras nav, ieteicams konsultēties ar kolēģiem un, vēlams, ar tiesas priekšsēdētāju.

Iestādei vai iestādēm, kuru uzdevums ir noteikt un interpretēt ētikas standartus, vajadzētu atšķirties no iestādes, kas atbild par disciplinārlietām tiesā, un abos procesos nevajadzētu iesaistīt vienas un tās pašas personas.

f. Atbalsts. Tiesnešiem ir jāsaņem arī pienācīgs atbalsts, lai viņi varētu risināt problēmas, ar kurām viņi saskaras tiesas procesā, un atbalsts, lai ievērotu atbilstošus standartus.

g. Kontekstuālie objektivitātes standarti. Tiesnešu objektivitātes ētikas standartiem ir jāsniedz norādījumi par to, kā saglabāt tiesnešu objektivitāti un šķietamu objektivitāti, palīdzot tiesnešiem identificēt un risināt konkrētas problēmas, kas var apdraudēt objektivitāti. Tajos būtu jānosaka kopīga izpratne par tiesu praksi, lai saglabātu sabiedrības, juridisko profesiju pārstāvju un tiesvedības dalībnieku uzticību tiesneša un tiesu sistēmas objektivitātei.

Ētikas standartos parasti būtu jārisina šādi jautājumi:

- kā aizspriedumainība var izpausties un ietekmēt lēmumu pieņemšanu, kā arī ietekmes veidi, kas var nebūt uzskatāmi par aizspriedumainību;
- ierobežojumus attiecībā uz tiesnešu ārējām darbībām, piemēram, komercdarbību, profesionālo vai politisko darbību, lai pasargātu tiesnešus no objektivitātes apdraudējuma;
- cik lielā mērā tiesneši var publiski komentēt jautājumus, par kuriem viņiem var lemt, pildot tiesneša pienākumus; un
- apstākļi, kādos tiesnešiem būtu jāatsakās no lietas izskatīšanas.

31. standarts: Ētikas pamatstandarti

1. Tiesnešiem ir jāizrāda diskretums un piesardzība, kas nepieciešama, lai pienācīgi pildītu savus tiesneša pienākumus. Viņiem ir jāievēro apspriežu slepenība.
2. Lai pienācīgi pildītu tiesneša amata pienākumus, ir svarīgi ievērot godprātību. Tiesnešiem ir jāievēro augsti godīguma, lojalitātes, cieņas un diskretuma standarti, kas raksturīgi tiesneša amata pilnvarām un cieņai. Viņi nedrīkst izmantot tiesneša amata prestižu, lai gūtu personisku labumu sev vai citiem.
3. Tiesnešiem ir jāizturas vienlīdzīgi un ar cieņu pret visām personām, kas stājas viņu priekšā. Tiesnešiem ir jāapzinās un jārespektē sabiedrības daudzveidība, tostarp tādas atšķirības starp cilvēkiem kā dzimums, rase, ādas krāsa, valoda, reliģija, politiskie vai citi uzskati, nacionālā vai sociālā izcelsme, piederība nacionālajai minoritātei, īpašums, izcelsme vai cits statuss.

Komentārs

a. Tiesnešu noteiktie galvenie ētikas standarti. Šajā standartā ietvertie ētikas pamatstandarti ir atzīti Eiropas un starptautiskajās tiesnešu asociācijās kā ētikas pamatstandarti.

- b. Rezerve un piesardzība.** Tiesneša rezerve un rīcības brīvība ietver līdzsvaru starp tiesneša kā indivīda tiesībām un ierobežojumiem, kas saistīti ar viņa funkcijām. Tiesnesim būtu jāierobežo darbības, kas mazina tiesneša spēju pildīt tiesneša amata pienākumus, jo īpaši, ja šīs darbības tiek atļūdzinātas.
- c. Integritāte.** Integritāte ir atkarīga no tā, vai tiesnesis pretojas korupcijai un ievēro augstus ētikas standartus, piemēram, godīgumu, lojalitāti, cieņu un diskrētumu, kas raksturīgi tiesneša amatam un tā autoritātei.
- d. Līdztiesība.** Vienlīdzīga attieksme pret visiem, kas stājas tiesas priekšā, ir būtisks tiesu iestāžu darbības princips. Tiesnesis, pildot tiesneša pienākumus, ar vārdiem vai uzvedību nedrīkst izrādīt aizspriedumus pret kādu personu vai grupu. Tiesnešiem jāpilda tiesneša pienākumi ar cieņu pret visām personām, tostarp pret pusēm, lieciniekiem, advokātiem, tiesas darbiniekiem un tiesnešu kolēģiem, nešķirojot tos pēc jebkādiem iemesliem, kas nav būtiski šo pienākumu pienācīgai izpildei.

32. standarts: Tiesu iestāžu vārda brīvība

1. Tiesnešiem ir pamattiesības uz vārda brīvību. Tomēr viņiem ir jāīsteno šī brīvība, lai izvairītos no situācijām, kurās varētu tikt apšaubīta tiesu varas objektivitāte un neatkarība.
2. Tiesu neatkarības aizsardzība var prasīt, lai pašreizējie tiesu sistēmas locekļi publiski runātu par jautājumiem, kas saistīti ar tiesu sistēmas darbību.

Komentārs

- a. **Vārda brīvība un līdzdalība sabiedrībai nozīmīgās debatēs.** Plurālistiskās liberālās demokrātijas aizsargā brīvību piedalīties debatēs par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem, un šī aizsardzība attiecas arī uz tiesnešiem.

Tiesnešu pienākums ir arī kļūdzēt sabiedrībā valdošos maldīgos priekšstatus par tiesvedības īstenošanu, veicināt tiesu pieejamību un informēt sabiedrību par sabiedrībai svarīgiem juridiskiem jautājumiem. Šāda līdzdalība palīdz pilsoniskajai sabiedrībai informēti apspriest tiesu sistēmu un veicina sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Dažiem jautājumiem, piemēram, jautājumiem par varas dalīšanu, var būt politiska ietekme, tomēr tie ir svarīgi jautājumi, par kuriem sabiedrība ir likumīgi ieinteresēta saņemt informāciju. Tāpēc tiesneši var sniegt komentārus par jautājumiem, kas attiecas uz , tiesnešu iecelšanu amatā vai paaugstināšanu amatā vai tiesu sistēmas pienācīgu darbību.

- b. **Līdzsvars starp vārda brīvību un ierobežojumiem.** Tiesnešu tiesības uz vārda brīvību atspoguļo to, ka tiesneši ir iesaistīti sabiedrībā, kurai viņi kalpo. Tomēr ir jāpanāk līdzsvars starp tiesneša vārda brīvības izmantošanu un vajadzību būt neatkarīgam un objektīvam, pildot savus tiesneša pienākumus, un tikt par tādu uzskatītam. Šo līdzsvaru pamato tiesnešu kā tiesiskuma un tiesiskuma īpašā loma: lai tiesneši sekmīgi pildītu savus pienākumus, viņiem ir nepieciešama sabiedrības uzticība viņu neatkarībai un objektivitātei, un viņiem ar savu rīcību ir jāapliecina sava neatkarība un objektivitāte. Tādēļ tiesnešiem ir jābūt atturīgiem, īstenojot vārda brīvību gadījumos, kad var tikt apšaubīta tiesu varas autoritāte un objektivitāte.

Pienākums ievērot atturību attiecas uz visiem apstākļiem, kad saprātīga novērotāja skatījumā tiesneša izteikums varētu objektīvi apdraudēt tiesu varas neatkarību vai objektivitāti. Iespējamās briesmas ir tādas, ka sabiedrība var uztvert personīgo viedokli kā objektīvus faktus vai vērtējumus un ka tiesneša amata pildīšana var tikt uzskatīta par līdzekli personīgo uzskatu, konkrētu organizāciju vai mērķu popularizēšanai. Tiesnešiem ir arī jāizvairās no runām, kas rada iespaidu, ka viņi ir iepriekš noskaņoti vai aizspriedumaini kādā konkrētā jautājumā. Viedokļi jāizsaka uzmanīgi un ar cieņu, lai tiesnesis nepārsniegtu vārda robežas un saprātīgam novērotājam nešķīstu neobjektīvs.

Šo atturības pienākumu var aizstāt pienākums publiski runāt situācijās, kad demokrātija un tiesiskums ir apdraudēti.

- c. **Pienākums aizstāvēt tiesu neatkarību.** Katra tiesneša pienākums ir veicināt un aizsargāt tiesu neatkarību. Situācijās, kad demokrātija un tiesiskums ir apdraudēti, tiesu neatkarības aizsardzība var prasīt, lai tiesneši publiski uzstājas, aizstāvot tiesiskumu, tiesu neatkarību vai citas līdzīgas vērtības, kas ietilpst debatēs par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem. Pašpārvaldes struktūras, tiesnešu apvienības vai tiesneši, kas ieņem vadošus amatus, var būt vispiemērotākie, lai paustu viedokli tiesu varas vārdā.
- d. **Saziņa tiesu iestāžu vārdā.** Saziņa ar plašsaziņas līdzekļiem par jautājumiem, kas skar sabiedrības intereses, būtu jāveic tiesu preses pārstāvjiem vai preses un komunikācijas dienestiem, par ko atbild neatkarīga iestāde vai iestādes, kas pilda tiesu pārvaldības pienākumus.
- e. **Paziņojumi saistībā ar politisko darbību (aktīvs vai bijušais politiskais mandāts).** Tiešā iesaistīšanās partijas politikā radīs šaubas par varas dalīšanu un tiesneša neatkarību vai objektivitāti.

Tāpēc tiesneši nedrīkst paust savu viedokli par politiskiem jautājumiem, ja tie nav saistīti ar tiesu sistēmas darbību.

- f. **Komentāri par lietām.** Tiesneši var komentēt izlemtas lietas, izņemot tās, kuras viņi paši izlēmuši, profesionālajā vai akadēmiskajā vidē. Profesionālajā darbībā tiesnešiem ir tiesības konstruktīvi un ar cieņu komentēt izspriestās lietas. Turpretī atsevišķi tiesneši nedrīkst publiski komentēt savas vai citu tiesnešu neizskatītās vai notiekošās lietas, lai neietekmētu vai neradītu iespaidu, ka ietekmē kādas personas tiesības, kuras tiesvedība tiesā vēl nav pabeigta vai notiek.
- g. **Tiesu iesaistīšanās vārda brīvības ētikas standartu noteikšanā.** Ētikas standartus un jebkādus ierobežojumus tiesneša vārda brīvības īstenošanai jānosaka tiesnešiem vai citai neatkarīgai struktūrai, kurā vairākums ir tiesneši, apspriežoties ar tiesu varu kopumā.
- h. **Vārda brīvība sociālajos plašsaziņas līdzekļos.** Iepriekš minētie standarti un principi attiecas uz tiešsaistes izpausmes un biedrošanās veidiem, tostarp sociālajiem plašsaziņas līdzekļiem. Tiesnešiem vai tiesu pašpārvaldes struktūrām būtu jānodrošina arī īpašas vadlīnijas un apmācība par sociālajiem plašsaziņas līdzekļiem.

V. Tiesu disciplīna

33. standarts: Disciplinārlietas mērķis

1. Lai nodrošinātu taisnīgu un objektīvu tiesu spriešanu, ir nepieciešama sistēma, kas ļautu izskatīt sūdzības par tiesu sistēmu, tostarp sūdzības par atsevišķiem tiesnešiem, kā arī mehānisms, kas ļautu apsvērt, vai disciplinārlietas pret tiesnešiem ir pamatotas.
2. Visam disciplinārajam procesam, tostarp disciplinārsūdzību saņemšanai, izmeklēšanai, izskatīšanai un iztiesāšanai, kā arī pārsūdzības noteikumiem, ir jāatbilst taisnīgas tiesas garantijām un jābūt līdzsvarā starp publisko atbildību un pārredzamību un aizsardzības pasākumiem pret ārējiem un iekšējiem mēģinājumiem neatbilstoši ietekmēt tiesas lēmumu pieņemšanu.

Komentārs

a. *Disciplinārā procesa darbības joma un mērķis.*

Lai saglabātu sabiedrības uzticību tiesu varai, likumā ir jāparedz mehānisms, kas ļautu saņemt, izskatīt un reaģēt uz sūdzībām par atsevišķiem tiesnešiem. Šajos Standartos ir definēts process, kā izmeklēt, izskatīt un risināt pārkāpumus. Standarti attiecas uz visiem tiesnešiem, tostarp tiesu priekšsēdētājiem.

- b. Aizsardzības pasākumi.** Šie nodrošina tiesiskās disciplīnas sistēmu sistēmā, kurā ir pietiekami aizsargmehānismi, lai pasargātu tiesnešus un tiesu sistēmu no disciplīnas izmantošanas, lai izdarītu politisku spiedienu tiesnešu lēmumu pieņemšanu vai citādi neatbilstoši ietekmētu to. Šādai sistēmai ir nepieciešamas garantijas pret nepiemērotu ietekmi gan no ārējās tiesu sistēmas puses, piemēram, no izpildvaras un likumdevējvaras, gan no iekšējās puses, tiesu sistēmas iekšienē. Sistēmai jānodrošina atbilstoša aizsardzība, lai pasargātu no vājinošas ietekmes, kad tiesneši izjūt spiedienu izlemt lietas, pamatojoties uz citiem apsvērumiem, nevis faktiem un tiesībām. Tai arī jāaizsargā pret sodīšanu tiesnešu, kuri ir izteikuši šaubas par draudiem tiesiskuma nodrošināšanai.

likumu (sk. arī 32. standartu "Tiesiskās izteiksmes brīvība"). Visam disciplinārprocesam ir jāatbilst taisnīgas tiesas standartiem saskaņā ar ECTK 6. panta 1. punktu un EUCFR 47. pantu.

- c. Pārredzamība.** Lai saglabātu sabiedrības uzticību disciplinārajai sistēmai, ir vajadzīga zināma pārredzamība. Pārredzamība sūdzību izskatīšanā ir īpaši svarīga, kad sabiedrības uzticība tiesām ir zema. Pārredzamību var panākt ar dažādiem pasākumiem, tostarp ar pieejamām tīmekļa vietnēm ar informāciju par disciplinārlietām, publicējot tiesas sēdes, publicējot gada pārskatus ar attiecīgiem statistikas datiem un anonimizētus lietu pārskatus.

34. standarts: Disciplinārie iemesli

1. Pārkāpums ir jāapraksta likumā un pietiekami precīzi, lai tiesneši varētu noteikt, kāda rīcība ir aizliegta.
2. Tiesību akts, kurā izklāstīti pārkāpumi, par kuriem var piemērot disciplinārsodu, ir jāpieņem iestādei, kas ar likumu ir pilnvarota noteikt disciplinārpārkāpumus.
3. Pārkāpuma konstatēšanas iemesliem jābūt pienācīgi pieņemtiem brīdī, kad tika apgalvots, ka ir notikusi attiecīgā rīcība.
4. Tiesu nolēmumu saturs, tostarp atšķirīga tiesību interpretācija starp tiesām un tiesnešu kļūdas, nevar tikt uzskatīts par pārkāpumu vai citu disciplinārpārkāpumu, izņemot gadījumus, tiesnesis nepārprotami ir rīkojies negodprātīgi.

Komentārs

- a. Pamatojums ar likumu un īpašiem noteikumiem.** Tiesību akts, kas aizliedz rīcību, ir jāpieņem iestādei, kura ar likumu ir pilnvarota noteikt tiesu iestāžu

disciplinārie iemesli. Pilnvarai noteikt tiesnešu uzvedības standartus būtu jānodrošina, ka likumdevēja iestāde, nosakot disciplinārbildību, veicina tiesu sistēmas integritāti un efektivitāti, tiesnešu neatkarību un objektivitāti, kā arī sabiedrības uzticēšanos, nevis politisku motīvu veicināšanu. Tiesnešus var disciplināri sodīt tikai par pārkāpumiem, kas iespējamā pārkāpuma izdarīšanas brīdī bija noteikti ar likumu.

Pārkāpuma konstatēšanas pamatojumam ir jāsniedz tiesnešiem pietiekamas norādes, lai viņi zinātu, kas ir aizliegts. Atbilstoša konkrētība arī pasargā no tiesnešu disciplīnas padarīšanas par ieroci un tās diskriminējošas piemērošanas. Aizliegtai rīcībai jābūt nosakāmai pēc objektīviem un pārbaudāmiem kritērijiem un jāierobežo lēmumu pieņēmēju rīcības brīvība patvaļīgai vai politizētai piemērošanai.

Skatīt arī 30. standartu. *Ētikas standartu pieņemšana un mērķis, c) punkts. Atšķirība no disciplīnas.*

b. Spriedumu saturs. Iespēja, disciplinārlietās varētu tikt apstrīdēts tiesnešu lēmumu saturs, parasti nav savienojama ar tiesnešu neatkarību. Tiesneša kļūdas konstatēšana ir jānovērš, pārsūdzot tiesas lēmumu saskaņā ar tiesu sistēmas pārsūdzības procesu. Tas veicina konsekvenci un saskaņotību tiesību aktu darbībā, vienlaikus aizsargājot no disciplinārās sistēmas ļaunprātīgas izmantošanas.

Disciplinārlietas var būt par pamatu disciplinārsodam par nepārprotami negodprātīgiem lēmumiem, kas pieņemti attiecībā uz jurisdikciju vai procedūru, tiesību aktu konstatēšanu vai piemērošanu, vai pierādījumu izvērtēšanu. Parasti šādos gadījumos disciplinārsods būtu jāpiemēro pēc tam, kad jurisdikcijas tiesību sistēmā ir konstatēta tiesas kļūda pamatlīnētā, kas ir tās pamatā.

"Tiesas lēmums" attiecas uz faktu izvērtēšanu, pierādījumu novērtēšanu, kā arī attiecīgo tiesību aktu interpretāciju un piemērošanu.

Skatīt arī 27. standartu. *Vērtēšana un paaugstināšana amatā, f) punkts. Spriedumu saturs novērtēšana.*

c. Disciplinārais process un profesionālais novērtējums. Kā norādīts 27. standartā. *Vērtēšana un paaugstināšana amatā* (sk. punktu *Disciplinārlietas un sankcijas*), profesionālā vērtēšana notiek saskaņā ar citiem mērķiem un principiem nekā disciplinārprocess. Profesionālajai novērtēšanai un disciplinārprocesam ir jāpaliek atšķirīgiem, un tos veic atsevišķas iestādes. Profesionālo novērtēšanu nedrīkst izmantot, lai tiesnešus sodītu vai atstādinātu no amata.

35. standarts: Disciplinārie pasākumi

1. Sankcijas var piemērot, pamatojoties tikai uz likumā aprakstītiem pārkāpumiem un pietiekami precīzi, lai noteiktu, kāda rīcība ir aizliegta.
2. Sankcijām jābūt izsmeļoši noteiktām un samērīgām.
3. Pagaidu atstādināšana no amata līdz sūdzības izskatīšanai ir attaisnojama tikai ārkārtas apstākļos, un, ja tā notiek, tai ir jābūt pilnu atalgojumu un tikai uz noteiktu laiku, kas laiku, kas nepieciešams lietas izskatīšanai. Lēmums par atstādināšanu jāpieņem neatkarīgam un objektīvam lēmumu pieņēmējam.
4. Pārceļšana bez piekrišanas kā disciplinārsods ir iespējama tikai izņēmuma gadījumos un saistībā ar disciplinārlietu, kas atbilst šiem standartiem.
5. Ja ir atļauta apsūdzības celšana, tiesājamajam tiesnesim ir tiesības uz taisnīgas tiesas standartiem, kas atbilst šiem standartiem, ar nepieciešamajiem pielāgojumiem, ņemot vērā likumdevējas varas lomu šajā procesā.

Komentārs

a. Sankcijas ar likumu un ipašiem noteikumiem. Konkrētam disciplinārbildības pamatojumam ir konkrēti jāapraksta atbilstošs sankciju diapazons.

un izsmeljoši, lai nodrošinātu, ka tā ir skaidra, precīza un nepārprotama un ka tās juridiskās sekas ir paredzamas.

b. Sankciju samērīgums. Uz sankciju piemērošanu jāattiecināta proporcionālītātes princips. Proportionalitāti piemēronosakot tāds faktors kā disciplinārā pārkāpuma raksturs un smagums; sekas uz tiesas spriešanu; un atbildētāja tiesneša personiskie apstākļi, tostarp tiesneša acīmredzamā motivācija un jebkāds iepriekšējs disciplinārsods. Proportionalitātei labāk atbilst saprātīgs sankciju klāsts (sākot no obligātās apmācības līdz brīdinājumam, rājienam, atstādināšanai no amata, naudas sodam un atcelšanai no amata).

c. Pagaidu apturēšana. Atstādināšana no amata kā pagaidu pasākums ir attaisnojama tikai ārkārtas apstākļos, un pat tad, ja tā ir attaisnojama, tikai ar pilnu atalgojumu. Ārkārtēji apstākļi ietver pārliecinošus pierādījumus par nopietnu pārkāpumu, tostarp nozieguma izdarīšanu. Lēmums par pagaidu atstādināšanu jāpieņem neatkarīgam un objektīvam lēmumu pieņēmējam. Tās tiesas amatpersona, kurā atrodas tiesnesis, piemēram, tiesas priekšsēdētājs vai priekšsēdētāja vietnieks, var sniegt informāciju lēmuma pieņēmējam, taču persona, kas pieņem lēmumu, nedrīkst būt atbildētāja tiesneša tiesas amatpersona, tai jābūt neatkarīgai un objektīvai, un sabiedrībai arī jāizskatās. Jānorāda iemesli, kas pierāda, ka nebūtu pareizi, ja amata persona izmeklēšanas laikā turpinātu pildīt tiesneša pienākumus.

d. Pārcelšana bez piekrišanas kā disciplinārsods. Tiesnesi parasti nevar pārcelt citā amatā, uz citu tiesneša amatu, uz citiem tiesneša pienākumiem vai uz citu vietu bez piekrišanas. Tomēr pārcelšana bez piekrišanas ir iespējama kā galējs disciplinārsods un disciplinārlietā, kas atbilst šiem standartiem.

Citi atļautie apstākļi pārsūtīšanai bez piekrišanas ir tieslietu sistēmas sistēmiskas un likumīgas vajadzības (sk. 8. standartu). *Tiesību uz dzīvesvietu drošība un nepārvietojamība, f. punkts "Nepārvietojamība un pārvietošana"*.

Pārcelšanas bez piekrišanas kritērijiem un procedūrām būtu jāaizsargā pret pārcelšanas izmantošanu kā slēptu disciplinārsodu.

e. Atstādināšana no amata nopietnu pārkāpumu dēļ. Atstādināšana kā disciplinārsods ir izņēmums tiesnešu nesavienojamības principa, kas aplūkots 8. standartā. *Tiesnešu amata pilnvaru drošība un nesavienojamība.* Atcelšanai jābūt pamatotai ar smagu pārkāpumu, piemēram, smaga noziedzīga nodarījuma vai rupju vai atkārtotu nolaidību. Nopietna pārkāpuma pamatojumam jābūt skaidri noteiktam likumā, balstītam uz objektīviem un pārbaudāmiem kritērijiem un pakļautam taisnīgas tiesas procesa ietvaros garantijām.

Atstādināšana no amata par nopietniem pārkāpumiem ir jānošķir no atstādināšanas no amata par darba nespēju, kas aplūkota 8. standartā. *Amata pilnvaru drošība un nepārceljamība, e) punkts. Atstādināšana no amata par darba nespēju.*

f. Atstādināšana no amata par nopietniem pārkāpumiem ar impīčmentu. Iebildināšanas process vismaz daļai tiesu varas pārstāvju ir daļa no daudzu valstu tiesību sistēmas, un tas pats par sevi nav pretrunā ar šiem standartiem. Tomēr, tā kā impīčmentu ierosina, vada un par to lemj politiskais atzars, tas rada paaugstinātu risku, ka var tikt apdraudēta tiesu neatkarība un tas var tikt izmantots politiskos nolūkos. Tādēļ atstādināšanas no amata procesam ir jāatbilst vispārējiem taisnīgas tiesas standartiem ar iespējamiem pielāgojumiem, ņemot vērā atšķirības, kas izriet no likumdevēja lomas.

36. standarts: Disciplinārais process

1. Procedūra, kādā tiek izskatīta sūdzība pret tiesnešiem un lemts par tās iesniegšanu, kā arī turpmākā izskatīšana un lēmuma pieņemšanas process ir jānosaka ar likumu.
2. Disciplinārlietā apsūdzētajam tiesnesim ir jāgarantē taisnīga tiesa.
3. Disciplinārlietām ir jābūt taisnīgām un ātrām, lai tiesneši, pret kuriem ierosināta disciplinārlieta, netiktu pakļauti ne bezgalīgi ilgam apsūdzību izskatīšanas termiņam, ne nepamatoti īsam laikam, lai sagatavotos aizstāvībai.
4. Procedūrā ir jānorāda, kam ir pilnvaras izmeklēt un vākt pierādījumus, kas attiecas uz sūdzībām par tiesnešiem. Šai izmeklēšanai ir jāabalansē atbildība pret sabiedrību disciplinārprocesā un taisnīgums pret tiesnesi, pret kuru tiek veikta izmeklēšana.
5. Personām vai struktūrām, kas lemj par sūdzības iesniegšanu, izskata sūdzības un lemj par sankcijām, ir skaidri un precīzi jāpamato savi lēmumi, norādot atbilstošu faktisko pamatojumu.
6. Atbildētājam tiesnesim ir jābūt tiesībām apstrīdēt disciplinārlietas iznākumu tiesā, kurai ir pilna jurisdikcija. Valsts tiesību akti par atstatīšanas procedūru var paredzēt, ka pirmās instances lēmums atstatīšanas procedūrā ir galīgs.

Komentārs

- a. **Disciplinārā procedūra, kas noteikta ar likumu.** Disciplinārajai procedūrai jābūt noteiktai konstitūcijā, tiesību aktos vai abos. Disciplinārlietas pret tiesnešiem notiek četros galvenajos posmos: sūdzību saņemšana un izskatīšana; sākotnējā izmeklēšana; iespējamā pārkāpuma konkretizēšana, aizstāvība, uzklaušīšana, kuras rezultātā tiek pieņemts disciplinārs lēmums; un tiesības pārskatīt disciplinārlietas iznākumu.

b. **Sūdzību pārbaude.** Sūdzību izskatīšanas procesā būtu jāļauj saīsināti noraidīt sūdzības, kurās apgalvota rīcība, kas, pat ja tā tiktu pierādīta, nebūtu disciplinārsods. Tāpat sūdzību izskatīšanas procesā būtu jāļauj noraidīt sūdzības, ja pienācīgā sākotnējā izmeklēšanā tiek konstatēts, ka nav pietiekamu ticamu pierādījumu, lai pierādītu jebkuru apgalvojumu par pārkāpumu.

c. **Kas var iesniegt sūdzību.** Saskaņā ar šiem standartiem sūdzību var iesniegt ikviens, kuru ir skārusi lietā iesaistītā tiesneša rīcība vai uzvedība, vai ikviens, kuram šajā lietā ir juridiskas intereses. Tomēr Standartu mērķis ir nodrošināt aizsardzības pasākumus, lai izslēgtu vai taisnīgi izskatītu sūdzības, kas ir politiski motivētas vai vērstas uz tiesas lēmumu ietekmēšanu vai tiesnešu iebiedēšanu vai sodīšanu.

Kopumā šie standarti neatbalsta anonīmās sūdzības un iesaka paziņojumā tiesnesim norādīt sūdzības iesniedzēja identitāti. Tomēr paliek jautājums par to, vai pārbaudes iestāde, paziņojot tiesnesim par sūdzības, varētu pareizi slēpt sūdzības iesniedzēja vārdu. Valsts vispārējā juridiskā nostāja attiecībā uz anonīmām sūdzībām un sūdzības iesniedzēja identitātes norādīšanu būtu jāapsver, ņemot vērā faktorus, tostarp vispārējo tiesu sistēmas stāvokli, kā arī valsts vēsturi un pašreizējo politisko situāciju.

d. **Informācija par sūdzību izskatīšanu un sākotnējo izmeklēšanu.** Tie, kas izskata sūdzības, var nolemt neinformēt tiesnesi, par kuru ir iesniegta sūdzība, piemēram, tāpēc, ka sūdzību var noraidīt pēc būtības, jo tā nav disciplinārlieta, pat ja tā ir pierādīta, vai tāpēc, ka ir bažas, ka tiesnesis varētu iznīcināt pierādījumus, ja zinātu par sūdzības izskatīšanu. Ar tiesnesi var sazināties arī sūdzības izskatīšanas un sākotnējās izmeklēšanas posmā, lai sniegtu plašāku informāciju. Izmeklēšanai jāaprobežojas ar materiāliem, kas ietilpst sūdzības darbības jomā. Tiesnešiem ir jāsniedz pieprasītā informācija, kas attiecas uz sūdzību, ievērojot privilēģiju pret pašapsūdzību.

Ja ar tiesnešiem sazinās sūdzības izskatīšanas posmā, viņiem ir jābūt tiesībām uz pārstāvību, tostarp tiesībām apstrīdēt pieprasīto informāciju un efektīvu iespēju atbildēt uz sūdzību.

Ja sūdzība ir iesniegta un noraidīta, tiesnesim vispārīgi jāpaziņo sūdzības būtība un tās noraidīšanas iemesli. Par noraidīšanu parasti nav jābūt publiski pieejamai informācijai, kas identificē tiesnesi, lai gan apkopotie un anonimizētie rezultāti ir jāatklāj publiskos ziņojumos.

Sūdzības iesniedzējam jāpaziņo sūdzības izskatīšanas un sākotnējās izmeklēšanas rezultāti.

- e. **taisnīgas tiesas garantijas.** Disciplinārlietām pret tiesnešiem pirmajā instancē, kā arī pārskatīšanas vai pārsūdzības procesā jāatbilst taisnīgas tiesas standartiem saskaņā ar ECTK 6. panta 1. punktu un EUCFR 47. pantu. Vienkāršotu tiesvedību var piemērot maznozīmīgiem pārkāpumiem, par kuriem piemēro zema līmeņa sankcijas, piemēram, brīdinājumu vai rājienu.

Šis standarts atspoguļo viedokli, ka disciplinārlietas pret tiesnešiem ir valsts sodīšanas pilnvaru izpausme un ka neatkarīgi no tā, vai atsevišķa sankcija ietilpst ECTK 6. panta 1. punkta darbības jomā, jebkura disciplinārsods tomēr var nopietnas sekas tiesnešu dzīvē un karjerā.

- f. **Tiesības uz aizstāvību un tiesības tikt uzklautam.** Tiesības tikt uzklautam visos tiesas procesos ir pamattiesības saskaņā ar ES Pamattiesību hartas 41. pantu (tiesības uz labu pārvaldību), 47. pantu (tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu) un 48. pantu (tiesības uz taisnīgu tiesas procesu visos tiesas procesos). Tā garantē atbildētājam tiesnesim iespēju efektīvi darīt zināmu savu viedokli, pirms tiek veikts jebkāds individuāls pasākums, kas varētu viņu nelabvēlīgi ietekmēt.

Šīs tiesības arī prasa, lai disciplināriestāde pievērstu pienācīgu uzmanību apsūdzētā tiesneša iesniegtajiem apsvērumiem, rūpīgi un objektīvi izskatot visus konkrētās lietas būtiskos aspektus. Disciplināriestādei ir jānorāda pietiekami konkrēti un konkrēti sava lēmuma iemesli. Detalizētu atbildi uz katru

atbildētāja tiesneša izvirzītie argumenti nav nepieciešami, ja disciplināriestāde tiesvedības laikā sniedz konkrētas un skaidras atbildes uz apgalvojumiem, kas ir izšķiroši attiecīgās tiesvedības iznākumam. Galīgie lēmumi ar paskaidrojumiem būtu jāpublicē.

Neatkarīgi no tā, vai disciplinārlietas ietilpst valsts civiltiesību, administratīvo tiesību vai citu tiesību jomā, disciplinārlietām ir jāatbilst šādām prasībām:

- Nekavējoties paziņot atbildētājam tiesnesim, ja pēc izskatīšanas un sākotnējās izmeklēšanas posma ir pieņemts lēmums nodot sūdzību disciplināriestādei.
  - Pirms tiesas procesa ir jānodrošina pilnīga piekļuve informācijai par iespējamo pārkāpumu un pierādījumiem, kas to pamato, pietiekami savlaicīgi, lai varētu pienācīgi sagatavoties aizstāvībai.
  - Izmeklēšana uzklaušanai un pati uzklaušana ir jāveic ātri, bet ar saprātīgu laiku, lai tiesnesis varētu sagatavoties aizstāvībai.
  - Vienlīdzīgas iespējas, kas ir plašāka taisnīgas tiesas jēdziena iezīme, nozīmē, ka tiesājamam tiesnesim ir jānodrošina saprātīga iespēja izklāstīt savu lietu, nenostādot viņu ievērojami neizdevīgākā situācijā salīdzinājumā ar iestādēm, kas pret viņu ierosina disciplinārlietu.
  - Atbildētājam tiesnesim ir jābūt tiesībām iesniegt pierādījumus atklātā tiesas sēdē, ja vien ārkārtas apstākļi neattaisno atteikšanos no šādas sēdes.
- g. **Disciplinārās iestādes lēmuma apstrīdēšana.** Ja pirmās instances disciplināriestāde, kas lemj par atbildību, neatbilst ECTK 6. pantā noteiktajām tiesas neatkarības un objektivitātes prasībām, tās lēmums ir jāpārskata tiesā, kurai ir pilnīga jurisdikcija un neatkarīga un objektīva tiesneša pazīmes.

tiesai saskaņā ar ECTK 6. pantu. Disciplinārās iestādes lēmuma pārskatīšana var būt pietiekama, lai novērstu šīs iestādes lēmuma trūkumus saskaņā ar ECTK 6. pantu.

Veiktajai pārskatīšanai ir jābūt atbilstošai apstrīdētā disciplināriestādes lēmuma disciplinārajam raksturam.

Tādējādi tiesai, kas izskata lietu, ir pienācīgi jāidentificē, ko pieteikuma iesniedzējs apstrīd, un jāizvairās no jebkādas neatbilstības starp to, ko tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzējs ir vai nav apstrīdējis, un faktisko pieteikuma iesniedzēja apstrīdēšanas pamatojumu. Saistībā ar disciplinārlietām pret tiesnešiem faktu konstatēšana var būt īpaši svarīga. Pārsūdzības tiesai šādā gadījumā ir jāspēj noteikt visus lietas aspektus, tostarp faktu konstatēšanu, pierādījumu izvērtēšanu un pārkāpuma un sankcijas samērīguma izvērtēšanu.

Procesa taisnīguma pārbaude kopumā ietver pierādījumu iegūšanas un iesniegšanas veidu.

37. standarts: Disciplinārā iestāde

1. Disciplināriestādes vai disciplināriestāžu sastāvs, kas izmeklē, izskata un sākotnēji izskata sūdzību, jāieceļ saskaņā ar neatkarīgu un objektīvu procedūru. Parasti vismaz pusei disciplināriestādes vai disciplināriestāžu locekļu jābūt tiesnešiem.
2. Dažādiem lēmumu pieņēmējiem: (a) ierosināt, saņemt un izskatīt sūdzību pret tiesnesi vai tiesu un veikt jebkādu sākotnējo izmeklēšanu, kas nepieciešama, lai noteiktu, vai būtu disciplinārlieta; un (b) izskatīt sūdzību un pieņemt lēmumu par to, vai (un, ja tā, tad kādas) sankcijas būtu jāpiemēro. Personas, kas piedalās a) apakšpunktā, nevar piedalīties b) apakšpunktā.

Komentārs

- a. **Disciplinārās institūcijas sastāvs.** Lēmumu pieņēmēji jāizvēlas un jāieceļ, pamatojoties uz pārredzamiem un objektīviem kritērijiem, un tiem jābūt procesuāli garantētai objektivitātei un neatkarībai no izpildvaras un likumdevējas varas. Disciplinārkolēģijas vai iestādes, kas izskata sūdzību, sastāvā nedrīkst būt neviena persona, kas ir ierosinājusi vai izmeklējusi sūdzību.

Atkarībā no konkrētās disciplināriestādes struktūras un tiesnešu skaita, disciplināriestādes sastāva noteikšanai var būt svarīgi arī tas, vai daži disciplināriestādes neprofesionālie locekļi turpina strādāt un saņemt algu ārpus šīs iestādes, jo tas neizbēgami ir saistīts ar viņu materiālo, hierarhisko un administratīvo atkarību no viņu galvenajiem darba devējiem un var apšaubīt gan viņu neatkarību, gan objektivitāti.

Eiropas avoti iesaka, ka disciplinārlēmumu pieņēmējiem jābūt tiesnešiem vai struktūrām, kuru sastāvā tiesnešu vairākums, kas iecelts saskaņā ar neatkarīgu un objektīvu procedūru. Šajā nostājā tiek apgalvots, ka tiesnešu vairākums ir nepieciešams, lai nodrošinātu tiesnešu neatkarību un gūtu labumu no tiesnešu īpašās izpratnes par pienācīgu tiesneša lomu un rīcību. Citi apgalvo, ka korporatīvisma un sabiedrības atbildības apkarošana ir iemesls tam, lai iekļautu vismaz dažus nespēcālistus, kas nav tiesneši un kas ir pierādījuši, ka veicina tiesu neatkarību un atbildību. Šāda iekļaušana rada jautājumu, no kādām grupām būtu jāizvēlas lēmumu pieņēmēji, kas nav tiesneši, un pēc kādiem kritērijiem, piemēram, kā definēt pilsoniskās sabiedrības grupas un atbilstošus pārstāvjus no šī sektora. Valsts vēsture un tiesu neatkarības kultūra var būt legītīmi faktori, lai noteiktu šo jautājumu.

Noteikumiem par disciplināriestāžu sastāvu un to locekļu atlasīšanu un iecelšanu arī jābūt izstrādātiem tā, lai nodrošinātu dzimumu līdzsvaru un taisnīgi atspoguļotu sabiedrības daudzveidību.

VI. Atbilstības novērtēšana ELI-Mount Scopus standartiem

38. standarts:

Atbilstības novērtēšana ELI-Mount Scopus standartiem

1. Atbilstība Standartiem tiek vērtēta, ne tikai pamatojoties uz valsts formālo neatkarību, bet arī izvērtējot, kā šādas garantijas darbojas praksē, jautājumus, kas potenciāli apdraud tiesu neatkarību, un to, vai formālās garantijas ir ļaunprātīgi izmantotas ad hoc vai sistēmiski.
2. Pašreizējās un ierosinātās valsts darbības ir jāizvērtē, lai noteiktu, vai to mērķis ir graut tiesu neatkarību vai citas tieslietu sistēmas pamatvērtības.
3. Lai izvērtētu, vai valsts rīcība atbilst šiem standartiem, var ņemt vērā mijiedarbību starp valdības atzariem vai ar privātām interesēm.

Komentārs

- a. Novērtēšana.** Standarti ir paredzēti kā rīks dalībniekiem, kas novērtē tiesu sistēmas reformas un prakses nepieciešamību un atbilstību tiesu neatkarībai. Standartos ir aplūkoti tiesu neatkarības pamatelementi, un Standartu komentāros ir norādītas konkrētākas prasības, kas jāizpilda, lai novērtējumā varētu apsvērt, kuri parametri ir vai nav izpildīti.
- b. Tiesu neatkarība de facto.** Atbilstību Standartiem nevar noteikt, pamatojoties tikai uz formālo tiesu neatkarības garantiju formulējumu. Tā ir jānovērtē, atsaucoties arī uz konkrēto valsts tiesisko un faktisko kontekstu, kas attiecas attiecīgo pasākumu. Atsevišķs pasākums, kas pēc būtības var būt pieļaujams, var nebūt pieļaujams.

neatbilst standartiem, ja tos aplūko kopā ar izmaiņām citur; tādēļ ir nepieciešams novērtēt situāciju plašākā kontekstā. Vispārējais novērtējums attiecas uz to, kā tiek izstrādāti iekšzemes noteikumi, to pieņemšanas iemesliem un nolūkiem, kā arī uz to, kā tie tiek īstenoti. Tādējādi pasākumiem, ko veic valdības valstīs, kuras maina savu pārvaldes sistēmu, ir jāatbilst galvenokārt derīgu vai pareizu mērķu pārbaudei, ņemot vērā LES 2. pantā noteiktās vērtības.

No tā arī izriet, ka, lai tiesu neatkarība tiktu konstatēta faktiski, nepietiek ar konstitucionālajām vai likumdošanas garantijām, kas nosaka tiesu varas neatkarību un objektivitāti. Tās ir efektīvi jāiekļauj ikdienas administratīvajā attieksmē un praksē. Turklāt tas nozīmē, ka ir izslēgta ne tikai jebkāda tieša ietekme norādījumu veidābet arī ietekmes veidi, kas ir netiesāki un var ietekmēt attiecīgo tiesnešu lēmumus, piemēram, izpildvaras īstenota cieša notiekošo tiesas procesu uzraudzība. Nepamatots spiediens uz tiesnešiem, tiem pildot savas funkcijas, var rasties gan no tiesu sistēmas iekšienes, gan ārpus tās.

- c. Standartu neierobežošana un veicināšana Eiropā.** Eiropas valstis ir apņēmušās, pievienojoties Eiropas Padomei un/vai ES, aizsargāt un veicināt tiesu neatkarību. Tas nepieļauj valsts noteikumus, kas vājina vai mazina tiesu neatkarības garantijas, kuras pastāvēja brīdī kad dalībvalsts pievienojās ES. Regresiju var konstatēt, salīdzinot principus, kas tika pieņemti pievienošanās brīdī, ar esošajiem principiem. Šajā salīdzinājumā ņem vērā valsts konstitucionālo un tiesisko struktūru, spēkā esošos tiesību aktus, pastāvošo judikatūru un to personu nodomus, kuras veic pasākumus. Salīdzinājums tiek veikts ar standartiem

un komentāri, kas konkretizē ECTK preambulā un LES 2. pantā noteiktās vērtības.

Nepārkāpšanas princips ietver arī valstu pienākumu izmantot maksimāli pieejamos resursus tiesu neatkarības aizsardzībai. Aizsardzība šajā kontekstā attiecas uz pienākumu novērst trūkumus, kas varētu apdraudēt ES līgumos noteikto aizsardzības līmeni.

c. Neatkarības uzraudzība. Būtiskas izmaiņas attiecībā uz tiesu neatkarību būtu jāuzrauga, lai laika gaitā panāktu efektīvus un noturīgus uzlabojumus. Ar valsts formālu atbilstību korektivajiem pasākumiem nepietiek, un korektīvo pasākumu īstenošana ir jāuzrauga ilgstošā laikposmā.

d. Pārbaude un pierādījumi. Pārbaudei un pierādījumiem jābalstās uz dialogu ar valstīm, ieinteresētajām personām, jo īpaši tiesu iestāžu tīkliem un valstu un starptautiskajām tiesu iestāžu apvienībām, un visiem citiem attiecīgajiem avotiem. Informācijai jābūt objektīvai, uzticamai, konkrētai un pienācīgi atjauninātai. Novērtējuma avoti jo īpaši ir šādi:

- EST un ECT judikatūra;
- Kontakti ar ieinteresētajām personām, jo īpaši ar tiesu iestāžu tīkliem, valstu cilvēktiesību iestādēm, tiesnešu asociācijām, pilsonisko sabiedrību un akadēmisko aprindu pārstāvjiem;
- ES dalībvalstu un citu ieinteresēto personu ieguldījums Eiropas tiesiskuma mehānisma kontekstā;
- Eiropas Padomes ziņojumi: jo īpaši Venēcijas komisijas, Pretkorupcijas valstu grupas (GRECO), Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE), ECT spriedumu izpildes departamenta, Tiesiskuma efektivitātes komitejas (CEPEJ) ikgadējais pētījums ES rezultātu apkopojumam tiesiskuma jomā, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu novērtēšanas ekspertu komitejas (MONEYVAL);

- Valstu īpašais novērtējums Eiropas pusgadā un sadarbības un pārbaudes mehānismā;
- ES dalībvalstu atvēršanās un noturības atjaunošanas plānos ietverto attiecīgo starpposma mērķu un uzdevumu īstenošanas novērtējums katrai valstij atsevišķi;
- ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā;
- Eurobarometra aptauja par tiesu neatkarības uztveri;
- attiecīgo starptautisko organizāciju, jo īpaši EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja (ODHIR) ziņojumi un pamatnostādnes, kā arī ANO ziņojumi;
- ES Pamattiesību aģentūras (FRA) attiecīgie materiāli, piemēram, ES Pamattiesību informācijas sistēma (EFRIS);

Pielikums. Avotu saraksts

I daļa. Tiesu neatkarības pamati

1. standarts. Tiesu neatkarība

Iekšējā neatkarība ECT

1. *Agrokompleks pret Ukrainu*, apelācijas sūdzība Nr. 23465/03 (ECT, 2011. gada 6. oktobris), 7. punkts.
2. *Daktaras pret Lietuvu*, apelācijas sūdzība Nr. 42095/98 (ECT, 2000. gada 10. oktobris)
3. *Guðmundur Andri Ástráðsson pret Islandi* App no 26374/18 (ECT, 2019. gada 12. marts)
4. *Hirschhorn pret Rumāniju*, apelācijas sūdzība Nr. 29294/02 (ECT, 2007. gada 26. jūlijs)
5. *Khrykin pret Krieviju*, apelācijas sūdzība Nr. 33186/08 (ECT, 2011. gada 19. aprīlis)
6. *Lorenzetti pret Itāliju*, apelācijas sūdzība Nr. 24876/07 (ECT, 2015. gada 7. jūlijs)
7. *Miracle Europe Kft pret Ungāriju*, apelācijas Nr. 57774/13 (ECT, 2016. gada 12. janvāris)
8. *Moiseyev pret Krieviju*, apelācijas Nr. 62936/00 (ECT, 2008. gada 9. oktobris)
9. *Pavlov-Tkalčič pret Horvātiju*, apelācijas Nr. 24810/06 (ECT, 2009. gada 22. decembris), 86. punkts.
10. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá pret Portugāli*, apelācijas sūdzības Nr. 55391/13, 57728/13 un 74041/13 (ECT, 2018. gada 6. novembris).
11. *Sutyagin pret Krieviju*, apelācijas sūdzība Nr. 30024/02 (ECT, 2011. gada 3. maijs)

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas

Bangaloras Tiesnešu uzvedības principi (un tiem pievienotais komentārs un īstenošanas pasākumi) (2007) (apstiprināti ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomē 2006/23), 1.4. pants.

CCJE

- Tiesnešu Magna Harta (2010), 2., 10. un 11. pants.

- Atzinums Nr. 19 (2016): Tiesu priekšsēdētāju loma

- Atzinums Nr. 1 (2001): Tiesu varas neatkarības un tiesnešu nesavienojamības standarti, 64.-70. punkts.

Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 3-10; Ieteikums Nr. 22-25 ELI, ELI Eiropas demokrātijas konstitucionālo pamatprincipu harta (2023).

Starptautiskā Advokātu asociācija, Tiesu neatkarības minimālie standarti (1982), 47. pants.

Pirmā pasaules konference par tiesu neatkarību, Vispārējā deklarācija par tiesu neatkarību ("Monreālas deklarācija") (1983), 2.03. pants.

EDSO-ODIHR, Ieteikumi par tiesu neatkarību un atbildību (Varšavas ieteikumi) (2023. gada 27. oktobris).

Starptautiskā tiesnešu asociācija, Vispārējā tiesnešu harta (1999. gada 17. novembris, atjaunināta 2017. gadā), 2. pants

Venēcijas komisija, Venēcijas komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 4-5. lpp.

Ārējā neatkarība

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas

CCJE

- Tiesnešu Magna Harta (2010), 2.-4. pants.

- Atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū; 54.-65. punkts.

- Atzinums Nr. 18 (2015): Tiesu varas stāvoklis un tās attiecības ar citām valsts varām modernā demokrātijā

- Atzinums Nr. 1 (2001): Standarti attiecībā uz tiesu varas neatkarību un tiesnešu nesavienojamību, 63. punkts.

Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 11-21.

ENCJ

- Ziņojums 2022-2023: Rādītāji Tiesu sistēmas neatkarība, pārskatatbildība un kvalitāte, 9.-10. lpp.

- ENCJ principu, ieteikumu un pamatnostādņu (2004-2017) destilācija, 4.-8. punkts.

2. standarts. Kolektīvā un individuālā tiesu neatkarība

ENCJ, Tiesu un prokuratūras neatkarība un atbildība. 2015. gada darbības rādītāji. ENCJ 2014-2015 ziņojums, 18.-22. lpp.

Starptautiskā Advokātu asociācija, Tiesnešu neatkarības minimālie standarti (1982), A iedaļas 1. un 2. punkts.

5. standarts. Tiesu varas loma

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas CCJE

- Tiesnešu Magna Harta (2010), 17. pants.

- Atzinums Nr. 22 (2019): Tiesnešu palīgu loma

- Atzinums Nr. 20 (2017): Tiesu loma attiecībā uz tiesību aktu vienveidīgu piemērošanu

- Atzinums Nr. 13 (2010): Tiesnešu loma tiesas nolēmumu izpildē

- Atzinums Nr. 9 (2006): Valstu tiesnešu loma starptautisko un Eiropas tiesību efektīvā piemērošanā

- Atzinums Nr. 8 (2006): Tiesnešu loma tiesiskuma un cilvēktiesību aizsardzībā terorisma kontekstā

Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 59-65.

8. standarts. Īpašumtiesību drošība un nepārvietojamība

ECT

1. *Campbell un Fell pret Apvienoto Karalisti*, apelācijas Nr. 7819/77 un 7878/77 (ECT, 1984. gada 28. jūnijs).

2. *Le Compte, Van Leuven un De Meyere pret Beļģiju*, apelācijas Nr. 6878/75 un 7238/75 (ECT, 1981. gada 23. jūnijs).

3. *Incal pret Turciju*, apelācijas Nr. 22678/93 (ECT, 1998. gada 9. jūnijs)

4. *Kudeshkina pret Krieviju*, apelācijas sūdzība Nr. 29492/05 (ECT, 2009. gada 26. februāris)

EST

Lieta C-286/12 *Eiropas Komisija/Ungārija* [2012] ECLI:EU:C:2012:687

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas

Bangaloras Tiesnešu uzvedības principi (un tiem pievienotais komentārs un īstenošanas pasākumi) (2007) (apstiprināti ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomē 2006/23).

Bingemas Tiesiskuma centrs, Tiesnešu iecelšana, pilnvaru termiņš un atcelšana saskaņā ar Sadraudzības principiem. Labākās prakses apkopojums un analīze (2015).

CCJE, Atzinums Nr. 1 (2001): Tiesu varas neatkarības un tiesnešu nesavienojamības standarti, 46.-60. punkts.

Eiropas Padomes Ministru komitejas lēmums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), lēmums Nr. 49-52 un 69.

ENCJ, ENCJ principu, ieteikumu un vadlīniju apkopojums 2004-2017, 33.-34. punkts Starptautiskā tiesnešu asociācija, Vispārējā tiesneša harta (1999. gada 17. novembris, atjaunināta 2017. gadā) ANO Pretkorupcijas konvencija (2003).

ANO Cilvēktiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 32 par 14. pantu: Tiesības uz vienlīdzību tiesā un taisnīgu tiesu (2007. gada 23. augusts) (ANO dokuments CCPR/C/GC/32).

Venēcijas komisija,

- Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 21.-25. lpp.; 64.-66. lpp.

- Ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību. I daļa: Tiesnešu neatkarība (2010) (CDL- AD(2010)004).

- Ziņojums par tiesnešu iecelšanu amatā (2007) (CDL-AD(2007)028)

9. standarts. Atbildības ierobežojumi

ECT

Kudeshkina pret Krieviju, apelācijas Nr. 29492/05 (ECT, 2009. gada 26. februāris), 98. punkts.

EST

1. Lieta C-224/01 *Köbler pret Austriju* [2003] ECLI:EU:C:2003:513

2. Lieta C-379/10 *Komisija/Itālija* [2011] ECLI:EU:C:2011:775

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas

Bangaloras Tiesnešu uzvedības principi (un tiem pievienotais komentārs un īstenošanas pasākumi) (2007) (apstiprināti ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomē 2006/23).

CCJE

- Tiesnešu magna harta (2010)

- Atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū, 48.-51. punkts.

- Atzinums Nr. 3 (2002): Principi un noteikumi, kas reglamentē tiesnešu profesionālo uzvedību, jo īpaši ētiku, nesavienojamu uzvedību un objektivitāti, 51.-57. punkts.

COE

- Eiropas Padomes Ministru komitejas lēmums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), lēmums Nr. 66-71.

- Eiropas harta par tiesnešu statūtiem (1998) ANO

Pretkorupcijas konvencija (2003).

Starptautiskā tiesnešu asociācija, Vispārējā tiesneša harta (1999. gada 17. novembris, atjaunināta 2017. gadā)

Venēcijas komisija, Venēcijas komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 30.-34. lpp.

10. standarts. Atbilstošs un aizsargāts atalgojums

ECT

1. *Khoniakina pret Gruziju*, apelācijas sūdzība Nr. 17767/08 (ECT, 2012. gada 19. jūnijs)

2. *Kubát pret Čehijas Republiku*, apelācijas Nr. 61721/19, 5496/20, 21318/20, 33522/20, 43039/20, 55448/20 (ECT,

2023. gada 22. jūnijs)

3. *Petrova un Čornobryvecs pret Ukrainu*, apelācijas Nr. 6360/04 un 16820/04 (ECT, 2008. gada 15. maijs).
4. *Vilho Eskelinen pret Somiju*, apelācijas Nr. 63235/00 (ECT, 2007. gada 19. aprīlis)

EST

1. Lieta C-274/14 *Banco de Santander* [2020] ECLI:EU:C:2020:17, 60. punkts.
2. Lieta C49/18 *Carlos Escribano Vindel/Ministerio de Justicia* [2019] ECLI:EU:C:2019:106
3. Lieta C64/16 *Associação Sindical dos Juizes Portugueses pret Tribunal de Contas* [2018] EU:C:2018:117, 44.-45. punkts.

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas ENCJ

- ENCJ 2015-2016 ziņojuma I pielikums: Tiesu iestāžu finansējums: Starptautisko un ENCJ avotu kopsavilkums, 8.-12. punkts.
- ENCJ principu, ieteikumu un pamatnostādņu 2004-2017 destilācija, 31.-32. punkts
- Tiesnešu Magna Harta (2010), 7. punkts.
- Atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū, 19. punkts.
- Atzinums Nr. 1 (2001): Tiesu varas neatkarības un tiesnešu nesavienojamības standarti, 61.-62. punkts.

COE

- Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 53-55.
- Eiropas harta par tiesnešu statūtiem (1998).

Starptautiskā Advokātu asociācija, Tiesnešu neatkarības minimālie standarti (1982).

ANO Cilvēktiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 32 par 14. pantu: Tiesības uz vienlīdzību tiesā un taisnīgu tiesu (2007. gada 23. augusts) (ANO dokuments CCPR/C/GC/32).

ANO pamatprincipi par tiesu varas neatkarību, kas apstiprināti ar Ģenerālās asamblejas Rezolūcijām 40/32 un 40/146 (1985) (ANO dokuments. A/CONF.121/22/Rev.1, 59. punkts (1985)

Venēcijas komisija,

- Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 66.-67. lpp.
- Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesām un tiesnešiem (2018) (CDL- PI(2018)008)
- Ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību. I daļa: Tiesnešu neatkarība (2010) (CDL- AD(2010)004).

Standarts. 11. Juridiskās profesijas loma tiesu neatkarības aizsardzībā

Eiropas un starptautiskās

Amerikas Advokātu asociācijas Pastāvīgā komiteja Amerikas tiesu sistēmas jautājumos, Ātrā reakcija uz viltus ziņām, maldinošiem paziņojumiem un netaisnīgu sistēmas kritiku tiesu(2018).

CCJE, Atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū, 63. punkts.

ES Padome, Piekļuve advokātam un tiesiskums - prezidentvalsts diskusiju dokuments 2022. gada 17. februāris (6319/22 JAI.2).

Padomes 1977. gada 22. marta Direktīva 77/249/EEK par pasākumiem, kas palīdz advokātiem sekmīgi īstenot brīvību sniegt pakalpojumus

Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 16. februāra Direktīva 98/5/EK, lai atvieglotu advokāta profesijas pastāvīgu praktizēšanu

ENCJ, ENCJ principu, ieteikumu un vadlīniju 2004-2017 apkopojums, 37.-39. punkts.

Eiropas Komisija, ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā (advokatūru un juristu neatkarība) (2024. gada izdevums).

Eiropas Komisija (Tiesiskuma un ģenerāldirektorātspatērētāju), 2022. gada ziņojums par tiesiskumu (2022. gada 13. jūlijs).

ANO īpašais referents tiesnešu un juristu neatkarības jautājumos, Reimagining justice: confronting contemporary challenges to the independence of judges and lawyers: Īpašās referentes tiesnešu un advokātu neatkarības jautājumos Margaret Satterthwaite ziņojums (2023. gada 26. jūnijs) (A/HRC/53/31).

II daļa. Tiesu iestāžu pārvaldība

13.-15. un 17. standarts par dažādiem tiesu pārvaldības .

13.-15. un 17. standarts: Tiesu pārvaldības mērķis un darbības joma; Tiesu pārvaldības struktūru autonomija un neatkarība; Tiesu pārvaldības atbildība; Tiesu pārvaldība; Tiesu pašpārvaldes struktūru sastāvs un līdzsvars.

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas

Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 56-57.

ENCJ

- EKTK principu, ieteikumu un pamatnostādņu 2004.-2017. gadam destilācija, 72.-75. punkts; 65.-71. punkts; 60.-64. punkts; 35.-36. punkts; 40.-42. punkts; 43.-53. punkts; 76.-82. punkts; 54.-55. punkts.

- ENCJ 2015-2016 ziņojuma I pielikums: Tiesu iestāžu finansējums: Starptautisko un ENCJ avotu kopsavilkums CCJE - Tiesnešu Magna Harta (2010), 7.-8. pants; 14.-16. pants.

- Atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū; 21., 32-33., 54-65. punkts; 24. punkts; 41-43. punkts.

- Atzinums Nr. 14 (2011): Tieslietas un informācijas tehnoloģijas (IT)

- Atzinums Nr. 7 (2005): Tiesiskums un sabiedrība, 56.-61. punkts, D.1.-D.4.

- Atzinums Nr. 6 (2004): Taisnīga lietas izskatīšana saprātīgā termiņā un tiesneša loma tiesas procesos, ņemot vērā alternatīvus strīdu izšķiršanas līdzekļus, 11-48. punkts, A.1-B.

- Atzinums Nr. 4 (2003): Atbilstoša tiesnešu sākotnējā un tālākizglītība valsts un Eiropas līmenī

- Atzinums Nr. 3 (2002): Principi un noteikumi, kas reglamentē tiesnešu profesionālo uzvedību, jo īpaši ētiku, nesavienojamu uzvedību un objektivitāti, 22.-40. punkts.

- Atzinums Nr. 2 (2001): Tiesu finansēšana un pārvaldība, ņemot vērā tiesu sistēmas efektivitāti un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu.

ENCJ

- Ļubļanas deklarācija. Nākotnei piemērotas tiesas (2023. gada 9. jūnijs), 3. punkts

- Ziņojums 2022-2023: Tiesu iestāžu neatkarības, atbildības un kvalitātes rādītāji, 9.-10. lpp.; 49.-50. lpp. EDSO-ODIHR, Ieteikumi par tiesu neatkarību un atbildību (Varšavas ieteikumi) (2023. gada 27. oktobris), 9. pants

16. standarts. Tiesu pašpārvalde

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas CCJE

- Tiesnešu Magna Harta (2010), 12. un 13. pants.

- Atzinums Nr. 24 (2021): Tieslietu padomju attīstība un to loma neatkarīgās un objektīvās tiesu sistēmās

- Atzinums Nr. 23 (2020): Tiesnešu apvienību loma tiesnešu neatkarības atbalstīšanā

- Atzinums Nr. 10 (2007): Tieslietu padome sabiedrības labā

Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem:

neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 26-29 ENCJ.

- Darba grupas ziņojums tiesu iestāžu padomju rīcības kodeksiem (2023. gada 9. jūnijs)
- ENCJ principu, ieteikumu un pamatnostādņu 2004-2017 destilācija, 9.-13. punkts.

22. standarts. Tiesiskuma efektivitāte

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas CCJE

- Atzinums Nr. 22 (2019): Tiesnešu palīgu loma
- Atzinums Nr. 14 (2011): Tieslietas un informācijas tehnoloģijas (IT)
- Atzinums Nr. 6 (2004): Taisnīga lietas izskatīšana saprātīgā termiņā un tiesneša loma tiesas procesos, ņemot vērā alternatīvus strīdu izšķiršanas līdzekļus, 49.-164. punkts, C.1-D.10.

Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 30-32.

ENCJ

- Ziņojums 2022-2023: Rādītāji Tiesu sistēmas neatkarība, pārskatatbildība un kvalitāte, 49.-50. lpp.
- ENCJ principu, ieteikumu un pamatnostādņu 2004-2017 destilācija, 43.-53. punkts.

23. standarts. Tehnoloģija

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas CCJE

- Atzinums Nr. 26 (2023): Uz : palīgtehnoloģiju izmantošana tiesu iestādēs.
  - Atzinums Nr. 14 (2011): Tieslietas un informācijas tehnoloģijas (IT)
- CEPEJ, Eiropas Ētikas harta par mākslīgā intelekta (AI) izmantošanu tiesu sistēmās un to vidē (2018).
EST, Mākslīgā intelekta stratēģija (2023. gada jūnijs).

EP, Pamatkonvencija par mākslīgo intelektu un cilvēktiesībām, demokrātiju un tiesiskumu (2024. gada 27. maijs).

ES Padome, Padomes secinājumi: Piekļuve tiesiskumam - iespēju izmantošana digitalizācijas (2020. gada 14. oktobris) (2020/C 342 I/01, OV C 342I).

Eiropas Savienības (ES) likums par mākslīgo intelektu (AI likums), Eiropas 2024Regula (ES) 2024/1689, ar ko Parlamenta un Padomes . gada 13. jūnija nosaka saskaņotus noteikumus par mākslīgo intelektu un groza Regulas (EK) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858 un (ES) 2018/1139.

un (ES) 2019/2144 un Direktīvas 2014/90/ES, (ES) 2016/797 un (ES) 2020/1828 (Likums par mākslīgo intelektu) ELI, Pamatprincipi automatizētai lēmumu pieņemšanai ES (Inovāciju dokuments, 2022), esp Pamatprincipi Nr. 8 (Neierobežot tiesību īstenošanu un tiesu pieejamību), Nr. 9 (Cilvēku uzraudzība/rīcība), Nr. 10 (Cilvēku veikts nozīmīgu lēmumu pārskats) un Nr. 12 (Uz risku balstīta pieeja ADM).

ELI, ELI Eiropas demokrātijas konstitucionālo pamatprincipu harta (2023) ENCJ, Ļubļanas deklarācija. Nākotnei piemērotas tiesas (2023. gada 9. jūnijs), 4.-5. punkts.

ANO Attīstības programma, E-tiesiskums: ESAO, Padomes ieteikums par mākslīgo intelektu (2019) (OECD/LEGAL/0449).

III daļa. Tiesnešu iecelšana amatā un paaugstināšana amatā

24. standarts. Atlases, iecelšanas, novērtēšanas un paaugstināšanas amatā būtiskums ECT

1. *Campbell un Fell pret Apvienoto Karalisti*, apelācijas Nr. 7819/77 un 7878/77 (ECT, 1984. gada 28. jūnijs).
2. *Baka pret Ungāriju*, apelācijas Nr. 20261/12 (ECT, 2016. gada 23. jūnijs)

3. *Beaumontin pret Franciju*, apelācijas sūdzība Nr. 15287/89 (ECT, 1994. gada 24. novembris)
4. *Biagioli pret Sanmarīno*, apelācijas Nr. 8162/13 (ECT, 2014. gada 8. jūlijs)
5. *Brudnicka pret Poliju*, apelācijas Nr. 54723/00 (ECT, 2005. gada 3. marts)
6. *Coëme pret Beļģiju*, apelācijas Nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 un 33210/96 (ECT, 2000. gada 22. jūnijs).
7. *Denisov pret Ukrainu*, apelācijas sūdzība Nr. 76639/11 (ECT, 2018. gada 25. septembris)
8. *Findlay pret Apvienoto Karalisti* App no 22107/93 (ECT, 1997. gada 25. februāris)
9. *Guðmundur Andri Ástráðsson pret Islandi* App no 26374/18 (ECT, 2020. gada 1. decembris)
10. *Gurov pret Moldovu*, apelācijas Nr. 36455/02 (ECT, 2006. gada 11. jūlijs)
11. *Harabin pret Slovākiju*, apelācijas sūdzība Nr. 58688/11 (ECT, 2012. gada 20. novembris)
12. *Henryk Urban un Ryszard Urban pret Poliju*, apelācijas sūdzība Nr. 23614/08 (ECT, 2010. gada 30. novembris)
13. *Kleyn pret Nīderlandi*, apelācijas Nr. 39343/98 (ECT, 2003. gada 6. maijs)
14. *Leo Zand pret Austriju*, apelācijas Nr. 7360/76 (Komisijas 1978. gada 12. ziņojums) 15 DR 70, 80.
15. *Micallef pret Maltu*, apelācijas sūdzība Nr. 17056/06 (ECT, 2006. gada 15. oktobris)
16. *Oleksandr Volkov pret Ukrainu*, apelācijas sūdzība Nr. 21722/11 (ECT, 2013. gada 9. janvāris), 109.-115. punkts.
17. *Pasquini pret Sanmarīno*, apelācijas sūdzība Nr. 50956/16 (ECT, 2019. gada 2. maijs)
18. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá pret Portugāli*, apelācijas sūdzības Nr. 55391/13, 57728/13 un 74041/13 (ECT, 2018. gada 6. novembris).
19. *Reczkowicz pret Poliju*, apelācijas sūdzība Nr. 43447/19 (ECT, 2021. gada 22. jūlijs)
20. *Richert pret Poliju*, apelācijas sūdzība Nr. 54809/07 (ECT, 2011. gada 25. oktobris)
21. *Sacilor-Lormines pret Franciju*, apelācijas Nr. 65411/01 (ECT, 2006. gada 9. novembris)
22. *Thiam pret Franciju*, apelācijas sūdzība Nr. 80018/12 (ECT, 2018. gada 18. oktobris)
23. *Wettstein pret Šveici*, apelācijas sūdzība Nr. 33958/96 (ECT, 2000. gada 21. decembris)
24. *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. pret Poliju*, apelācijas Nr. 4907/18 (ECT, 2021. gada 7. maijs)

EST

1. C-711/22 *Advance Pharma sp. z o.o. pret Valsts kasi - galvenais farmācijas inspektors* [2023] OV 2023/C 45/ 16
2. Lieta C132/20 *BN un citi pret Getin Noble Bank* [2022] ECLI:EU:C:2022:235
3. Lieta C-17/00 *François De Coster pret Collège des bourgmestre et échevins de Watermael-Boitsfort* [2001] ECLI:EU:C:2001:651
4. Lieta C-192/18 *Komisija/Polija* [2019] ECLI:EU:C:2019:924
5. Lieta C216/18 *PPU Minister for Justice and Equality (Tiesiskuma sistēmas nepilnības)* [2018] ECLI:EU:C:2018:586.
6. Lieta VQ/Land Hessen [2020] ECLI:EU:C:2020:535
7. Lieta C487/19 *WŻ (Augstākās tiesas Ārkārtas kontroles un sabiedrisko lietu palāta - iecelšana amatā)* [2021] ECLI:EU:C:2021:798
8. Lieta C506/04 *Graham J Wilson pret Ordre des avocats du barreau de Luxembourg* [2006] ECLI:EU:C:2006:587.
9. Lieta C619/18 *Komisija/Polija (Augstākās tiesas neatkarība)* [2019] ECLI:EU:C:2019:531
10. Lieta C64/16 *Associação Sindical dos Juizes Portugueses pret Tribunal de Contas* [2018] EU:C:2018:117.
11. Lieta C-896/19 *Repubblika pret Il-Prim Ministru*, [2021] ECLI:EU:C:2021:311.
12. Apvienotās lietas C 542/18 RXII un C 543/18 RXII *Simpson/Padome* un HG/Komisija [2020] ECLI:EU:C:2020:232
13. Apvienotās lietas C585/18, C624/18 un C625/18 *AK/Krajowa Rada Sądownictwa u.c.* [2019] ECLI:EU:C:2019:982
14. Apvienotās lietas C748/19 līdz C754/19 *Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim u.c.* [2021] ECLI:EU:C:2021:931

Eiropas un starptautiskās

Bangaloras Tiesnešu uzvedības principi (un tiem pievienotais komentārs un īstenošanas pasākumi) (2007) (apstiprināti ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomē 2006/23).

CCJE

- Tiesnešu Magna Harta (2010), 5. pants.
  - Atzinums Nr. 21 (2018) par korupcijas novēršanu tiesnešu vidū, 25.-28. punkts.
  - Atzinums Nr. 18 (2015) par tiesu varas stāvokli un tās attiecībām ar citām valsts varām modernā demokrātijā
  - Atzinums Nr. 1 (2001) par standartiem attiecībā uz tiesu varas neatkarību un tiesnešu nesavienojamību, 17.-32. punkts; 33.-45. punkts.
- Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 44-48.
- ENCJ, ENCJ principu, ieteikumu un vadlīniju 2004-2017 destilācija, 22.-29. punkts.
- Pirmā pasaules konference par tiesu neatkarību, Vispārējā deklarācija par tiesu neatkarību ("Monreālas deklarācija") (1983).
- ANO pamatprincipi par tiesu varas neatkarību, kas apstiprināti ar Ģenerālās asamblejas Rezolūcijām 40/32 un 40/146 (1985) (ANO dokuments. A/CONF.121/22/Rev.1, 59. punkts (1985)
- Venēcijas komisija,
- Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 6.-12. lpp.; 12.-21. lpp.
  - pārbaudes saraksts (2016. gada 11.-12. marts)

25. standarts. Ieguvumi

ECT

1. *Advance Pharma Sp. Z o.o pret Poliju*, apelācijas sūdzība Nr. 1469/20 (ECT, 2022. gada 3. februāris)
2. *Guðmundur Andri Ástráðsson pret Islandi* App no 26374/18 (ECT, 2020. gada 1. decembris), punkts.
3. *Maktouf un Damjanović pret Bosniju un Hercegovinu*, apelācijas Nr. 2312/08 un 34179/08 (ECT, 2013. gada 18. jūlijs).
4. *Reczkowicz pret Poliju*, apelācijas sūdzība Nr. 43447/19 (ECT, 2021. gada 22. jūlijs)
5. *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. pret Poliju*, apelācijas Nr. 4907/18 (ECT, 2021. gada 7. maijs)

Starptautiskās un Eiropas vadlīnijas

Bangaloras Tiesnešu uzvedības principi (un tiem pievienotais komentārs un īstenošanas pasākumi) (2007) (apstiprināti ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomē 2006/23).

CCJE

- Tiesnešu magna harta (2010)
- Atzinums Nr. 10 (2007) par tematu "Tieslietu padome sabiedrības labā.
- Atzinums Nr. 1 (2001) par standartiem attiecībā uz tiesu varas neatkarību un tiesnešu nesavienojamību, 17.-32. punkts.

COE

- Eiropas harta par tiesnešu statūtiem (1998).
- Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 44-48.

ECTK, 14. pants ENCJ

- ENCJ principu, ieteikumu un pamatnostādņu 2004-2017 destilācija, 22.-23. punkts.
- Dublinas Deklarācija par tiesu sistēmas locekļu darbā pieņemšanas un iecelšanas standartiem (2012) Pirmā pasaules konference par tiesu neatkarību, Vispārējā deklarācija par tiesu neatkarību ("Monreālas deklarācija") (1983).

Starptautiskā Advokātu asociācija, Tiesnešu neatkarības minimālie standarti (1982).

Venēcijas Komisija, Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 25.-30. lpp.

27. standarts. Novērtēšana un veicināšana

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas

CCJE,

- CCJE atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū, 29. punkts.

- Atzinums Nr. 17 (2014): Tiesnešu darba novērtēšana, tiesiskuma kvalitāte un tiesu neatkarības ievērošana Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 42 un Nr. 58.

ENCJ,

- ENCJ semināra par tiesnešu novērtēšanu ieteikums (2019. gada 5.-6. decembris)

- ENCJ projekta grupa Tiesu standartu minimuma izstrāde III 2012-2013

Venēcijas Komisija, Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2019) (CDL-PI (2023)019), 25.-30. lpp.

29. standarts. Taisnīgs sabiedrības

atspoguļojums Starptautiskās un Eiropas

vadlīnijas

CCJE

- Atzinums Nr. 10 (2007): Tieslietu padome sabiedrības labā

- Atzinums Nr. 1 (2001): Standarti attiecībā uz tiesu varas neatkarību un tiesnešu nesavienojamību, 31. punkts.

CEPEJ, Pamatnostādnes par dzimumu līdztiesību tiesnešu darbā pieņemšanā un paaugstināšanā amatā (2022) Sadraudzības (Latimer House) Principi par trim valsts pārvaldes atzariem (2009) ECTK, 14. pants.

Eiropas Ekonomikas kopiena, Eiropas Tiesnešu harta (1998).

ENCJ, Ļubjanas deklarācija. Nākotnei piemērotas tiesas (2023. gada 9. jūnijs), 2. punkts

Pirmā pasaules konference par tiesu neatkarību, Vispārējā deklarācija par tiesu neatkarību ("Monreālas deklarācija") (1983).

EDSO-ODIHR, Ieteikumi par tiesu neatkarību un atbildību (Varšavas ieteikumi) (2023. gada 27. oktobris), VI daļa.

Līdztiesība, daudzveidība un nediskriminācija

ANO pamatprincipi par tiesu varas neatkarību, kas apstiprināti ar Ģenerālās asamblejas Rezolūcijām 40/32 un 40/146 (1985) (ANO dokuments. A/CONF.121/22/Rev.1, 59. punkts (1985)

Venēcijas komisija, Ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību. I daļa: Tiesnešu neatkarība (2010) (CDL-AD(2010)004).

IV daļa. Ētikas standarti

30.-31. standarts. Ētikas standartu pieņemšana un mērķis; ētikas pamatstandarti

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas CCJE

- Tiesnešu Magna Harta (2010), 18. pants.

- Atzinums Nr. 21 (2018) par korupcijas novēršanu tiesnešu vidū

- Atzinums Nr. 3 (2002) par principiem un noteikumiem, kas reglamentē tiesnešu profesionālo uzvedību, jo īpaši ētiku, nesavienojamu uzvedību un objektivitāti, 8.-50. punkts.

Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), Ieteikums Nr. 72-74.

ENTK, ENTK principu, Ieteikumu un pamatnostādņu 2004.-2017. gada apkopojums, 14.-21. punkts, 56. punkts, ECTK, 14. pants.

32. standarts. Tiesu iestāžu vārda brīvība

ECT

1. *Wille pret Lihtenšteinu*, apelācijas sūdzība Nr. 28396/95 (ECT, 1999. gada 18. oktobris), 64. un 67. punkts.
2. *Kudeshkina pret Krieviju*, apelācijas Nr. 29492/05 (ECT, 2009. gada 26. februāris), 86. punkts.
3. *Morice pret Franciju*, apelācijas sūdzība Nr. 29369/10 (ECT, 2015. gada 23. aprīlis), 128. punkts.
4. *Baka pret Ungāriju*, apelācijas Nr. 20261/12 (ECT, 2016. gada 23. jūnijs), 162.-167. punkts.
5. *Eminağaoğlu pret Turciju*, apelācijas sūdzība Nr. 76521/12 (ECT, 2021. gada 9. marts), 120.-126., 140. punkts.
6. *Kozan pret Turciju*, apelācijas sūdzība Nr. 16695/19 (ECT, 2022. gada 1. marts), 57. punkts.
7. *Žurek pret Poliju*, apelācijas sūdzība Nr. 39650/18 (ECT, 2022. gada 16. jūnijs), 220. un 222. punkts.
8. *Sarisu Pehlivan pret Turciju*, apelācijas sūdzība Nr. 63029/19 (ECT, 2023. gada 6. jūnijs)
9. *Danileț pret Rumāniju*, apelācijas sūdzība Nr. 16915/21 (ECT, 20.02.2024.)

Starptautiskās un Eiropas vadlīnijas

CCJ

- Atzinums Nr. 25: Tiesnešu vārda brīvība (2022)
  - Atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū, 36., 60.-61. punkts.
  - Atzinums Nr. 3 (2002): Principi un noteikumi, kas reglamentē tiesnešu profesionālo uzvedību, jo īpaši ētiku, nesavienojamu uzvedību un objektivitāti, 27.-40. punkts.
- Venēcijas Komisija, Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 54.-58. lpp.

V daļa. Tiesu disciplīna

ECT

1. *Baka pret Ungāriju*, apelācijas Nr. 20261/12 (ECT, 2016. gada 23. jūnijs)
2. *Denisov pret Ukrainu*, apelācijas sūdzība Nr. 76639/11 (ECT, 2018. gada 25. septembris)
3. *Harabin pret Slovākiju*, apelācijas sūdzība Nr. 58688/11 (ECT, 2012. gada 20. novembris)
4. *Mushegh Saghatelyan pret Armēniju* App no 23086/08 (ECT, 2018. gada 20. septembris)
5. *Oleksandr Volkov pret Ukrainu*, apelācijas sūdzība Nr. 21722/11 (ECT, 2013. gada 9. janvāris)
6. *Olujić pret Horvātiju*, apelācijas sūdzība Nr. 22330/05 (ECT, 2009. gada 5. februāris)
7. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá pret Portugāli*, apelācijas sūdzības Nr. 55391/13, 57728/13 un 74041/13 (ECT, 2018. gada 6. novembris).
8. *Xhoxhaj pret Albāniju*, apelācijas sūdzība Nr. 15227/19 (ECT, 2021. gada 9. februāris)

ES

1. Lieta C-192/18 *Komisija/Polija* [2019] ECLI:EU:C:2019:924
2. Lieta C-274/14 *Banco de Santander SA* [2020] ECLI:EU:C:2020:17
3. Lieta C619/18 *Komisija/Polija (Augstākās tiesas neatkarība)* [2019] ECLI:EU:C:2019:531, 77. punkts.
4. Lieta C-791/19 *Komisija/Polija* [2021] ECLI:EU:C:2021:596
5. Apvienotās lietas C-558/18 un C-563/18 *Miasto Łowicz pret Skarb Państwa - Wojewoda Łódzki un citi* [2020] ECLI:EU:C:2020:234
6. Apvienotās lietas C83/19, C127/19, C195/19, C291/19 un C355/19 *Asociația "Forumul Judecătorilor din România" pret Inspekția Judiciară un citi* [2020] ECLI:EU:C:2020:746, AG Bobek atzinums.

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas CCJE

- Tiesnešu Magna Harta (2010), 6. pants, 19. pants un 21. pants.
- Atzinums Nr. 21 (2018): Korupcijas novēršana tiesnešu vidū, 30. punkts.
- Atzinums Nr. 11 (2008): Tiesu nolēmumu kvalitāte

Atzinums Nr. 3 (2002): Principi un noteikumi, kas reglamentē tiesnešu profesionālo uzvedību, jo īpaši ētiku, nesavienojamu uzvedību un objektivitāti, 58.-77. punkts.

- Atzinums Nr. 1 (2001): Tiesu varas neatkarības un tiesnešu nesavienojamības standarti, 59.-60. punkts.

Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (2010), 66., 68.-69. un 70. ieteikums.

ENCJ

- ENCJ principu, ieteikumu un pamatnostādņu (2004-2017) destilācija, 57.-59. punkts.

- Minimālie tiesnešu standarti V: Disciplinārlietas un tiesnešu atbildība. ENCJ ziņojums (2014-2015) EDSO-ODHIR/Max Planck Minerva pētniecības grupa par tiesu neatkarību, Kijeva Ieteikumi tiesu neatkarību Austrumeiropā, Dienvidkaukāzā un Vidusāzijā (2010), 25. punkts.

ANO Cilvēktiesību padome, Īpašā referenta ziņojums par disciplināriem pasākumiem pret tiesnešiem (2020. gada 17. jūlijs) (A/75/172), 21. punkts.

Venēcijas komisija

- Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešiem (2023) (CDL-PI (2023)019), 34.-54. lpp., 58.-64. lpp.

- Ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību. I daļa: Tiesnešu neatkarība (2010) (CDL- AD(2010)004).

VI daļa. Atbilstības novērtēšana ELI-Mount Scopus standartiem

ECT

1. *Khrykin pret Krieviju*, apelācijas Nr. 33186/08 (ECT, 2011. gada 19. aprīlis); *Baturlova pret Krieviju*, apelācijas Nr. 33188/08 (ECT, 2011. gada 19. aprīlis).

2. *Agrokompleks pret Ukrainu*, apelācijas sūdzība Nr. 23465/03 (ECT, 2011. gada 6. oktobris)

3. *Rinau pret Lietuvu*, apelācijas Nr. 10926/09 (ECT, 2020. gada 14. janvāris)

4. *Kinský pret Čehijas Republiku*, apelācijas sūdzība Nr. 42856/06 (ECT, 2012.

gada 9. februāris), ESTK

1. Lieta C-824/18 *AB/Krajowa Rada Sądownictwa (Augstākās tiesas tiesnešu iecelšana - Prasība)* [2021] ECLI:EU:C:2021:153

2. Lieta C-896/19 *Repubblika pret Il-Prim Ministru*, [2021] ECLI:EU:C:2021:311.

3. Apvienotās lietas C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 un C-840/19 *Kriminālprocess pret PM u.c.* [2021] ECLI:EU:C:2021:1034 (arī *Euro Box Promotion u.c.*)

4. Apvienotās lietas C-585/18, C-624/18 un C-625/18 *AK/Krajowa Rada Sądownictwa u.c. Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība* [2021] ECLI:EU:C:2019:982.

5. Apvienotās lietas C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 un C-397/19 *Asociația "Forumul Judecătorilor din România" pret Inspekția Judiciară un citi* [2021] ECLI:EU:C:2021:393

Eiropas un starptautiskās vadlīnijas ES

Komisija

- Eiropas tiesiskuma mehānisms: Tiesiskuma mehānisma gada ziņojuma sagatavošanas metodoloģija (2023. gada 5. jūlijs)

- Turpmāka tiesiskuma stiprināšana Savienībā (2019. gada 3. aprīlis) (COM(2019) 163 final)

- Tiesiskuma stiprināšana Eiropas Savienībā - rīcības plāns (2019. gada 17. jūlijs) (COM(2019) 343 final) Venēcijas Komisija, Tiesiskuma pārbaudes saraksts (2016. gada 11.-12. marts) (CDL-AD(2016)007).

Eiropas Tiesību institūts (ELI) ir neatkarīga bezpeļņas organizācija, kas izveidota, lai ierosinātu, veiktu un veicinātu pētniecību, sniegtu ieteikumus un praktiskus norādījumus Eiropas tiesību attīstības jomā. Tā misija ir, balstoties uz dažādu juridisko tradīciju bagātību, censties panākt labāku likumdošanu Eiropā un stiprināt Eiropas tiesisko integrāciju. Ar saviem centieniem ELI cenšas veicināt spēcīgākas Eiropas juridiskās kopienas veidošanos, integrējot dažādu juridisko kultūru sasniegumus, atbalstot salīdzinošo zināšanu vērtību un patiesi Eiropas mēroga perspektīvu. Tās darbība aptver visas tiesību nozares: materiālās un procesuālās tiesības, privātās un publiskās tiesības.

ELI

EUROPEAN
LAW
INSTITUTE